

Etelä-Savo

Maakuntaohjelma
2022–2025

Etelä-Savo
Saimaan maakunta.

Sisältö

Strategiasta toimenpiteiksi.....	3
Maakunnan nykytila ja kehittämismahdollisuudet	4
Etelä-Savo 2021 – nykytila	5
Toimintaympäristön muutoshasteet	10
Aiemman ohjelmatyön vaikutukset.....	12
Puhtaasti paras! Etelä-Savo – Saimaan maakunta 2030 -strategia.....	14
Etelä-Savon maakuntaohjelma 2022-2025	15
Maakuntaohjelman tavoitteet ja painopisteet.....	16
Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategia 2022-2027	19

Maakuntaohjelman tavoitteet ja painopisteet

Hyvinvoivat ihmiset ja hyvä ympäristö	20
Etelä-Savo on sujuvan arjen ja laadukkaan ympäristön maakunta	
Uudistuvat elinkeinot ja TKI-toiminta	22
Etelä-Savo kasvaa osaamisesta ja kansainvälisyydestä	
Hyvä fyysinen ja digitaalinen saavutettavuus.....	24
Etelä-Savo on sujuvien yhteyksien digimaakunta	
Tulokellinen oma tekeminen ja yhteistyö.....	26
Osaava Etelä-Savo viestii ja avaa uusia yhteyksiä	

Maakuntien yhteinen kehittämistyö.....	29
Rahoitus.....	30
Toteutus ja seuranta	31
Prosessin kuvaus.....	34

LIITTEET

Liite 1 Toimintaympäristön muutostekijöitä	36
Liite 2 Etelä-Savon skenaarioiden kiteytykset.....	37
Liite 3 Jännitetarkastelu	40
Liite 4 Maakuntaohjelman seurantamittarit	41

Maakuntaohjelman ympäristöselostus.....	42
---	----

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategia 2022-2027	52
---	----

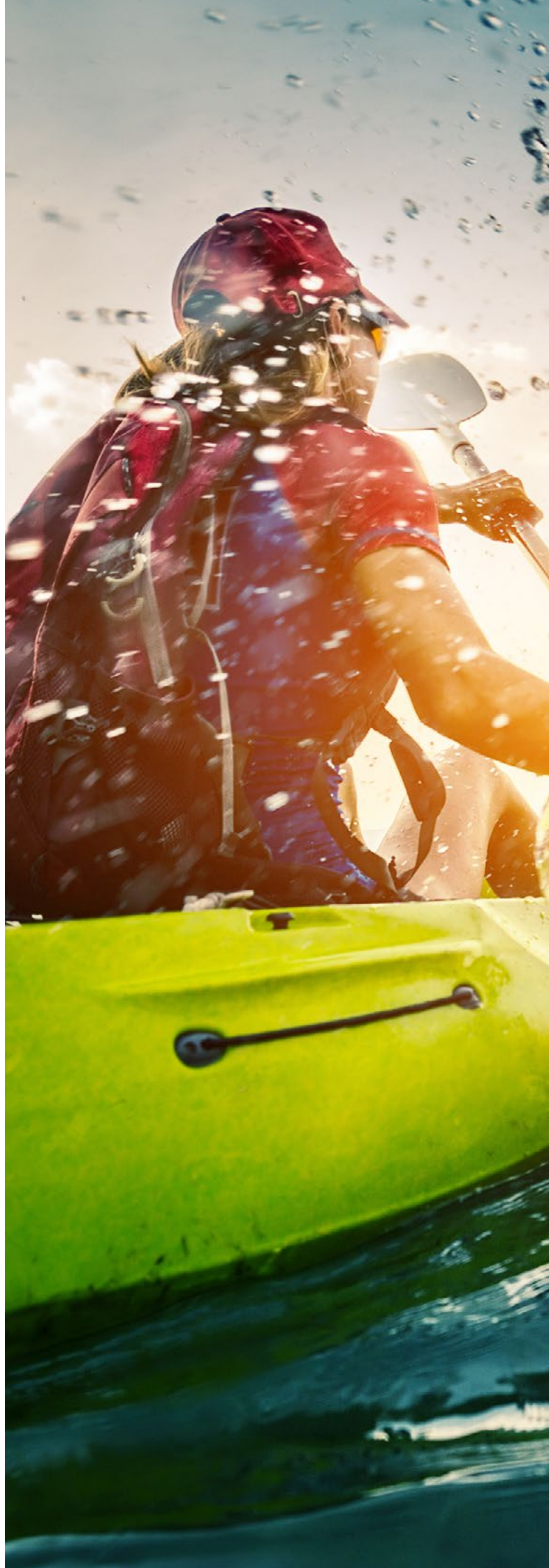
Julkaisutiedot

Julkaisija:

Etelä-Savon maakuntaliitto
Mikonkatu 5, 50100 Mikkeli
kirjaamo@esavo.fi
www.esavo.fi

Julkaisu:

Etelä-Savon maakuntaohjelma 2022-2025
Julkaisusarjan nro 171/2021
ISBN 978-952-5932-71-3 (verkkojulkaisu), ISSN 1455-2930
Mikkeli 2021

Strategiasta toimenpiteiksi

Etelä-Savo on valmistellut laajassa maakunnallisessa yhteistyössä uuden maakuntastrategiansa, jonka aikatahtain on vuodessa 2030. Maakuntavaltuusto hyväksyi **Puhtaasti paras! Etelä-Savo** -strategian marraskuussa 2020. Yhteiseen ponnistukseen osallistui yli tuhat eteläsavolaista tulevaisuuden tekijää, jotka edustivat maakunnan kuntia, elinkeinoelämää, korkeakouluja ja oppilaitoksia, kehittämisorganisaatioita, valtion aluehallintoa, järjestöjä ja asukkaita.

Strategiaan on tiivistetty maakunnan yhteinen tahto pitkän aikavälin tavoitellusta kehityksestä. Strategian kolme kärkeä – metsä, ruoka, vesi – ovat aluekehityksen perusta. Niitä kestävästi hyödyntävän yritystoiminnan ja erityisosaamisen varaan Etelä-Savo rakentaa tulevien vuosien elinvoimaa, hyvinvointia ja kasvua. Strategiansa mukaisesti Etelä-Savo on vuonna 2030 vetovoimainen elinkeinoelämän, työnannon, asumisen ja vapaa-ajan maakunta. Se tarjoaa hyvän toimintaympäristön elinkeinoelämälle ja yrittämiselle sekä viihtyisän ja turvallisen ympäristön, toimeentulon ja sujuvan arjen asukkaalle.

Maakuntaohjelma 2022-2025 on maakuntastrategian toimeenpanon keskeinen työkalu. Siinä sovitaan strategian tavoitteiden toteuttamiseksi tarvittavista toimenpiteistä ja työnjaosta. Nelivuotinen maakuntaohjelma määrittelee ensimmäiset askeleet kohti pitemmän aikavälin tavoitteita. Maakuntaohjelma toimii pohjana Euroopan unionin toimenpideohjelmien, valtioneuvoston aluekehittämiss päätöksen ja kansallisen aluekehittämisen erityisohjelmien toteuttamiselle maakunnassa. Se myös kokoaa eri toimijoiden ja toimialojen kehittämistyötä sekä ylimatekunnallista yhteistyötä tukemaan laajempia kehittämiskokonaisuuksia.

Maakuntaohjelman toimeenpanoon ja toimenpiteiden kohdentamiseen vaikuttavat EU:n uuden ohjelmakauden 2021-2027 politiikkalinjausten ohella myös uudistettu, syyskuussa 2021 voimantullut kansallinen aluekehityslainsäädäntö.

EU:n ilmastopolitiikalla ohjataan sekä alueen yhteisiä että jäsenmaiden toimia ilmastomuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi. Euroopan komissio julkaisi 2019 vihreän kehityksen ohjelman (European Green Deal), jossa esitellään keinoja ilmasto- neutraaliuden saavuttamiseksi. Kansallisena tavoitteena on, että Suomi on hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Tämä edellyttää nopeutettuja päästövähennyksiä kaikilla toiminnan sektoreilla sekä hiilinielujen vahvistamista. Suomen tavoitteena on ohjata ohjelmakauden 2022-

2027 EAKR-rahoituksesta 35 % ilmastotoimenpiteisiin.

Etelä-Savolle ilmastomuutoksen torjunta tarjoaa mahdollisuuksia kasvua tukevaan liiketoimintaan. Vähähiilisuuden ja laajemminkin vihreän kasvun TKI-toiminta yhdistää maakunnan myös alan kansallisiin kuin kansainvälisiin yhteistyöverkostoihin ja rahoituslähteisiin. Niissä verkostoissa Etelä-Savolla on erityisosaamisensa myötä paljon annettavaa. Maakunnan kannalta on tärkeää tunnistaa mahdollisuudet ja mennä jo varhaisessa vaiheessa mukaan kasvun imuun.

Uusien hyvinvointialueiden valmistelu jatkuu vuonna 2022 ja ne aloittavat toimintansa 1.1.2023, jolloin kaikki kuntien sote-tehtävät siirtyvät kunnilta uusille hyvinvointialueille. Vuonna 2022 kehitetään yhteistyötä Etelä-Savon hyvinvointialueen ja maakuntaliiton välillä. Maakuntaliito omalta osaltaan edistää hyvinvointialueen valmistelua.

Maakuntaohjelmassa varaudutaan toimintaympäristön muutoksiin mm. siksi, että VM on käynnistänyt hyvinvointialueiden käynnistämistä koskevan lainsäädäntötyön yhteydessä monialaisten maakuntien projektin hyvinvointialueille liitettävistä tehtävistä. Maakuntaliitto ottaa projektin tulokset huomioon tarvittavilta osin. Valmisteilla on myös työvoimapalvelujen siirtyminen kuntien hoidettavaksi, kuntakokeiluja/TYP- yhteistyötä hoitaa maakunnan liitto vuoden 2023 loppuun saakka.

Uuteen maakuntaohjelmaan sisältyy ohjelman kanssa samanaikaisesti valmisteltu Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategia vuosille 2022-2027. Älykäs erikoistuminen tarkoittaa toimintatapaa, jossa alue tunnistaa ja hyödyntää elinvoiman vetureina omat tulevaisuuden vahvuus- ja kasvualueensa.

Etelä-Savon elinvoiman ja hyvinvoinnin kannalta keskeisimpiä aluekehittämisen osa-alueita ovat elinkeinot ja työllisyys, osaaminen ja koulutus, asukkaiden hyvinvointi ja elinympäristön laatu sekä digitaalinen ja fyysinen saavutettavuus. Monialainen yhteistyö ja kumppanuushakuinen verkostoituminen, niin kansallisesti kuin kansainvälisesti on myös toimenpiteiden keskiössä. Ilmastotoimien ja kestävä kehityksen tavoitteet painottuvat alkavalla ohjelmakaudella entistä vahvemmin kaikessa kehittämistoiminnassa.

Maakunnan nykytila ja kehittämismahdollisuudet

Etelä-Savo 2021 – nykytila

Pk-yrittäjyys kasvun ja elinvoiman veturina

Etelä-Savo on pk-yritysvaltainen, elinkeinorakenteeltaan monipuolinen ja siten luontaisen resilientti maakunta. Yrityskentästä löytyy toimintaympäristön muutoksissa vaadittavaa muutosjoustavuutta ja kykyä sopeutua muutosten haasteisiin. Yrittäjien osuus työllisistä on maan toiseksi korkein. Yrittäjien ikääntyessä yritystoiminnan jatkajien löytyminen on tulevien vuosien kasvava haaste. Kasvuyritysten määrä on vielä vähäinen ja TKI-resurssit rajallisia. Yritykset toimivat pitkälti perinteisillä toimialoilla. Uutta, erityisosaamiseen ja korkean teknologian hyödyntämiseen pohjautuvaa yritystoimintaa on kuitenkin syntynyt viime vuosina enenevässä määrin. Palvelualat ovat maakunnan suurin työllistäjä: kaksi kolmesta työllisestä toimii palvelusektorilla. Etelä-Savon yrityksistä reilu sata harjoittaa merkittävää vientitoimintaa. Lisäksi alueelle on sijoittunut yli sata maakunnan ulkopuolella sijaitsevan yrityksen toimipaikkaa, joissa valmistetaan tuotteita kansainvälisille markkinoille. Alueen vetovoimatekijöitä ovat vakaa toimintaympäristö ja toimiva infrastruktuuri, sekä suuria keskuksia edellisempi kustannustaso ja sitoutuneempi työvoima. Haasteena on osaavien tekijöiden löytäminen työmarkkinoilta poistuvien tilalle.

Metsä, Ruoka, Vesi –

luontaiset vahvuudet kasvun kärkinä

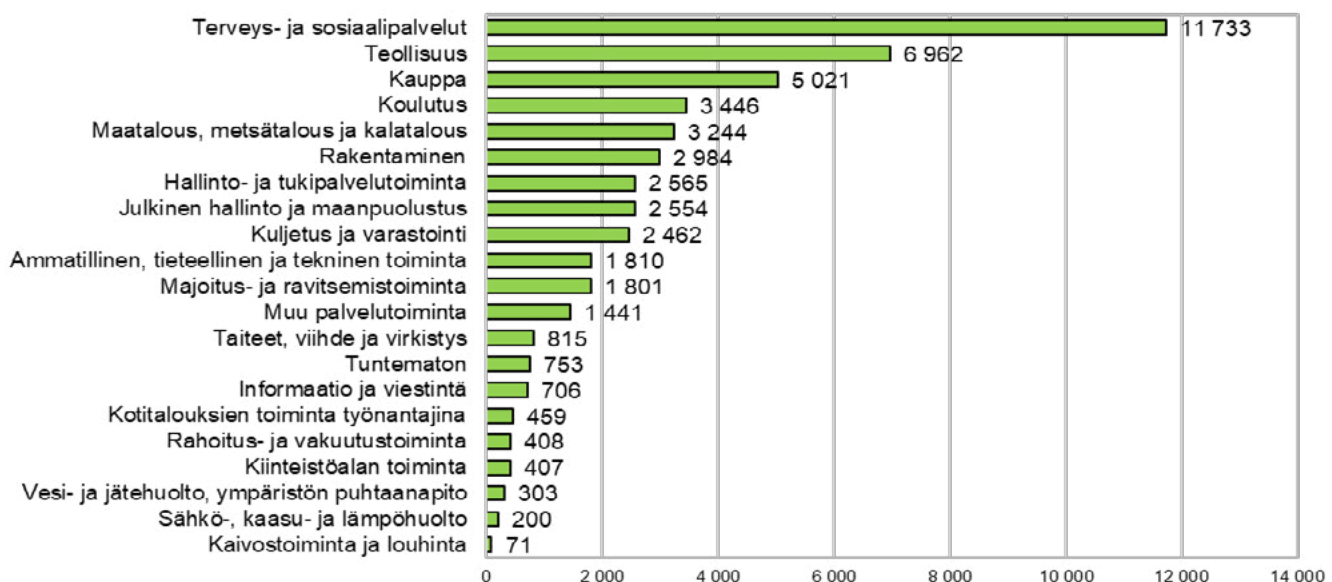
Etelä-Savon strategiset kehittämiskärjet ovat Metsä, Ruoka, Vesi. Ne perustuvat alueen luontaisiin vahvuuksiin,

joiden osalta maakunnalla on suhteellinen kilpailuetua muihin alueisiin nähden. Älykkään erikoistumisen toimitatavalla parannetaan kärkialojen yritystoiminnan kasvua ja kilpailukykyä, vahvistetaan niihin liittyvien kehittämisalustojen TKI-toimintoja, synnytetään koko arvoketjun kattavia klustereita ja osaamisintensiivisiä työpaikkoja.

Metsien taloudellinen merkitys on Etelä-Savossa suuri. Maakunnassa on vuosi toisensa jälkeen maan suurimmat kantorahatulot. Teollinen tuotanto nojaa myös vahvasti metsäklusteriin, suurimpina toimialoina mekaaninen puunjalostus ja sen laitetarpeita palveleva teknologiateollisuus. Sahatavaran ja puutuotteiden osuus on kolmannes teollisuusyritysten liikevaihdosta ja ne työllistävät vajaat 2000 henkilöä. Puun käytön lisäämiseen, jalostusasteen nostamiseen sekä puuraaka-aineen monipuolisempaan hyödyntämiseen sisältyy paljon kehityspotentiaalia. Suurimpia mahdollisuuksia nähdään biojalosteissa, puupohjaisessa energiassa ja puurakentamisessa. Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulun Kuitulaboratorio ja Luonnonvarakeskuksen metsäpuiden kasvullisen lisäyksen tutkimusyksikkö Savonlinnassa sekä XAMK:n Puulaboratorio ja LUT-yliopiston Bioenergian laboratorio Mikkelissä toimivat jatkossakin metsäbiotalouden vetureina.

Alkutuotannon osuus elinkeinorakenteesta (työpaikat 2019) on Etelä-Savossa 7,1 prosenttia (koko maa 2,9 %). Vuonna 2019 Etelä-Savossa oli n. 2 300 maatilaa. Luomutilojen osuus kaikista maataloista (12,2 %) ja viljely-

Kuva 1. Etelä-Savon työpaikkajakauma toimialoittain (2019 yhteensä 50 145 työpaikkaa).

pinta-alasta (17,4%) on kasvussa Etelä-Savossa ja suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Etelä-Savon biotalouden kasvumahdollisuuksiin lukeutuu myös kestävään, toimintaympäristön ilmasto- ja ympäristöhaasteet huomioonottava, erikoistunut elintarviketalous. Maakunnassa on raaka-ainetuotannon lisäksi luomuun, lähiruokaan, ruokaturvallisuuteen ja kestäviin ruokajärjestelmiin liittyvää erityisosaamista ja koko arvoketjun kattavaa TKI-toimintaa. Mikkelissä sijaitsee luomutuotannon osaamiskeskittymä valtakunnallinen Luomuinstituutti.

Etelä-Savon kokonaispinta-alasta neljännes on vettä, joissakin kunnissa lähes 40 %. Vapaa-ajanasuntoja on 46 600, ja vuosittainen uudisrakentaminen liikkuu 200 kappaleen tuntumassa. Noin puolet vapaa-ajanasunnoista on maakunnan ulkopuolella asuvan omistuksessa. Kesäkautena nämä 82 000 lisäasukasta kasvattavat väkilukua ja ostovoimaa merkittävästi. Etelä-Savo on huomattava maaseutumatkailualue ja viime vuosina vuokrattavien vapaa-ajanasuntojen käyttöastetta on pystytty nostamaan. Matkailutoimialalla on potentiaalia nostaa kapasiteettia, liiketoimintamahdollisuuksia on erityisesti hyvinvointi- ja ruokamatkailussa, Saimaa-brändin hyödyntämisessä sekä matkailukauden pidentämisessä ympärivuotiseksi.

Vihreän siirtymän tavoitteet eli päästöttömät energijärjestelmät, energiatehokkuus ja kiertotalous ovat kaikki tavoitteita, joihin pyritään myös Etelä-Savon maakuntaohjelmalla. Ne ovat mukana myös maakunnan Älykkään erikoistumisen strategiassa, jossa vihreä siirtymä ja sen ratkaisut ovat mukana läpileikkaavana teemana.

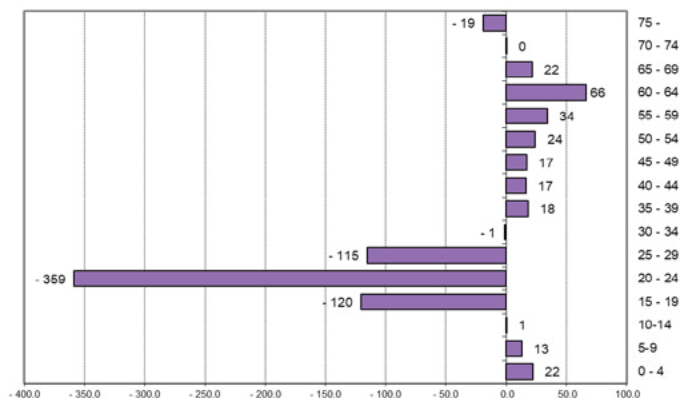
Mikkelin kaupunki ja valtio sopivat Innovaatio-toiminnan ekosysteemisopimuksen vuosille 2020-2027. Sopimuksen strateginen painopiste on "Yhdyskuntavesien kiertotalous". Painopiste tukee EcoSairilan vesiosaamisen keskittymän kehittymistä ja liiketoimintaa. Ekosysteemisopimus mahdollistaa osaltaan uuden jätevedenpuhdistamon yhteyteen rakentuvan Sinisen biotalouden osaamiskeskuksen, Blue Economy Mikkelin (BEM) kehittymisen alan merkittäväksi toimijaksi.

Väestö vähenee, mutta kasvaa kausittain

Etelä-Savon väkiluku elokuussa 2021 oli 132 050 henkeä. Maakunta on Suomen ikääntynein ja nuorten ikäluokat ovat pienet. Yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä on maan korkein. Työikäisten osuuden ollessa keskimääräistä pienempi huoltosuhde on korkea (78,8, koko maa 61,9). Viime vuosien kehitykseen perustuva väestöennuste näyttää koko maakunnalle alenevaa väestökehitystä. Muuttoliike on ollut tappiollinen koko 2000-luvun erityisesti nuorten osalta. Maahanmuutto on väestökehityksen positiivisin indikaattori, mutta maahanmuuttajien

määrät ovat yhä pieniä. Väestön ikääntyminen tarjoaa liiketoimintamahdollisuuksia esimerkiksi hyvinvointipalveluissa.

Tilastoitu väkiluku ei kuitenkaan näytä alueella sijaitsevan väestön kokonaiskuvaa, sillä Etelä-Savo on kausittain hyvin voimakkaasti kasvava maakunta: monipaikkaisesti asuvat ja esimerkiksi vapaa-ajanasunnoillaan aikaa viettävät ja työskentelevät ihmiset eivät näy väestötilastoissa. Alueen väkimäärän vaihtelu on vuoden aikana suurta, sillä Etelä-Savossa on heinäkuun ajan yli 82 000 asukasta enemmän kuin mitä virallinen väestötilasto osoittaa. Erityisesti koronapandemian aikana vapaa-ajanasunnoilla on oleskeltu ja työskennelty aiempaa enemmän ja pandemia on pidentänyt vapaa-ajanasumisen kautta sekä lisännyt monipaikkaista asumista. Monipaikkainen työnteko ja kausiväestö tuovat alueelle elinvoimaa, mutta edellyttävät myös toimivia palveluja (esimerkiksi tietoliikenne ja logistiikka). Jyväskylän yliopistossa julkaistun tutkimuksen mukaan kaksoiskuntalaisuuden toteutuminen hyödyttäisi alueista eniten juuri Etelä-Savoa (*Niinimäki Kimmo. 2021. Kesämökkelijöiden vaikutukset kaksoiskuntalaisina ja muuten maakuntien talouksiin*).

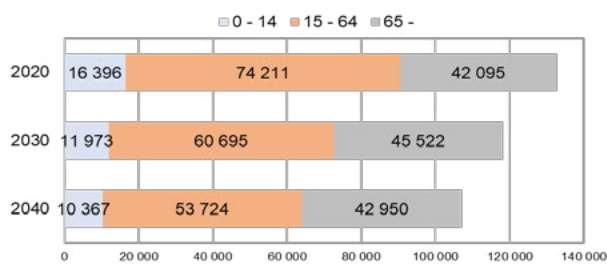

Kuva 2. Kokonaisnettomuutto ikäryhmittäin Etelä-Savossa 2011-2020, henkilöä keskimäärin vuodessa.

Elämänlaatu ja hyvä elinympäristö hyvinvoinnin peruspilareita

Etelä-Savossa ikääntyneiden korkea osuus heijastuu etenkin sairastavuuteen, maakunnassa sairastetaan yleisesti ottaen enemmän kuin maassa keskimäärin. Sairastavuus ja harva asutus luovat erityisiä haasteita ja kustannuspaineita palvelujen järjestämiselle ja edellyttävät esimerkiksi erilaisten palveluinnovaatioiden, palvelukonseptien ja hyvinvointiteknologioiden hyödyntämistä sekä toisaalta tarjoavat myös mahdollisuuksia uudenlaisen palveluliiketoiminnan kehittämiseksi.

Kuva 3. Etelä-Savon väestöennuste ikäryhmittäin.

Maakunnan vahvuuksia hyvinvoinnin indikaattoreilla mitattuna ovat mm. koettu elämänlaatu ja turvallisuus, puhdas ja viihtyisä elinympäristö sekä vireä kulttuuritoiminta hyvinvointivaikutuksineen. Tulonjakoa mittaavalla Gini-kertoimella Etelä-Savon jakauma on tasaisempi (24,9) kuin koko maassa (27,9) keskimäärin. Maakunnan asukkaat kokevat myös elämänlaatunsa kohtalaiseksi hyväksi ja tyytyväisyys asuinalueen olosuhteisiin, erityisesti turvallisuuteen on verrattain korkea. Alueellisen hyvinvointikertomuksen mukaan valtaosa (93,2 %) eteläsavolaisista on tyytyväisiä asuinalueensa turvallisuuteen, mikä on hieman enemmän kuin maassa keskimäärin (91,8%). Myös hyvinvoinnin laajasti huomioivalla GPI-indeksillä Etelä-Savo sijoittuu Suomen maakunnista kolmanneksi parhaalle sijalle Pohjois-Karjalan ja Keski-Suomen jälkeen. GPI-mittari mittaa ja seuraa asioita, jotka ovat tärkeitä ihmisten hyvinvoinnin kannalta ja siten tärkeitä edellytyksiä yhteiskunnan kokonaisuhyvinvoinnille.

Alueella olevat yhteistyökumppanit, kunnat ja järjestöt ovat muodostaneet erilaisia verkostoja hyvinvointitavoitteiden toteuttamiseksi. Monitoimijaisen kumppanuuteen perustuvien rakenteiden avulla on mahdollistettu asukkaiden hyvinvointia, yhteistä osallistumista ja vaikuttamista. Etelä-Savoon on valmistunut erillinen osallisuusohjelma. Järjestöjen ottamista mukaan alueen kehittämiseen tukee myös maakunnallinen järjestöneuvottelukunta. Maakunnallinen nuorisovaltuusto toimii aktiivisena osana maakunnan kehittämistä ja toimintaa.

Puhdas ympäristö vetovoimatekijä josta huolehditaan

Etelä-Savon alueella on päästöjä aiheuttavaa teollisuutta erittäin vähän. Aikavälillä 2005-2018 maakunnan päästöt vähenivät 20% ja henkeä kohden lasketut päästöt 11%. Etelä-Savon primäärienergiälähteistä (ml. liikenne ja tuontisähkö) uusiutuvien energialähteiden osuus oli v. 2017 54 prosenttia (v. 2008 osuus oli 44%). Etelä-Savon polttoaineiden käytöstä v. 2017 uusiutuvien osuus oli 73 % (liikenne ja tuontisähkö eivät ole tässä mukana). Kivihiilen ja raskaan polttoöljyn käyttö on maakunnassa loppunut. Päästöjen vähentäminen vaatii fossiilisten polttoaineiden (turve ja öljyt) korvaamista uusiutuvilla energialähteillä (puu, biokaasu, aurinko ja tuuli). Tuontisähkön ominaispäästö laskee valtakunnallisten toimenpiteiden seurauksena. Turpeen käyttö voi vähentyä nopeammin kuin skenaarioissa on arvioitu ja tämä lisää paikallisen

puupolttoaineen käyttöä. Liikennesektorilla päästövähennykset ovat kaikkein haastavimmat, toki kansainväliset ja kansalliset toimenpiteet voivat kiihdyttää muutosta. Etelä-Savossa on aloittanut työnsä maakunnallinen ilmastotyöryhmä, joka käsittelee maakunnan ilmastokysymyksiä hallituksen ilmasto-ohjelman mukaisesti.

Etelä-Savon maapinta-alasta 88 prosenttia on metsätalousmaata ja alueella syntyy lähes kymmenesosa koko maan vuotuisesta puuston kasvusta. Etelä-Savon metsät ovat nuoria, mutta hyväkasvuiset maapohjat saavat metsät kehittymään nopeasti. Etelä-Savon metsämaiden puuntuotto kyky muuhun Etelä-Suomeen verrattuna on keskimääräistä parempi. Etelä-Savossa on suhteellisen korkea metsien käyttöaste ja huippuvuosina

hakuukertymä on ylittänyt Etelä-Savossa suurimman ylläpidettävän hakkuusuunnitteen, joskin nyt tilanne näyttäisi tasoittuneen. Metsätalouden kokonaiskestävyyden kannalta hakkuutapoja on syytä soveltaa monipuolisesti kohteen olosuhteet ja tavoitteet huomioon ottaen. Puun jalostusarvoa tulisi saada nostettua ja korvattua sillä päästöjä aiheuttavia materiaaleja.

Maakunnan alueella kokonaan tai osittain on kolme kansallispuistoa: Linnansaaren, Koloveden ja Repoveden kansallispuistot. Eteläiselle Saimaalle (Etelä-Savo ja Etelä-Karjala) on saatu Unesco Global Geopark status Saimaa Geoparkille. Maakunnan vesimuodostumista erinomaisessa tai hyvässä tilassa on 97 % järvipinta-alasta ja 82 % jokipituudesta. Saimaannorpan

suojelu on tuottanut tulosta ja norppakanta on jo ylittänyt vuodelle 2025 asetetun 400 yksilön määrän. Luonnonsuojeluun varattua maa-alaa on Etelä-Savon maapinta-alasta noin 4 %.

Vihreän siirtymän tavoitteet eli päästöttömät energijärjestelmät, energiatehokkuus ja kiertotalous ovat kaikki tavoitteita, joihin pyritään myös Etelä-Savon maakuntaohjelmalla ja ne ovat mukana myös maakunnan Älykkään erikoistumisen strategiassa, jossa vihreä siirtyminen ja sen ratkaisut ovat mukana läpileikkaavana teemana.

Monipuoliset liikennepalvelut ja ajanmukaiset tietoliikenneyhteydet tukevat yrityksiä ja asukkaiden arkea

Itä-Suomen maakuntien yhdessä laatimassa liikennestrategiassa tavoitteena on tärkeimpien kuljetusten, kustannustehokkuuden parantaminen sekä arjen liikkumisen ja matkustamisen helpottaminen. Maito-, raakapuu- ja bioenergiakuljetukset ovat Itä-Suomelle tyypillisiä ja lisääntyviä kuljetuksia, jotka käyttävät väyläverkkoa myös pääteiden ulkopuolella. Päätieverkko on pääosin kunnossa ja sitä on kehitetty, esimerkiksi Mikkeli-Juva hankekokonaisuus. Sen sijaan vähäliikenteisen alemman tieverkon eikä yksityisteiden kunto vastaa asiakastarpeita eikä ole raaka-ainehuollon tai matkailun kehittämisen näkökulmasta riittävällä tasolla.

Itä-Suomen maakuntien yhteisenä tavoitteenä on myös kolmen tunnin raideyhteys Kuopiosta ja Joensuusta Helsinkiin. Edellytyksenä tälle nykyisten Savon ja Karjalan ratojen nopeuttaminen ja uuden Porvoo-Kouvola ratayhteyden, ns. Itäradan toteuttaminen, mikä parantaisi merkittävästi Etelä-Savon kaupunkien saavutettavuutta sekä nopeuttaisi yhteyksiä myös Helsingin ja Pietarin välillä. Etelä-Savon ja Pohjois-Savon maakunnat ovat edistäneet tavoitteen saavuttamista rahoittamalla tasoristeyksien poistoa Savonradalla edellisillä EAKR-ohjelmakausilla ja Itä-Suomen kaupungit ja kunnat ovat laajalla mukana perustamassa Itäradan suunnitteluhankkeita yhdessä valtion kanssa.

Harva asutus tuo haasteita toimivan joukko-liikenteen järjestämiselle ja kansallisen ilmastostrategian tavoitteiden saavuttamiselle. Liikkuminen maakunnassa perustuu vahvasti henkilöautoiluun. Liikenteen ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää uusien liikennepalveluiden kehittämiseen ja vaihtoehtoisten polttoaineiden, kuten liikennebiokaasun jakeluverkkoon panostamista.

Toimintavarmat ja nopeat tietoliikenneyhteydet ovat tulleet yhä tärkeämmäksi elin- ja vetovoimatekijäksi etätyön ja digitaalisten palvelujen yleistyessä. Digitaaliset palvelut ja toimivat tietoliikenneyhteydet mahdollistavat

myös liikenteen ilmastotavoitteen saavuttamista, kun palveluiden luokse ei tarvitse liikkua fyysisesti. Harvaan asutussa maakunnassa varsinkin kiinteiden yhteyksien kehittäminen on haastavaa ja tarvitsee julkista tukea. Maakunnassa on yhteinen näkemys maakunnan tavoitteellisesta tietoliikenneverkosta, joka perustuu niin kiinteiden kuin mobiilien tietoliikenneyhteyksien rakentamiseen. Tavoitteellisen tietoliikenneverkon toteuttaminen jatkaa Laajakaista kaikille-hankkeessa sekä kyläverkkohankkeissa tehtyä työtä parempien yhteyksien rakentamiseksi.

Osaamis- ja väestöhaasteet työllisyyden kehityksen pullonkaulana

Työttömyysaste (TEM) elokuussa 2021 oli Etelä-Savossa 9,7% (koko maassa 10,7%). Kohtaanto-ongelmia työmarkkinoilla on paljon. Työllisyysaste nousee, mutta enemmän työikäisen väestön vähenemisen kuin työllisten määrän lisäyksen takia. Kasvavaksi haasteeksi muodostuikin osaavien tekijöiden löytäminen työmarkkinoilta poistuvien tilalle. Osaavan työvoiman saatavuus on keskeinen edellytys Etelä-Savon strategisten kärkein ja niihin liittyvien osaamiskeskittymien ja kehittämisalustojen näkökulmasta. Myös sosiaali- ja terveysalan ammattilaisista on jatkuva ja kasvava pulaa koko maakunnassa. Lisäksi maakunnan teollisuusyrityksissä, erityisesti metallialalla, osaavan työvoiman löytyminen on kasvava haaste. Maakunnassa on myös kasvavaa kysyntää teollisuuden korkeakoulutason osaamisesta, esimerkiksi ohjelmointi- ja ICT-osaamiseen liittyen.

Etelä-Savon työikäisen väestön koulutustaso on hieman koko maan keskiarvoa matalampi. Viisitoista vuotta täyttäneen väestön alemmat tutkintoluvut selittyvät ikärakenteella. Työikäisen väestön koulutustaso on koko maan tasolla siltä osin, että perusasteen jälkeinen tutkinto on vähän useammalla kuin koko Suomessa. Sen sijaan korkea-asteen koulutus on koko maassa 32 %:lla ja Etelä-Savossa vain 26 %:lla. Toimintaympäristön haasteisiin vastaamiseksi Etelä-Savossa on laadittu maakunnan koulutuksenjärjestäjien yhteinen osaamisstrategia, jonka tavoitteena on entisestään vahvistaa koulutuskentän yhteistyötä opintoasteiden välillä ja elinkeinoelämän kanssa. Myös päivitetystä maakuntastrategiassa on asetettu vuoteen 2030 tähtäävät suuntaviivat osaamisen ja koulutukseen liittyen. Yhteistyön merkitys korostuu osaamisvaatimusten muuttuessa laaja-alaisemmiksi ja yksilöllisemmiksi. Tämä asettaa myös paineita huolehtia aikuisväestön jatkuvasta oppimisesta eli aikuisväestön täydennuskouluttamisesta maakunnassa, jossa nuorisoiäluokat ovat pienet. Harvaan, mutta kauttaaltaan asuttu maakunta asettaa haasteita oppilaitosverkoston ylläpitämiselle.

Toimintaympäristön muutosaasteet

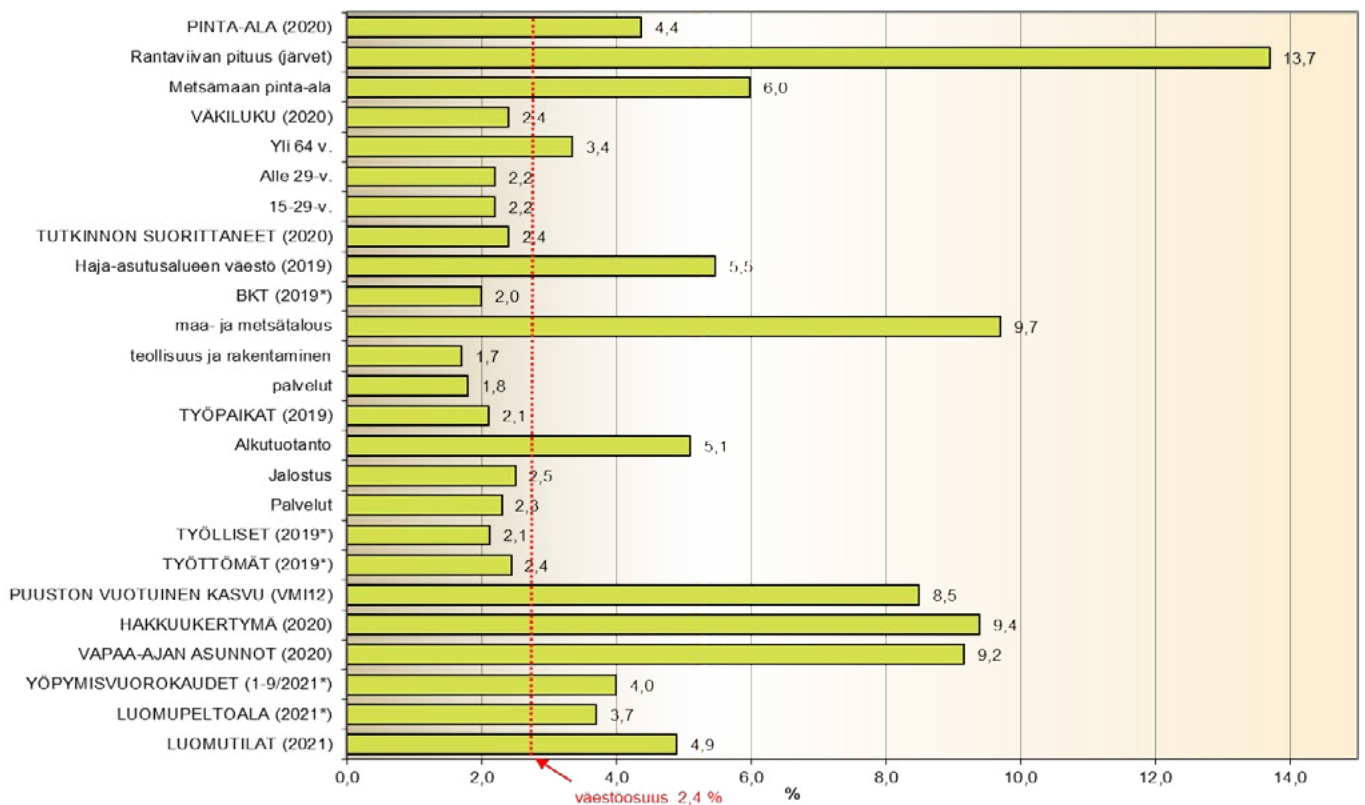
Suomi tai Etelä-Savo ei ole erillinen saareke, vaan vahvasti riippuvainen maailman megatrendeistä ja kehityskuluista (globaali keskinäisriippuvuus). Toimintaympäristön globaalit muutokset ulottuvat entistä nopeammin ja voimakkaammin myös Etelä-Savoon. Kriittistä on ennakoita sitä, mitä ulkoisen toimintaympäristön muutokset merkitsevät Etelä-Savon kontekstissa, ja toisaalta sitä, mistä trendeistä voidaan tehdä alueen kilpailuetuja. Tärkeää on myös, että ulkoisen toimintaympäristön havaittuihin ja tiedostettuihin uhkiin osataan varautua. Omilla päätöksillämme emme useinkaan voi muuttaa jonkin kehitysilmiön suuntaa maakunnassa. Päätöksillämme voimme kuitenkin vaikuttaa siihen, miten hyödyimme maakunnan näkökulmasta meille myönteisistä kehityssuunnista ja miten onnistumme ennalta torjumaan tai sopeutumaan kannaltamme kielteisten kehitysilmiöiden vaikutuksiin. Lähivuosien keskeisiä toimintaympäristön muutostekijöitä on koottu liitteeseen 1.

Tulevaisuuden vaihtoehtoisia kehityskulkuja

Etelä-Savossa toteutettiin vuonna 2015 alueen tulevaisuusvaihtoehtoja luotaava skenaarioprosessi, jossa tarkasteltiin ulkopuolisen toimintaympäristön tulevia muu-

toksia ja niistä aiheutuvia vaihtoehtoisia tulevaisuuden kehityskulkuja vuoteen 2030 mennessä niin globaalista, kansallisesta kuin maakunnankin näkökulmasta. Työn tuloksena syntyneiden neljän tulevaisuusskenaarion toteutumisen seuranta on jatkettu järjestelmällisesti (liite 2). Seurantaan voi tutustua maakunnan ennakoitisuus-tolla esavoennakoi.fi. Vuonna 2021 skenaariotyötä on jätetty jännitetarkastelulla, jonka keskeisiä havaintoja Etelä-Savolle merkittävistä toimintaympäristön muutoksista on koottu liitteeseen 3. Tarkastelussa pohditaan sitä, mitä ulkoisen toimintaympäristön muutokset merkitsevät Etelä-Savon kontekstissa, ja toisaalta sitä, mistä trendeistä voidaan tehdä alueen kilpailuetuja. Kriittistä on se, että ulkoisen toimintaympäristön havaittuihin ja tiedostettuihin uhkiin osataan varautua tämän päivän toimenpiteillä.

Väestöään menettävillä alueilla, kuten Etelä-Savossa, kasvustrategioiden laatimisen lisäksi olisi hyödyllistä käydä keskustelua myös ns. viisaasta sopeutumisesta (smart shrinking) eli muutoksen hallitsemisesta ja uusien mahdollisuuksien etsimisestä esim. digitalisaatiota ja uusien palvelujen tuottamisen tapoja hyödyntäen. Globaalit kriisit, kuten koronapandemia vaikuttavat alueiden toimintakykyyn, jolloin alueen resilienssiä eli muutostoukuvuutta tulee voida parantaa viisaan sopeutumisen menetelmin.

Kuva 4. Etelä-Savon profiili (% koko maasta)

*) ennakkotietoja

Aiemman ohjelmatyön vaikutukset

Maakuntaohjelmalla on merkitystä

Alueiden kehittämislain mukaan maakuntaohjelman tavoitteiden saavuttamista, vaikutuksia ja toimeenpanoa tulee arvioida ohjelmakauden aikana.

Syksyllä 2016 toteutettiin viiden maakunnan (Etelä-Savo, Etelä-Karjala, Kymenlaakso, Päijät-Häme, Kanta-Häme) yhteistyönä vuosille 2014-2017 laadittujen maakuntaohjelmien lakisääteinen arviointi. Vertaisarviointina toteutetussa prosessissa järjestetyt viisi maakunnallista työpajaa tuottivat tietoa mm. ohjelmien vaikutuksista, ja sen tarkoituksena on parantaa ohjelman laadintaan, toimeenpanoon ja seurantaan liittyvää menettelyä. Yhteiset arviointipajat toimivat lähtölaukauksena ja sparrauksena uusien maakuntaohjelmien valmistelulle.

Etelä-Savon maakuntaohjelman arvioi Päijät-Hämeen liitto. Arvioinnin mukaan maakuntaohjelman valmisteluprosessi on Etelä-Savossa koonnut yhteen eri toimijoita ja mahdollistanut yhteisen tahtotilan syntymisen. Kaiken kaikkiaan maakuntaohjelmatyön katsottiin olleen tarkoituksenmukaista ja onnistunutta. Maakuntaohjelman valmistelussa todettiin toimenpidevalintojen ohella tärkeäksi myös itse valmistelu- ja toteutusprosessi, jolla oli onnistuttu muodostamaan yhteinen tahtotila, sitoutettu toimijoita toimeenpanoon ja vahvistettu maakunnallista yhteenkuuluvuutta. Arvioinnin mukaan maakuntaohjelmalla on merkitystä ja se toimii oikeasti kehittämisen ohjenuorana. Viranomaiset ja muut yhteistyötahot ottavat maakuntaohjelman huomioon omissa suunnitelmissaan ja ratkaisuisaan.

Maakuntaohjelma on ollut keskeisin EU-ohjelmärahoituksen kohdentamisen väline ja sillä on ollut käytännön vaikuttavuutta. Arvioinnin mukaan erityisesti osaamisen sektorilla ohjelmalla on aikaansaatu paljon myönteistä kehitystä. Uudistuneiden ja erikoistuneiden osaamisrakenteiden – eli tärkeimpiä toimialoja tukevien koulutus- ja tutkimustoimintojen luomisessa – maakuntaohjelmalla on ollut keskeinen merkitys. Siihen liittyvä hankerahoituksen kohdentaminen on onnistunut ja toimenpiteet ovat toteutuneet hyvin.

Maakuntaohjelmalla on kyetty vahvistamaan osaamisen monikärkisyyttä. Tämä on merkittävä tulos maakunnassa, jonka haasteena on elinkeinorakenteen

monipuolistaminen ja sen myötä aluetalouden vahvistaminen. Ilman maakuntaohjelmaa Etelä-Savo ei pysyisi osaamis- ja innovaatiovetoisen aluekehityksen vauhdissa nykyisessä mitassa.

Etelä-Karjalan liitto suoritti alkuvuonna 2021 Etelä-Savon maakuntaohjelman 2018-2021 ulkopuolisen arvioinnin. Arvioinnin mukaan maakuntaohjelman sinänsä toimivaa rakennetta tulisi vielä tiivistää niin, että yhdestä kuvasta pystyisi hahmottamaan ohjelmarakenteen tavoitteet ja painopisteet. Alueen kehittämismahdollisuuksia arvioitaessa tulee helposti tunnistettavien kehityskulkujen ohella tunnistaa ja tarkastella myös hiljaisia signaaleja.

Arvioinneista saadut havainnot ja suositukset on otettu huomioon Etelä-Savon uuden maakuntaohjelman valmistelussa. Niiden mukaan huomiota tulee kiinnittää ennen muuta kansalaisten, yritysten / yrittäjien ja järjestöketän osallistamiseen sekä ohjelmien laajan toimenpidevalikoiman tiivistämiseen rohkeammalla priorisoinnilla.

EU-rahoituksen vaikuttavuus

EU:n alue- ja rakennepolitiikalla on vahvistettu elinkeinoelämän edellytyksiä ja osaamista

EU:n alue- ja rakennepolitiikalla on vahvistettu elinkeinoelämän edellytyksiä ja osaamista Ohjelmakaudella 2014–2020 rakennerahasto-ohjelmien rahoitusta on suunnattu Etelä-Savossa erityisesti Älykkään erikoistumisen strategian mukaisesti tutkimushankkeisiin, osaamis- ja innovaatorakenteiden vahvistamiseen, työllistämiseen ja sosiaalisen osallisuuden vahvistamiseen sekä vähähiilisyttä tukeviin hankkeisiin.

Ohjelmärahoituksella on ollut huomattava merkitys maakunnan keskeisten osaamis- ja kasvualustojen vahvistamisessa. Savonlinnan metsäbiotalouden osaamiskeskitymän TKI-toimintoja on tuettu rahoittamalla toimitiloja sekä niiden varusteluun liittyviä laitehankintoja. Merkittävimpinä kohteina Teollisen puurakentamisen ja teknisen testauksen laboratoriorakennus laitteineen, Kuitulaboratorion toimitilalaajennus (Kuitu 3) sekä Luonnonvarakeskuksen metsäntutkimuksen käyttöön valmistunut Puukasvu-laboratoriorakennus. Metsäpuiden kasvullisen lisäyksen laboratorio mahdollisti Luken

strategisen yksikön sijoittumisen ja tutkimustoiminnan jatkumisen Etelä-Savossa.

EU-rahoituksella on vauhditettu myös Mikkelin uuden EcoSairilan jätevedenpuhdistamon yhteyteen rakentuvan Sinisen biotalouden osaamiskeskuksen, Blue Economy Mikkelin (BEM) kehittämistä ja liiketoimintaa. Memory Campus -kehittämislustalla ohjelmarahoitusta on kohdennettu arkistointi- ja digiosaamisen osaamiskeskittymän vahvistamiseen. Kalevankankaan Hyvinvoinnin ja terveyden kehittämislustalla on tuettu Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulun Active Life Lab -tutkimus- ja kehitysyksikön hyvinvointipalveluihin liittyvää tki-toimintaa.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma

Etelä-Savossa on myönnetty Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014-2020 tukirahoitusta (EU ja valtio) yhteensä 42 miljoonaa euroa. Rahoituksesta 43 % on käytetty yritysten omiin hankkeisiin yritystukina, vajaa neljännes Leader-hankkeisiin.

Kaakkois-Suomi – Venäjä CBC-ohjelma

Kaakkois-Suomi-Venäjä CBC (Cross-Border-Co-Operation) 2014–2020 raja-alueyhteistyöohjelma on toimintakaudella edistänyt teemoja 1) *Elävä, aktiivinen ja kilpailukykyinen talous*, 2) *Innovaatiivinen, ammattitaitoinen ja koulutettu alue*, 3) *Houkutteleva, hyvinvoiva ympäristö ja alue* sekä 4) *Helposti saavutettava ja yhteyksiltään hyvä alue*. CBC-ohjelmasta on rahoitettu laajoja infrastruktuurihankkeita (LIP) sekä kehittämishankkeita. Kehittämissankkeita oli koko ohjelmassa yhteensä 69 kappaletta, joista Etelä-Savo oli päähakijana 10 hankkeessa sekä osatoteuttajana reilussa 20 hankkeessa. Etelä-Savoon kohdistuneiden hankkeiden kokonaisarvo oli 7,07 miljoonaa euroa. Alueen kehittämishankkeissa edistettiin erityisesti matkailua, metsä- ja biokiertoaloutta, ympäristöasioita sekä koulu- ja kansalaisyhteistyötä.

Kansallisen rahoituksen vaikuttavuus

Alueelliset innovaatiot ja kokeilut -hanke (AIKO)

Alueelliset innovaatiot ja kokeilut (AIKO) -rahoitus oli kansallinen aluekehityksen määräraha vuosille 2016 - 2018. Rahoitus oli Suomen hallituksen Kilpailukyyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla -kärkihankkeen toimenpide. Etelä-Savolle myönnettiin vuosina 2016-2018 yhteensä 692 000 euroa tämän toimenpiteen hankkeiden toteuttamiseen.

Maakunnan omaehtoisen kehittämisen määräraha (MOKRA)

Alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman tukeminen (AKKE)

Etelä-Savon maakuntaliitto on saanut Työ- ja elinkeinoministeriöltä (TEM) vuonna 2020 alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman tukemiseen tarkoitettua määrärahaa yhteensä 868 000 euroa. Vuonna 2021 määrärahaa saatiin lisäksi 370 000 euroa. Vuosina 2020-2021 haettavana on ollut yhteensä 1 238 000 euroa. Rahoitusta suunnataan Etelä-Savon alueelliseen korona-selvitysmuunnitelmaan perustuviin hankkeisiin. Hankkeiden tulee ensisijaisesti edistää suoraan tai välillisesti elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja työllisyyttä ja/tai tukea siirtymää kohti digitaalista hiilineutraalia yhteiskuntaa. Rahoitus 2020–2021 on pääosin kohdennettu alueen elinvoimaisuuden vahvistamiseen. Painopisteinä asumiseen ja yrittäjyyteen liittyvät hankekokonaisuudet.

Alueiden matkailuelinkeinon elpymistä edistävät hankkeet

Manner-Suomen matkailun alueorganisaatioille ja vastaaville alueella laaja-alaisesti matkailua kehittäville toimijoille järjestettiin kohdennettu rahoitushaku 3.7.2020–31.8.2020. Rahoitettavien hankkeiden pääasialliseksi tavoitteeksi edellytettiin matkailuelinkeinon elpymisen edistäminen ja matkailun kehittäminen alueilla ja niiden rahoittamiseen oli valtion vuoden 2020 neljännessä lisätalousarviossa varattu määrärahaa yhteensä 4 miljoonaa euroa. Etelä-Savon maakuntaliitto ja Varsinais-Suomen liitto toimivat rahoittavina viranomaisina. Määräajassa hakemuksia tuli yhteensä 89. Varsinais-Suomen liitto myönsi Mikkelin kehitysyritys Miksei Oy:n LakeSaimaa.fi -hankkeelle 176 000 euroa.

Innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimus

Mikkelin kaupunki ja valtio sopivat Innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimuksen helmikuussa 2021. Sopimuksen strateginen painopiste vuosille 2020-2027 on "Yhdyskuntavesien kiertotalous". Painopiste tukee EcoSairilan vesiosaamisen keskittymän kehittämistä ja liiketoimintaa. Ekosysteemisopimus mahdollistaa osaltaan uuden jätevedenpuhdistamon yhteyteen rakentuvan Sinisen biotalouden osaamiskeskuksen, Blue Economy Mikkelin (BEM) kehittämisen alan merkittäväksi toimijaksi. Sopimuksen toimeenpanon vuotuinen budjetti on suuruusluokaltaan 250 000 euroa, josta valtion osuus on 60 prosenttia, Mikkelin kaupungin ja Mikkelin seudun osuus 40 prosenttia.

Puhtaasti paras!

Etelä-Savo – Saimaan maakunta 2030 -strategia

Maakuntastrategia linjaa kehittämisen kärjet ja niille asetetut pitkän aikavälin tavoitteet vuoteen 2030. Strategian kolme kärkeä – METSÄ, VESI, RUOKA – ovat aluekehityksen peruselementit, joihin perustuvaan kestävään yritystoimintaan ja erityisosaamiseen Etelä-Savon aluetalouden kasvupotentiaali rakentuu tulevina vuosina. Valinnat kytkeytyvät saumattomasti Etelä-Savon luontaisiin vahvuuksiin. Maakunnassa on kaikkiin kärkiin liittyvää vahvaa raaka-ainetuotantoa sekä korkeamman jalostusasteen yritys-, tutkimus- ja innovaatio toimintaa. Kaikissa

kolmessa kärjessä digitaalisuus ja digitaaliset sovellukset ovat keskeinen kasvun ja kehittymisen edellytys.

Etelä-Savon visio vuoteen 2030 on Puhtaasti Paras! Se heijastaa maakunnan kärkivalintojen näkökulmasta alueen vahvoja luontoarvoja ja runsaita luonnonvaroja, joiden pohjalta alueen kasvu ja elinvoima rakentuvat kestävään elinkeinotoimintaan, osaamiseen ja hyvinvointiin.

Kukin strategiakärki ymmärretään laajasti, koko klusterin kattavana kehittämistoimintana.

Kuva 5. ETELÄ-SAVO – Saimaan maakunta 2030 -strategian kärkivalinnat ja tavoitteet

Etelä-Savon maakuntaohjelma 2022-2025

Tavoitteet ja painopisteet

Maakuntastrategian linjausten pohjalta laadittu maakuntaohjelma on strategian toimeenpanon keskeinen työkalu. Nelivuotisessa ohjelmassa tarkennetaan aluekehittämisen tavoitteita ja niiden toimeenpanoa lähivuosina. Ohjelma sisältää painopisteet ja keskeisimmät toimenpiteet, joilla viranomaiset ja muut tahot yhdessä kehittävät maakuntaa. Ohjelmaa toteuttamalla Etelä-Savo etenee kohti pitemmän aikavälin tavoitteitaan.

Etelä-Savon elinvoiman ja hyvinvoinnin kannalta keskeisimpiä aluekehittämisen osa-alueita ovat elinkeinot ja työllisyys, osaaminen ja koulutus, hyvinvointi ja elinympäristön laatu sekä digitaalinen ja fyysinen saavutettavuus. Ilmastotoimien ja kestävä kehityksen tavoitteet painottuvat alkavalla ohjelmakaudella entistä vahvemmin kaikessa kehittämistoiminnassa. Monialainen yhteistyö ja kumppanuushakuinen verkostoituminen, niin kansallisesti kuin kansainvälisesti on myös toimenpiteiden keskiössä.

Maakuntaohjelma ja sen osana valmisteltu Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategia (ÄES) on pohjana Euroopan unionin toimenpideohjelmien ja kansallisen aluekehittämisen erityisohjelmien toteuttamiselle maakunnassa. Ne myös kokoavat eri toimijoiden ja toimialojen kehittämistyötä tukemaan laajempia kehittämiskokonaisuuksia. Älykäs erikoistuminen tarkoittaa toimintatapaa, jossa alue yhdessä tuotetun tiedon pohjalta tunnistaa ja hyödyntää omia vahvuus- ja kasvutekijöitään elinvoiman vetureina.

Valtioneuvoston aluekehittämispäätöksessä on määritelty valtakunnalliset alueiden kehittämisen painopisteet vuosille 2020-2023. Päätös ohjaa eri hallinnonalojen ja maakuntien alueiden kehittämistä ja niiden toimenpiteiden yhteensovittamista. Maakuntaohjelman valmistelussa on otettu huomioon aluekehittämispäätöksen tavoitteet ja kehittämistoimien painopisteet. Etelä-Savon maakuntaohjelman tavoitteet ovat linjassa valtakunnallisen aluekehittämispäätöksen kanssa.

Maakuntaohjelman tavoitteet ja painopisteet

- Toimivat hyvinvointipalvelut
- Asukkaiden osallisuus ja yhteisöllisyys
- Ilmiömäinen kulttuuri ja kulttuurikäsitteen muutos
- Elinympäristön puhtaus ja turvallisuus
- Saimaan ainutlaatuiset luonto- ja kulttuuriarvot
- Uudistuva yhdyskuntarakenne

HYVINVOIVAT IHMISET
JA HYVÄ YMPÄRISTÖ

Ilmastonmuutoksen uudet ratkaisut, arjen sujuvuus, kaikki mukana, kulttuurista virtaa, vastuullisuus, vähemmällä enemmän ja puhtaammin

Ruoka

Metsä

- Vahva profiloituminen Suomessa ja kansainvälisesti
- Yhteistyöhakuinen Etelä-Savo on arvostettu ja haluttu kumppani
- Oikea-aikainen ja vaikuttava viestintä – oma erityislaatuisuus ja vahvuudet näkyviin
- Yhteinen tahto ja tulokellinen yhdessä tekeminen
- Järjestötoiminnan vahva osallisuus

TULOSELLINEN
OMA TEKEMINEN
JA YHTEISTYÖ

Aktiivinen viestintä, laaja näkyvyys ja tunnettuus, Etelä-Savo osana kansallisia ja globaaleja verkostoja

UUDISTUVAT
ELINKEINOT JA
TKI-TOIMINTA

**Kilpailukykyiset yritykset,
innovatiivinen TKI-toiminta ja
vihreä kasvu, osaava työvoima**

- Monipuoliset, alueen kehitystä ja työelämää tukevat koulutus- ja tki-mahdollisuudet sekä osaamistarpeiden ennakointi yritysten ja yhteiskunnan tarpeisiin
- Metsä, Ruoka, Vesi – vahvat klusterit ja TKI-alustat, yritysten liiketoimintaosaaminen, digitaalisuus
- Kiertotalous ja uudet vähähiiliset energiaratkaisut
- Uudet puupohjaiset tuotteet ja puunjalostuksen prosessiteknologiat, puurakentaminen
- Kestävät vähähiiliset ruokajärjestelmät, jatkojalostus ja brändäys, luomu
- Saimaa kehitysalustana – yhdessä lisää bisnestä ja hyvinvointia
- Puhtaan veden teknologiat, vesikiertotalous ja vesiliiketoiminta

Vesi

HYVÄ FYYSSINEN
JA DIGITAALINEN
SAAVUTETTAVUUS

**Toimivat liikenne- ja
viestintäyhteydet, sujuvat
liikenne- ja digipalvelut**

- Asukkaiden ja yritysten tarpeisiin vastaava liikennejärjestelmä
- Vaikuttaminen valtion väyläverkon kehittämiseen ja ylläpitoon
- Alemman tieverkon korjausvelan vähentäminen
- Tavoitteellinen tietoliikenneverkko ja digitaaliset palvelut mahdollistavat monipaikkaisen asumisen ja työnteon

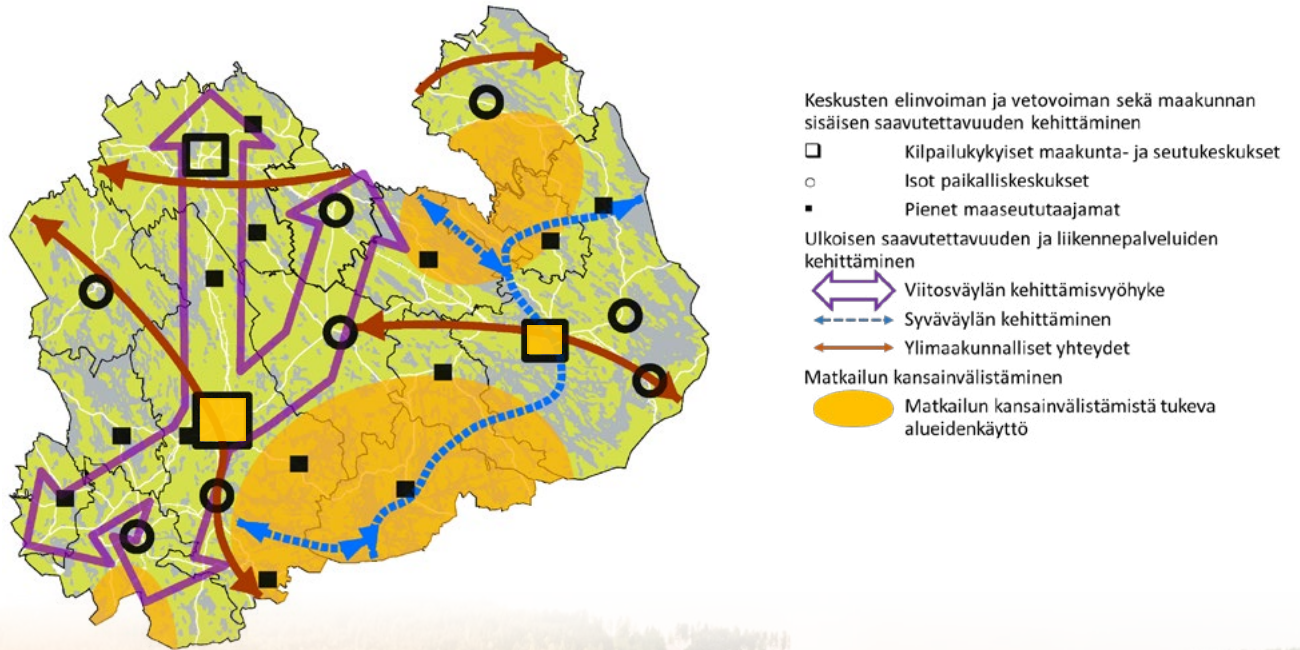

Maakuntastrategian valinnat konkretisoidaan toimenpiteiksi maakuntaohjelmassa sekä alueidenkäyttöä ohjaavassa maakuntakaavassa (2016).

Taajamien, saavutettavuuden ja matkailun kehittäminen ovat Etelä-Savon alueidenkäytön kehittämisen painopisteitä, joiden toiminnot on osoitettu maakunta-

kaavassa kehittämisperiaattemerkinnöin. Näillä merkinnoilla ja niihin liittyvillä määräyksillä osoitetaan alueita, jotka ovat merkittäviä maakunnan tavoitellun kehityksen kannalta ja joihin tästä syystä kohdistuu muun muassa suunnittelussa huomioon otettavia alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen kehittämistarpeita.

Kuva 6. Alueidenkäytön kehittämisperiaatteet Etelä-Savon maakuntakaavassa.

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategia 2022-2027

Älykäs erikoistuminen tarkoittaa toimintatapaa, jossa alue yhdessä tuotetun tiedon pohjalta tunnistaa ja hyödyntää omia vahvuus- ja kasvutekijöitään kasvun ja elinvoiman vetureina.

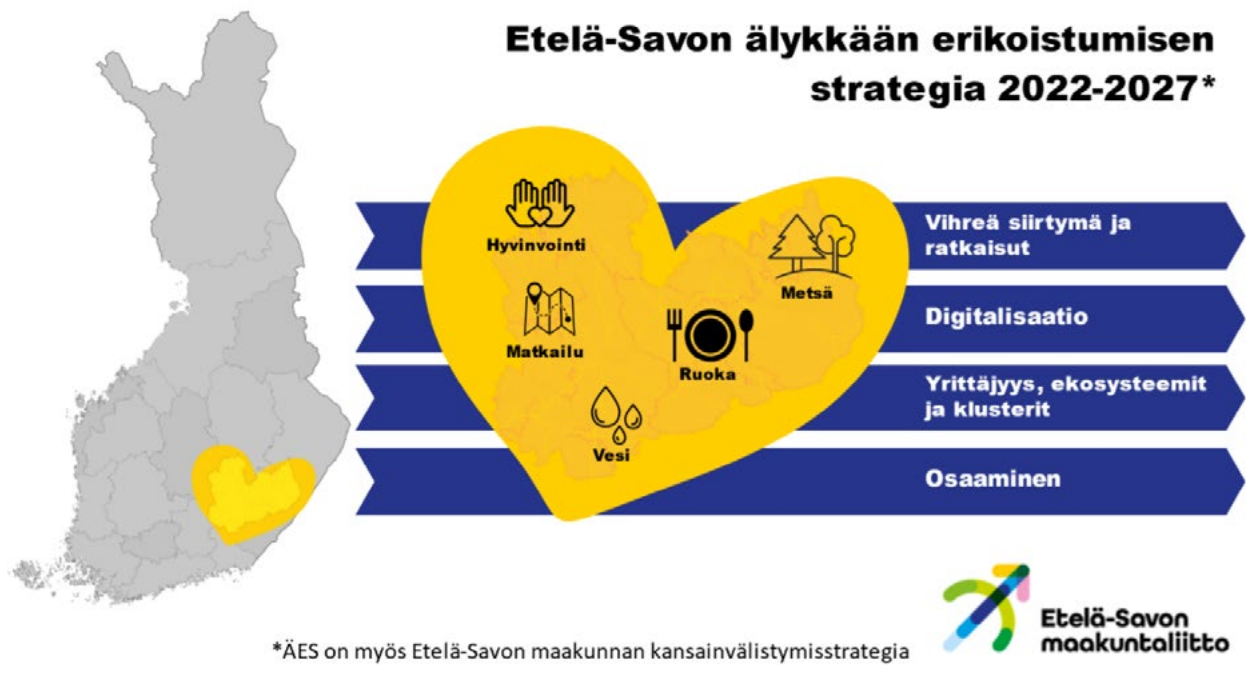
Omien vahvuuksien ja mahdollisuuksien tunnistamiseen pohjautuva älykkään erikoistumisen toimintakonsepti on aluekehittämisen työväline, joka tuottaa parasta tulosta Etelä-Savon kaltaisilla harvaan asutuilla alueilla. Kun tutkimukseen ja innovaatioihin käytettäviä resursseja kohdennetaan alueen menestystekijöihin, niukoillakin resursseilla aikaansaadaan enemmän vaikuttavuutta. OECD:n tutkimusten mukaan harvaan asuttujen alueiden elinvoima riippuu pitkälti kyvystä tunnistaa menestystekijöitä, jotka edistävät uusia taloudellisen toiminnan muotoja ja työpaikkojen syntyä alueella.

Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027 -ohjelma sisältää EAKR-, ESR+ ja JTF-rahastot ja sen EU-rahoitus on noin 1,62 miljardia euroa. EAKR:n osalta ohjelmassa

tuetaan tutkimus- ja innovointivalmiuksia ml. kehittyneiden teknologioiden käyttöönottoa, digitalisaatiota sekä pk-yritysten kasvun ja kilpailukyvyyn parantamista. Lisäksi edistetään Suomen hiilineutraalisuustavoitetta, erityisesti energiatehokkuuden, ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja kiertotalouteen siirtymisen näkökulmasta. Ohjelman toimintalinjoista yksi toteuttaa Älykkään erikoistumisen strategiaa.

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen viisi kärkeä ovat Metsä, Ruoka, Vesi, Matkailu ja Hyvinvointi - alueen luontaiset vahvuudet yhdistettynä TKI-toimintaan. Älykkään erikoistumisen strategia on samalla myös maakunnan kansainvälistymisstrategia.

Maakuntaohjelman valmistelun rinnalla samanaikaisesti valmisteltu Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategia vuosille 2022-2027 sisältyy maakuntaohjelmaan omana lukunaan (kts. sivu 52).

Kuva 7. Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian 2022-2027 kehittämiskärjet ja läpileikkaavat teemat.

Hyvinvoivat ihmiset ja hyvä ympäristö

Etelä-Savo on sujuvan arjen ja laadukkaan ympäristön maakunta

Jokapäiväisen toimeentulon ohella toimivat hyvinvointipalvelut, sujuva arki sekä asuin ympäristön puhtaus ja turvallisuus ovat vahvuuksia, jotka saavat alueen asukkaat, vapaa-ajanasukkaat ja matkailijat kokemaan elämänlaatunsa hyväksi. Hyvinvoinnin lähteenä toimivat myös monipuoliset, kaikille saavutettavissa olevat kulttuuri- ja liikuntapalvelut.

Etelä-Savon asukkailla on loistavat edellytykset elää hyvinvoivina turvallisessa asuin ympäristössä. Alueella on tunnistettu sujuvan arjen, luonnon, kulttuurin ja osallisuuden merkitys elämänlaadun voimavaroina ja hyvinvoinnin lähteinä. Mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua asuin ympäristönsä kehittämiseen sekä päätöksentekoon toimii myös vetovoimatekijänä. Ikääntymistä ei nähdä vain kasvavina sotekuluina vaan ikäihmisten ennakoivaan hyvinvointiin panostamalla saadaan alueelle elinvoimaa esimerkiksi työvoiman sekä järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan vahvistamiseksi. Lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen ja sitouttaminen omaan maakuntaan nähdään hyvinvointitekona.

Etelä-Savon maakunnan pinta-alasta neljännes on vettä ja rantaviivaakin on yli 30 000 kilometriä. Lähes kaikki suurimmat reititvedet ja Saimaan osa-altaat ovat vedenlaadultaan erinomaisessa tilassa. Etelä-Savon maakunnan alueella järvien tila on parempi kuin Suomessa keskimäärin, mikä näkyy alueen suosiona loma-asutus- ja matkailualueena. Etelä-Savon luonnon erikoisuudetkin, kuten saimaannorppa ja Saimaan lohikalakannat liittyvät vesiin. Alueen järviluonto on saanut myös kansainvälistä tunnustusta, kun Saimaan Geoparkille myönnettiin Unesco Global Geopark -status. Etelä-Savo haluaa tulevaisuudessaakin profiloitua puhtaiden vesistöjen maakunnaksi, tässä tarkoituksessa tuetaan myös norppasääristöjen saamista Unescon luonnonperintölistalle sekä

vesienhoitotyötä ja vesiin liittyvää tutkimusta.

Toinen hyvän ympäristön perusta Etelä-Savossa on runsaat ja hyvin kasvavat metsät. Metsien arvo on tunnistettu myös virkistyskäytön ja hyvinvoinnin lähteenä sekä ilmastonmuutoksen torjunnassa. Luonnon monimuotoisuudesta sekä metsien hiilinieluista huolehtiminen tullaan ottamaan entistä paremmin huomioon maakunnan metsiä hyödynnettäessä, metsätalouden kannattavuutta heikentämättä.

Etelä-Savossa vaalitaan hyvää ympäristöä luonnonvarojen kestäväällä käytöllä ja kierrätyksellä sekä tukemalla vesiensuojelutyötä ja luonnon monimuotoisuutta. Ilmastonmuutokseen varaudutaan pitämällä maakunnan luonto mahdollisimman monipuolisena, ottamalla asukkaat ja yritykset mukaan ilmastotyöhön sekä kehittämällä kiertotaloutta ja uusiutuvaa energiaa käyttävää tekniikkaa arjen tarpeisiin. Tässä on alueen tutkimuslaitoksilla ja yrityksillä keskeinen rooli.

Sosiaalisen ja ekologisen vaikuttavuuden visioimme on hyvinvoiva Saimaa. Ihmiset tuntevat itsensä hyvinvoiviksi sekä luonnon että kulttuurin vaikutuksesta. Alueella on tehty aiemmin kulttuurihyvinvointisuunnitelma. Sen kautta maakunnassa ollaan entistä tietoisempia taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksista. Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen on synnyttänyt moniammatillista yhteistyötä, jota halutaan vahvistaa jatkossakin.

Osallistuminen ja osallisuuden kokemus on laajaa kulttuurin parantuneen saavutettavuuden vuoksi. Alueen asukkaat ovat ylpeitä omasta asuinalueestaan, omaleimaisesta kulttuuriperinnöstä ja saimaalaisesta elämäntavasta. He kokevat kuuluvansa yhteiseen saimaalaiseen yhteisöön, mutta samaan aikaan ovat uteliaita osastaan osana eurooppalaista yhteisöä. Ymmärrys muista kulttuureista lisää alueen asukkaiden suvaitsevaisuutta.

PAINOPISTEET JA TOIMENPITEET

Toimivat hyvinvointipalvelut

- » Panostetaan ennaltaehkäiseviin palveluihin erityisesti liikuntaan, ikäihmisten aktiivisuuteen, työhyvinvointiin sekä mielen hyvinvointiin
- » Vahvistetaan palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta sekä asukkaiden yhdenvertaisuutta esimerkiksi liikkuvia ja digitaalisia palveluita lisäämällä huomioiden turvallisuus ja esteettömyys
- » Tuetaan kulttuuri- ja luontohyvinvoinnin valitsemista osaksi kuntien hyvinvointipalveluita

Asukkaiden osallisuus ja yhteisöllisyys

- » Tuetaan "osallisuuden osaamisen" lisäämiseen liittyviä toimenpiteitä ja kehitetään monimuotoisia osallisuuskanavia
- » Erityisesti nuorten, ikäihmisten ja monipaikkaisten asukkaiden osallisuus kanavoidaan alueen voimavaraksi ottamalla heidät mukaan
- » Tuetaan järjestöjen toimintaedellytyksiä, tunnustetaan ja tunnustetaan järjestöjen tekemä työ sekä kolmannen sektorin kasvava kumppanuusrooli hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäjänä

Ilmiömäinen kulttuuri ja kulttuurikäsitteiden muutos

- » Arvostetaan, tehdään näkyväksi ja tuotteistetaan aineetonta kulttuuriperintöä ja saimaalaista elämäntapaa sekä siitä kumpuavaa taidetta ja kulttuuria niin asukkaiden kuin matkailijoidenkin käyttöön
- » Edistetään eteläsavolaisten mahdollisuutta kokea ja tehdä omaehtoisesti taidetta ja kulttuuria parantamalla taiteen ja kulttuurin saatavuutta ja saavutettavuutta
- » Lisätään kulttuurisia elämyksiä ja esteettisyyttä elinympäristöihin edistämällä esim. %-periaatteen käyttöä julkisissa investoinneissa
- » Tunnustetaan ja tunnustetaan alueen taidetta ja kulttuuria

Elinympäristön puhtaus ja turvallisuus

- » Vähennetään kunnallistekniikan korjausvelkaa

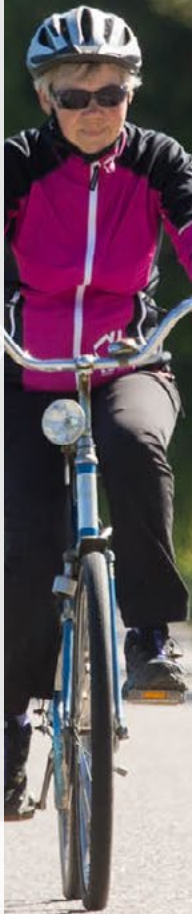
- » Nostetaan kierrätysastetta sekä edistetään kierto- ja jakamistaloutta
- » Lisätään asukkaiden virkistyskäyttömahdollisuuksia kunnostamalla ja ylläpitämällä virkistysalueita ja -reitistöjä
- » Edistetään monipuolista ja kestävää sekä ilmastoasiat huomioivaa ja niihin sopeutuvaa maa- ja metsätaloutta alueella

Saimaan ainutlaatuiset luonto- ja kulttuuriarvot

- » Edistetään luonnon monimuotoisuuden sekä uhanalaisten lajien huomioon ottamista kaikessa taloudellisessa toiminnassa sekä toiminnan suunnittelussa ja lupamenettelyissä
- » Otetaan suunnittelussa huomioon myös ilmastonmuutokseen sopeutuminen
- » Otetaan käyttöön uudenlaisia ja monipuolisia metsänkäsittelymenetelmiä sekä vahvistetaan metsien hiilinielua
- » Huolehditaan Saimaan veden laadusta toteuttamalla vesienhoitosuunnitelmia ja vähentämällä haja-kuormitusta
- » Edesautetaan Saimaan norppasaaristojen maailmanperintöalueen perustamista sekä norpan ja uhanalaisten kalalajien suojelua

Sopeutuva yhdyskuntarakenne

- » Turvataan rakennetun ympäristön laatu kehittämällä korjausrakentamista sekä huolehtimalla kulttuuriperinnön kannalta merkittävistä kulttuuriympäristöistä
- » Edesautetaan täydennysrakentamista
- » Kehitetään monipaikkaisuuden edellytyksiä maankäytön suunnittelun ja monipaikkaisuutta tukevien palvelujen näkökulmasta
- » Edesautetaan muutosta fossiilisten polttoaineiden käytöstä uusiutuvaan energiaan mm. edistämällä liikkumisen ja muun energiantuotannon sähköistämistä sekä älykkäitä sähkönsiirtotapoja

Uudistuvat elinkeinot ja TKI-toiminta

Etelä-Savo kasvaa osaamisesta ja kansainvälistymisestä

Uudistuvat yritykset ja klusterit

Etelä-Savon kasvun ja kilpailukyvyn kannalta keskeistä on kestävään kehitykseen perustuvan kasvun aikaansaaminen tukemalla maakunnan elinkeinotoiminnan ja TKI-rakenteiden vahvistumista ja kansainvälistymistä. Yritysten ja TKI-toimijoiden välisen yhteistyön syventäminen sekä kasvun vetureina toimivien kärkialojen osaamis-/kasvualustojen klusteroituminen tuottaa uusia innovaatioita, investointeja, ja osaamisintensiivisiä työpaikkoja sekä edesauttaa alueen toimijoiden kansallista ja kansainvälistä verkostoitumista. Elinkeino- ja TKI-toimintojen vahvistaminen ylläpitää alueen taloudellista kehitystä myös nopeasti muuttuvan toimintaympäristön oloissa.

Matkailu ja kulttuuri

Saimaa-ilmiö on tehnyt näkyväksi, että kulttuuri on elinvoimaa, vetovoimaa, pitovoimaa ja lumovoimaa vahvistava tekijä ja siihen tulee jatkossakin panostaa. Matkailu- ja kulttuurialan yhteistyössä tekemä osaamisen kasvattaminen, ylimaakunnallinen yhteistyö ja kansainvälistyminen kehittävät maakuntaamme.

Valtakunnallisesti on esitetty neljä syytä panostaa matkailuun ja ne ovat

- » matkailu on suuren kasvupotentiaalin omaava palveluala, jolla on kerrannaisvaikutuksia muille aloille
- » matkailu on kasvava vientiala
- » matkailu on merkittävä työllistäjä ja
- » matkailu on alueellisesti merkittävä elinkeino.

Näillä samoilla perusteilla Etelä-Savon kehittämis-

panostuksia kannattaa kohdentaa matkailuun, joka on jo yksi vahvuudeemme. Etelä-Savon ja Saimaan matkailun kehittämisessä korostuvat yhteistyö, saavutettavuus sekä omaleimainen palvelutarjonta, jonka perusta on vastuullisesti tuoteistettu puhdas järviluonto ja kulttuuriperintö.

Osaaminen ja työvoima

Osaamisella on yhä suurempi rooli osana alueiden kehitystä ja niiden uudistumista. Maakunnassa tehtävällä koulutus- ja TKI-toiminnalla on yhteys alueen veto-, pito- ja elinvoimaan. Etelä-Savon yritysten sekä muun yhteiskunnan koulutus- ja osaamistarpeisiin vastaavalla monipuolisella ja korkeatasoisella koulutuksella luodaan edellytyksiä alueen kasvuun ja elinvoimalle.

Tulevien vuosien toimenpiteissä korostuvat monia toimialoja koskeva haaste osaavan työvoiman saatavuudesta sekä työ- ja koulutusperäiseen maahanmuuttoon liittyvät kotouttamistarpeet. Tämän vuoksi on tarpeen vahvistaa maakunnallisen ennakoituvuuden, koulutuksen järjestäjien ja koulutusviranomaisten, korkeakoulujen ja oppilaitosten sekä yrityskehityksen välistä yhteistyötä. Muuttuvan toimintaympäristön oloissa osaamisen ja koulutustarpeiden ennakoituvuus on yhä merkittävämmässä asemassa yhteistyön ja päätöksenteon tukena.

Työ- ja koulutusperäisten maahanmuuttajien kotouttamisella vahvistetaan maahanmuuttajien työmarkkinavalmiuksia ja helpotetaan integroitumista osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Etelä-Savossa hyödynnetään maahanmuuttajien osaamista ja monikulttuurista taustaa yhtenä elinvoimatekijänä.

PAINOPISTEET JA TOIMENPITEET

Koulutus- ja osaamistarpeiden ennakointi, monipuoliset koulutusmahdollisuudet, työvoiman saatavuus

- » Edistetään osaavan työvoiman saatavuutta ennakoimalla koulutus- ja osaamistarpeita yritysten ja muun yhteiskunnan tarpeisiin
- » Varmistetaan, että maakunnassa on monipuoliset koulutusmahdollisuudet osaavan työvoiman saatavuuden riittävyden varmistamiseksi ja osaamistason nostamiseksi.
- » Vahvistetaan koulutuksen ja työelämän sekä koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden välistä yhteistyötä
- » Tuetaan työperäisten maahanmuuttajien ja ulkomaisten opiskelijoiden sijoittumista harjoitteluun ja työhön
- » Hyödynnetään systemaattisesti kansainvälisyyteen ja digitalisaatioon liittyvät mahdollisuudet koulutuksessa ja osaavan työvoiman saatavuuden varmistamisessa.
- » Edistetään alueen toimijoiden monialaista ja kansainvälistä osaamista sekä luodaan yhteisiä toimintamalleja kansallisten ja kansainvälisten verkostojen avulla

Metsä, Ruoka ja Vesi - vahvat klusterit ja TKI-alueat, yritysten liiketoimintaosaaminen, digitaalisuus

- » Vahvistetaan kestävän biotalouden TKI-toimintoja ja alan liiketoiminnan kasvua (vihreä biotalous, sininen biotalous, keltainen biotalous)
- » Kootaan maakuntastrategian Metsä, Ruoka, Vesi -kärjille omat, koko arvoketjun kattavat kehittämisklusterit
- » Kehitetään ratkaisuja sekä ilmastonmuutoksen hillintään, että siihen sopeutumiseen

Kiertotalous ja uudet vähähiiliset energiaratkaisut

- » Tuetaan uusiutuvaan energiaan perustuvan tekniikan kehittämistä, kokeiluhankkeita ja pilotteja
- » Kehitetään jakamistaloutta
- » Kehitetään eri materiaalien uusiokäyttöä ja niistä tuotettujen tuotteiden markkinointia
- » Turvataan kiertotalouden ja uusiutuvan energian tuottamiseen soveltuvien alueiden toteuttamismahdollisuudet varaamalla kuntakaavoissa ja maakuntakaavassa riittävät alueet

Uudet puupohjaiset tuotteet ja puunjalostuksen prosessiteknologiat, puurakentaminen

- » Vahvistetaan metsäbiotalouden TKI-toimintoja ja alan liiketoiminnan kasvua

- » Edistetään puurakentamista sekä vahvistetaan alaan liittyvää osaamista ja liiketoiminnan syntyä
- » Huomioidaan rakentamisessa, puunjalostuksessa ja alan koulutuksessa muuttuva ilmasto ja siihen sopeutuminen
- » Edistetään Etelä-Savon alueellisen metsäohjelman toteuttamista

Kestävät vähähiiliset ruokajärjestelmät, jatkojalostus ja brändäys, luomu

- » Kootaan Etelä-Savoon ruokaklusteri ja vahvistetaan sen toimintaa koko arvoketjun matkalla
- » Tuetaan vähähiilisten ruokajärjestelmien syntyä sekä korkean lisäarvon erikoistuotteiden tuotekehitystä ja kaupallistamista
- » Tuetaan ruokahävikin pienentämiseen ja resurssi- viisaaseen ruokalogistiikkaan tähtääviä toimenpiteitä

Saimaa kehitysalustana – yhdessä lisää businesta ja hyvinvointia

- » Jalostetaan Saimaan matkailuekosysteemistä klusteri, jossa mahdollistetaan osaamisen vaihto matkailu- ja kulttuuritoimialoilla alueellisesti, ylimaakunnallisesti ja kansainvälisesti
- » Toteutetaan Saimaan matkailustrategiaa ja kehitetään matkailua ja vapaa-ajan asumista vastuullisesti sekä toteutetaan Itä-Suomen kulttuurin yhteistyöstrategiaa
- » Kehitetään ja tuoteistetaan kulttuurimatkailupalveluita ja huolehditaan niiden saavutettavuudesta ja ostettavuudesta
- » Huolehditaan siitä, että Saimaa tarjoaa elämänlaatua, joka houkuttaa luovien alojen ammattilaisia työskentelemään ja asumaan alueella
- » Luodaan siltoja ja uudistetaan yhteistyötä matkailuyritysten, kulttuuripalveluiden ja erilaisten palveluntuottajien välillä.

Puhtaan veden teknologiat, vesikiertotalous ja vesiliiketoiminta

- » Vahvistetaan sinisen biotalouden TKI-toimintaa sekä alan kehittämislustojen ja liiketoiminnan syntyä

Maakunta-
ohjelma
2022-2025

Hyvä fyysinen ja digitaalinen saavutettavuus

Etelä-Savo on sujuvien yhteyksien digimaakunta

Maakunnan liikenteellinen ja digitaalinen saavutettavuus on erittäin tärkeää koko alueen vetovoimalle ja kilpailukyvyllä. Liikenteellisesti ajallisen saavutettavuuden parantaminen Itä-Suomen ja Etelä-Savon aluekehityksen ehdoton edellytys. Toimintavarmat ja nopeat tietoliikennesyhteydet ovat tulleet yhä tärkeämmäksi elin- ja vetovoimatekijäksi etätöiden ja digitaalisten palvelujen yleistymässä.

Etelä-Savo sijaitsee lähellä pääkaupunkiseutua ja Pietarin suuria markkinoita. Liikenneverkkojen kehittämistavoitteissa korostuvatkin näiden suuntien matka-aikojen lyhentäminen, mikä lisää elinkeinoelämän kuljetusten kustannustehokkuutta ja lisää alueen vetovoimaa myös matkailukohteenä. Itä-Suomen maakuntien yhteisenä tavoitteena on myös kolmen tunnin raideyhteys Kuopiosta ja Joensuusta Helsinkiin, mikä edellyttää panostuksia sekä Savon ja Karjalan ratoihin sekä uuteen ratayhteyteen Porvoon-Kouvolan välillä. Maantieverkolla tärkeimmät parantamiskohteet löytyvät valtateiltä 5, 13 ja 14.

Maakunnan sisäisen saavutettavuuden, teollisuuden raaka-ainekuljetusten ja matkailun kannalta myös ns. vähäliikenteinen tieverkko on välttämätön. Tämän tieverkon kunto ei tällä hetkellä vastaa asiakastarpeita ja eikä ole raaka-ainehuollon tai matkailun kehittämisen

näkökulmasta riittävällä tasolla.

Harva asutus tuo haasteita toimivan joukkoliikenteen järjestämiselle, minkä vuoksi liikkuminen maakunnassa perustuu vahvasti henkilöautoiluun. Joukkoliikennepalveluiden vähäisyys vaikeuttaa myös matkailukohteen saavutettavuutta. Liikenteen ilmastotavoitteiden saavuttaminen ja maakunnan sisäisen saavutettavuuden turvaaminen "joukkoliikenteellä" niin asukkaille kuin matkailijoille edellyttää uusien liikennepalveluiden kehittämiseen ja vaihtoehtoisten polttoainetien, kuten esimerkiksi liikennebiokaasun jakeluverkkoon panostamista.

Digitaaliset palvelut ja toimivat tietoliikennesyhteydet edistävät myös liikenteen ilmastotavoitteiden saavuttamista, kun palveluiden luokse ei tarvitse liikkua fyysisesti. Harvaan asutussa maakunnassa varsinkin kiinteiden yhteyksien kehittäminen on haastavaa ja tarvitsee julkista tukea. Maakunnassa on yhteinen näkemys maakunnan tavoitteellisesta tietoliikenneverkosta, joka perustuu niin kiinteiden kuin mobiilien tietoliikennesyhteyksien rakentamiseen. Tavoitteellisen tietoliikenneverkon toteuttaminen jatkaa Laajakaista kaikille-hankkeessa sekä kyläverkkohankkeissa tehtyä työtä parempien yhteyksien rakentamiseksi.

PAINOPISTEET JA TOIMENPITEET

Asukkaiden ja yritysten tarpeisiin vastaava liikennejärjestelmä

- » Kehitetään matkaketjuja ja uusia liikennepalveluja tukemaan arjen liikkumista ja matkailukohteiden saavutettavuutta
- » Edistetään kävelyn ja pyöräilyn kulutapaosuuden kasvua kaupunkikeskuksissa ja taajamissa mm. kevyen liikenteen olosuhteita ja turvallisuutta parantamalla
- » Edistetään vaihtoehtoisten polttoaineiden, ml. sähkö, jakelupisteiden rakentamista
- » Edistetään pyörämatkailureittien turvallisuutta
- » Tuetaan yksityistieverkon ylläpitoa

Vaikuttaminen valtion väyläverkon kehittämiseen ja ylläpitoon

- » Edistetään väyläverkon kehittämistä ja perusväylänpidon riittävää rahoitusta ja sen kohdentumista maakunnan tavoitteiden mukaisesti. Edunvalvonta perustuu Itä-Suomen neuvottelukunnan hyväksymiin kannanottoihin ja maakunnalliseen liikennejärjestelmäsuunnitelmaan.

Tavoitteellinen tietoliikenneverkko ja digitaaliset palvelut mahdollistavat monipaikkaisen asumisen ja työnteon

- » Edistetään tavoitteellisen tietoliikenneverkon rakentamista
- » Huolehditaan kansalaisten valmiuksista hyödyntää digitaalisia palveluita
- » Kehitetään digitaalisia matkailu- ja kulttuuripalveluita niin vakituisille asukkaille, monipaikkaisille asukkaille kuin matkailijoille ja edistetään taiteen ja kulttuurin digitaalista saavutettavuutta
- » Kehitetään monipaikkaisuuden edellytyksiä maankäytön suunnittelun näkökulmasta

Maakunta-
ohjelma
2022-2025

Tuloksellinen oma tekeminen ja yhteistyö

Osaava Etelä-Savo viestii ja avaa uusia yhteyksiä

Etelä-Savon kilpailukyky, kasvu ja elinvoima sekä tunnettuus ja myönteinen imago pohjautuvat rikkaisiin luonnonvaroihin ja luontoarvoihin, kestävään elinkeinotoimintaan, osaamiseen sekä asukkaiden ja asuin ympäristön hyvinvointiin. Visiomme mukaisesti toimimme ympäristötietoisesti tuntien oman vastuamme osana globaalia maailmaa. Sen lisäksi olemme muullakin tavoin tarkasteluna monessa asiassa hyviä ja parhaimmillaan toimimme tiennäyttäjinä muille.

Etelä-Savossa monet vetovoima- ja imagotekijät ovat kunnossa, mutta lähtekö niistä oikea-aikaista, kohderyhmät tavoitettavaa ja mieleen jäävää viestiä maailmalle. Tunnettaanko oma erityislaatuisuutemme ja vahvuutemme maakunnan ulkopuolella? Etelä-Savo ei ole muusta maailmasta erillinen saareke, vaan olemme osa, ja samalla riippuvaisia laajemmasta kansallisesta ja globaalista toimijaverkostosta.

Maakunnan näkyvyyden ja imagon vahvistamisen kannalta ratkaisevaa on yhteistyöhakuinen integroituminen ja määrätietoinen profiloituminen laajemmassa kontekstissa osana Suomea, Eurooppaa ja globaalia maailmaa. Kumppanuusverkostojen näköalapaikoilla aktiivisesti toimimalla Etelä-Savon on mahdollista nousta kokoaan suuremmaksi vaikuttajaksi niin elinkeinoelämän, TKI-toiminnan, edunvalvonnan kuin politiikan yhteistyöfoorumeilla. Euroopan Unionin uuden ohjelmakauden 2021-2027 politiikka- ja rahoituslinjausten ykkösaiheet

– ilmastonmuutoksen uudet ratkaisut, vihreä kasvu sekä innovatiivinen tki-toiminta - yhdistävät maakunnan niin kansallisiin kuin kansainvälisiin edelläkävijöiden verkostoihin.

Maakunnan kannalta on tärkeää tunnistaa avautuvat mahdollisuudet ja mennä jo varhaisessa vaiheessa mukaan kasvun imuun. Maakuntaohjelmaan sisältyvä Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategia (ÄES 2022-2027) on samalla myös maakunnan kansainvälistymisstrategia, jossa määritellään tulevien vuosien tavoitteet ja tärkeimmät toimenpiteet.

Sosiaaliseen osallisuuteen kuuluu yhteisöön osallistuminen ja siinä osallisena eläminen. Osallisuuden lisääminen on sekä yksilön aktivointia, että yhteisöllisen osallisuuden ja osallistumisen mahdollisuuksien lisäämistä. Asukkaiden osallisuus ja aktiivinen kansalaistoiminta on voimavara, johon sisältyy paljon hyödyntämätöntä potentiaalia. Kansalais- ja järjestötoiminta muodostaa kansalaisyhteiskunnan ytimen.

Etelä-Savossa osallisuutta ja siihen liittyviä yhteistyörakenteita vahvistetaan niin, että ne ehkäisevät syrjäytymistä ja tukevat yksilöiden ja eri väestöryhmien tasavertaisia mahdollisuuksia kokea olevansa osa kansalaisyhteiskuntaa. Kolmannen sektorin, valtion, maakunnan, hyvinvointialueen ja kuntien välisen yhteistyön syventäminen vahvistaa mahdollisuuksia hyvinvointipalvelujen ylläpitoon.

PAINOPISTEET JA TOIMENPITEET

Vahva profiloituminen Suomessa ja kansainvälisesti

- » Etelä-Savo kehittää vahvuuksiaan ja viestii niistä aktiivisesti ulospäin
- » Etelä-Savo tunnistaa ja tarttuu rohkeasti muuttuvan toimintaympäristön mahdollisuuksiin
- » Toteutetaan Älykkään erikoistumisen strategiaan (ÄES 2022-2017) sisältyvää Etelä-Savon kansainvälistymisstrategiaa

Yhteistyöhakuinen Etelä-Savo on arvostettu ja haluttu kumppani

- » Etelä-Savo toimii yhteistyöhakuisesti omat vahvuutensa esille tuoden
- » Haetaan kontakteja ja solmitaan yhteistyökumppanuuksia maakunnan ulkopuolelle
- » Etelä-Savo on aktiivinen yhteistyökumppani kansallisilla ja kansainvälisillä foorumeilla

Oikea-aikainen ja vaikuttava viestintä

- » Nostetaan Etelä-Savon erityislaatuisuus ja vahvuudet näkyville – osaamme ja olemme monessa hyviä – viestitään se muillekin
- » Rakennetaan eteläsavolaisuuden ja saimaalaisuuden identiteettiä
- » Vahvistetaan positiivisia signaaleja hyvänpuhumisella ja nostamalla osaamista ja tekijöitä esille

Yhteinen tahto ja tuloksellinen yhdessä tekeminen

- » Vahvistetaan Saimaa-ilmion synnyttämää uutta yhteistyötä ja itäsuomalaisia verkostoja
- » Osallistetaan ja kuunnellaan alueen asukkaita, järjestöjä ja muita toimijoita
- » Vahvistetaan valtion, kuntien, maakunnan, hyvinvointialueen, yritysten ja järjestöjen välistä yhteistyötä eri yhdyspinnoilla

Järjestötoiminnan vahva osallisuus

- » Edistetään järjestötoimijoiden ja muiden kehittäjätahojen välistä kumppanuutta – osallistetaan koko järjestökenttä mukaan maakunnan kehittämiseen
- » Vahvistetaan kolmannen sektorin, julkisten palveluntuottajien ja yritysten kumppanuutta hyvinvointipalvelujen tuottamisessa

Maakuntien yhteinen kehittämistyö

Aiemmin voimassa olleen aluekehittämislain puitteissa on edistetty Itä-Suomen maakuntien yhteisiä asioita. Uudelle ohjelmakaudelle on tarkoitus laatia Itä-Suomen maakuntien (Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala ja Etelä-Savo) yhteistyösopimus, joka sisältää yhteiset edunvalvonnalliset painopisteet, tavoitteet ja kehittämishankkeet.

Sopijapuolet toteuttavat Uudistuva ja Osaava Suomi 2021-2027 Suomen alue- ja rakennepoliitiikan ohjelmaa Itä-Suomessa kolmen maakunnan alueella. Laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepoliitiikan toimeenpanosta (756/2021, § 10) määrittelee, että kaikki Itä-Suomen maakuntaliitot toimivat välittävänä viranomaisina. Laki (756/2021, § 18) antaa maakunnan liitoille mahdollisuuden sopia yhteistyöstä, mikäli se on laissa säädettyjen maakunnan liiton tehtävien asianmukaisen hoidon kannalta tarpeellista.

Etelä-Savon maakuntaliiton vuosittain laadittavassa rahoitus- ja edunvalvontasuunnitelmassa käsitellään maakunnan rahoituksen pääpainopisteet. Ylimaakunnalliset hankkeet sekä edunvalvontatoimet on tarkoitus sisällyttää maakuntien väliseen yhteistyösopimukseen.

Maakuntien välistä yhteistyötä vahvistaa myös viiden liiton kesken valmisteltava viisikantasopimus, jossa ovat Itä-Suomen kolmen maakunnan (P-S, E-S, P-K) lisäksi mukana myös Kainuun liitto ja Etelä-Karjalan maakuntaliitto.

Itä- ja Pohjois-Suomen seitsemän maakuntaa muodostavat eurooppalaisessa koheesiopoliitikassa yhteisen alueen, ja eurooppalaisessa mittakaavassa Pohjoisten harvaan asuttujen alueiden (NSPA) yhteistyö ulottuu myös Pohjois-Norjaan ja Pohjois-Ruotsiin. NSPA-alueiden yhteistyö on merkittävä paitsi harvaan asutun alueen kehittämisessä ja koheesiopoliitiikan edunvalvonnassa, myös Euroopan arktisen politiikan keskeisenä toimijana.

Itä- ja Pohjois-Suomen älykkään erikoistumisen strategia (2019–2023) vahvistaa ja konkretisoi ylimaakunnallista yhteistyötä. Kaikilla Itä- ja Pohjois-Suomen seitse-

mällä maakunnalla on omien alueidensa lisäksi yhteinen älykäs erikoistuminen, joka kokoaa ylimaakunnallisen alueen yhteiseksi. Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien systemaattinen ja strateginen yhteistyö on merkille pantava sekä kansallisella ja eurooppalaisella tasolla.

Kaakkois-Suomen maakunnat kuuluvat samaan vaalipiiriin, mikä on lisännyt maakuntien välistä yhteistyötä. Erityisesti Kaakkois-Suomi Venäjä CBC -ohjelma, joka jatkuu Interreg-ohjelmalla 2021-2027, vahvistaa entisestään vaalipiiriin kuuluvien kolmen maakunnan välistä yhteistyötä. Edellä mainitun CBC-rajaa-alueohjelman tuloksellinen toimeenpano edellyttää kuitenkin talouden, liikkuvuuden, terveysturvallisuuden sekä poliittisen päätöksentekoon liittyvien olosuhteiden kehittämistä lähialueilla.

Aluekehityksen näkökulmasta hallinnollisia rajoja tai lainsäätöä tärkeämpiä yhteistyön motiiveja ovat maakuntien yhteiset, laajat ja merkittävät kehittämis- ja edunvalvontakokonaisuudet, kuten Saimaan alueen matkailun edistäminen, viitostien ja nopeiden itärajojen kehittäminen, Parikkala-Syväoro -rajanylityspaikka tai korkeakoulutuksen rakenteet ja älykkään erikoistumisen verkostot. Yhteisen edunvalvonnan osalta tarkasteltavaksi tulee myös EU:n ja kansallisen metsäpolitiikan tulevat linjaukset ja niiden vaikutukset metsävaltaisessa Itä-Suomessa.

Kansainvälisessä yhteistyössä korostuvat sekä lähialueet (Venäjä, erityisesti Pietarin seutu, ja Pohjoismaat/ Itämeren alue). CBC-rajaa-alueyhteistyön edistymiseen liittyy kuitenkin toteuttamisympäristön talouteen, liikkuvuuteen, terveysturvallisuuteen ja poliittiseen päätöksentekoon liittyviä rajoituksia. Etelä-Savossa ollaan valmiita yhteistyön syventämiseen sikäli kun rajat avautuvat ja terveysturvallisuuteen ja politiikkaan liittyvät rajoitukset puretaan. Euroopan komission vauhdittama klusteriyhteistyö edistää kansainvälistä yhteistoimintaa niin Euroopassa kuin laajemmin kansainvälisesti. EU-yhteistyötä ja edunvalvontaa varten Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnilla on yhteinen EU-toimisto Brysselissä.

Rahoitus

Maakuntaohjelma on aluekehitystä yhteensovittava ja kokoava toimenpideohjelma. Sen toimeenpanossa voidaan hyödyntää käytettävissä olevaa EU- ja kansallista rahoituspalettia sen koko laajuudessa.

EU:n Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027 alue- ja rakennepolitiikan ohjelma sekä EU:n kertaluontoisen elpymisvälineen (NextGeneration EU) ohjelmarahoitus ovat maakuntaohjelman toimeenpanon merkittävimmät rahoitusinstrumentit.

Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027 -ohjelma sisältää EAKR-, ESR+ ja JTF-rahastot, ja sen kokonaisrahoitus on noin 1,62 miljardia euroa. Tuen välittäjäorganisaatioina toimivat maakuntien liitot, Ely-keskukset ja Ruokavirasto.

Etelä-Savon saanto EU:lta on noin 137 miljoonaa euroa, josta

EAKR 64,5 M€ | ESR+ 40,0 M€ | JTF 32,8 M€

Tuettavien hankkeiden kansallinen julkinen rahoitus koostuu pääosin valtion ja kuntien rahoituksesta. Sen lisäksi hankkeisiin toivotaan, ja monesti myös saadaan yksityistä rahoitusta.

EU:n maaseuturahaston (CAP27) rahoituksella to-

teutettavan Etelä-Savon alueellisen maaseutus suunnitelman 2021-2027 toimenpiteet tukevat maakuntaohjelman toimeenpanoa mm. maa- ja metsätalouden, elintarviketalouden, matkailun sekä maaseudun digitalisaation ja elinolojen yleisen kehittämisen osalta.

Etelä-Savo on mukana Etelä-Karjan liiton hallinnoimassa Kaakkois-Suomi – Venäjä CBC -ohjelmassa. Sen kautta on mahdollista rahoittaa lähialueyhteistyöhankkeita.

Etelä-Savossa on TKI-toimijoita (yliopisto- ja korkeakouluyksiköt, tutkimuslaitokset, oppilaitokset, yritykset, jne.), joiden osaamis- ja verkostoitumisvalmiudet mahdollistavat myös vapaasti kilpaillun tutkimus- ja kehittämisrahoituksen hakemisen.

EU:n erillisohjelmat ja eri hallinnonalojen kansalliset erityisohjelmat tukevat osaltaan maakuntaohjelman toimeenpanoa.

Maakunnan kehittämisrahoitusta, erityisesti rakennerahastot, tarkastellaan vuosittain ministeriöiden ja alueen välillä käytävissä aluekehittämisen keskusteluissa. Maakuntaliitto valmistelee aluekehittämisen keskusteluun sekä muihin vuosittaisiin yhteistyö-/edunvalvonnan tarpeisiin maakuntaohjelman painopisteitä toimenpidetasolla täsmentävän rahoitus- ja edunvalvontasuunnitelman.

Toteutus ja seuranta

Maakuntaohjelman toteuttamisen kannalta on tärkeää, että ohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutusta ja vaikutuksia seurataan. Seurannan tulee olla jatkuvaa ja säännönmukaista.

Etelä-Savo Saimaan maakunta 2030 -strategian toteutumisen seurantaan varten on määritelty 27 mittaria.

Mittareilla seurataan strategian vaikuttavuutta yritystoimintaan, tutkimus- ja kehittämistoimintaan, luonnonvarojen käyttöön sekä asukkaiden hyvinvointiin. Maakuntaohjelma on laadittu maakuntastrategian tavoitteiden pohjalta, joten strategian mittareilla seurataan samalla myös maakuntaohjelman toteutumista.

Kuva 8: Etelä-Savon maakuntaohjelman seurantamittarit. Taulukkoon on koottu strategian pitkän aikavälin (2030) sekä ohjelmakauden 2022-2025 tavoitteita.

	Lähtötilanne (uusin tieto)	2022 - 2025	2030
YRITYSTOIMINTA			
Yritykset työllistävät maakunnassa, henkilöä	28 570 v. 2019	Työllisten määrä kasvaa	29 000 hlöä
Yritysten liikevaihto, Mrd €	5,60 Mrd € v. 2019	Liikevaihto kasvaa	6,7 Mrd €
Kansainvälistä vientiä harjoittavat yritykset, kpl	153 kpl v. 2020	Lukumäärä kasvaa	200 kpl
MATKAILU			
Matkailijoiden rekisteröidyt yöpymisvuorokaudet 2021 aluejaon mukaan	510 422 v. 2020	Määrä kasvaa	850 000 vrk
- kotimaisia	470 731 v. 2020	Määrä kasvaa	650 000 vrk
- ulkomaisia	39 691 v. 2020	Määrä kasvaa	200 000 vrk
Asiakkaiden keskimääräinen viipymisaika E-S majoitusliikkeissä, vrk	1,8 vrk v. 2020	Viipymisaika pitenee	3,2 vrk
TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISTOIMINTA			
Tutkimusorganisaatioiden kehittämishankkeiden rahoitus kv-lähteistä	<10 % v. 2016	Kv-osuus kasvaa	50 %
Tki-panostukset Etelä-Savossa yhteensä, M€	41,6 M€ v. 2020	Tki-panostukset kasvavat	70 M€
E-S organisaatioiden rekisteröimien patenttien viiden vuoden keskiarvo	7 kpl v. 2020	Määrä kasvaa	20 kpl
LUONNONVAROJEN KÄYTTÖ			
Markkinahakkuut, 1000 m ³	5 819 m ³ v. 2020	Määrä kasvaa	7 100 m ³
Metsäteollisuuden raakapuun käyttö, 1000 m ³	2 505 m ³ v. 2020	Käyttö kasvaa	3 000 m ³
Energian omavaraisuusaste, %	44,0 % v. 2018	Osuus kasvaa	60 %
Uusiutuvan energian osuus kokonaisenergiakäytöstä, %	51,7 % v. 2018	Osuus kasvaa	60 %
Luomutuotannossa oleva peltopinta-ala, %	18,6 % v. 2021 *	Osuus kasvaa	20 %
HYVINVOINTI			
Hyvinvointia mittaava GPI-indeksi, € / asukas	20 258 €/as. v. 2017, Etelä-Savo on maakunnittaisessa vertailussa kolmannella sijalla Pohjois-Karjalan ja Keski-Suomen jälkeen	Etelä-Savo säilyttää kolmossijan	V. 2030 Etelä-Savo on asukkaiden hyvinvointia mittaavalla GPI-indeksillä Suomen paras
Hiilidioksidipäästöt / asukas	Maan kolmanneksi pienimmät (8.0 tuhatta tn CO ₂ ekv./as.)	Etelä-Savossa on maan toiseksi pienimmät CO ₂ -päästöt / asukas	Etelä-Savossa on maan pienimmät CO ₂ -päästöt / asukas

Taulukon tiedot ovat ko. tilastavuoden mukaisella aluejaolla.

* Luomutuotannossa oleva peltopinta-ala, % -tieto on Ruokaviraston ennakkotieto 16.8.2021.

Liitteeseen 4 on lisäksi koottu väestökehitystä, aluetaloutta ja kilpailukykyä, työllisyyttä ja osaamista sekä kestävästä kehitystä tarkastelevia mittareita.

Maakuntaohjelman taustamuuttujien kehityksestä saadaan seurantatietoa myös maakuntaliiton muussa tilastoseurannassa (mm. ennakointi), sekä vuosittain maakun-

nan rahoitus- ja edunvalvontasuunnitelman valmistelussa.

Koska maakuntaohjelma kokoaa yhteen maakunnassa toteutettavia erityisohjelmia ja toimenpiteitä, voidaan seurannan resursseina käyttää myös erityisohjelmien seurannasta saatavaa aineistoa.

Astuvan Akka, Ristiinan kalliomaalausten jousinainen, on seurannut maakunnan kehitystä Astuvansalmen kalliorinteessä jo tuhansia vuosia.

Kuva 9: Maakuntaohjelman toimeenpanon roolitus.

Omalta osaltaan:

A = vastaa   **B** = osallistuu   **C** = tukee

Elinkeinoelämä ja
sitä palvelevat
järjestöt ja toimijat
Kuntakenttä
Maakunta
Hyvinvointialue
Valtionhallinto
Korkeakoulu ja
tutkimuslaitokset
Oppilaitokset
Kansalaisjärjestöt
ja kansalaiset

	Elinkeinoelämä ja sitä palvelevat järjestöt ja toimijat	Kuntakenttä	Maakunta	Hyvinvointialue	Valtionhallinto	Korkeakoulu ja tutkimuslaitokset	Oppilaitokset	Kansalaisjärjestöt ja kansalaiset
HYVINVOIVAT IHMISET JA HYVÄ YMPÄRISTÖ								
Toimivat hyvinvointipalvelut	B	A	B	A	A	B	B	B
Asukkaiden osallisuus ja yhteisöllisyys		B	B	B	B	C		A
Ilmiömäinen kulttuuri ja kulttuurikäsitteen muutos	C	B	B		B	C	C	C
Elinympäristön puhtaus ja turvallisuus		A	B	B	A	B		C
Saimaan ainutlaatuiset luonto- ja kulttuuriarvot	C	B	B		B	B		C
Uudistuva yhdyskuntarakenne	C	A	A		A	B		B
UUDISTUVAT ELINKEINOT JA TKI-TOIMINTA								
Koulutus- ja osaamistarpeiden ennakointi yritysten ja yhteiskunnan tarpeisiin sekä monipuoliset koulutusmahdollisuudet	B	B	A		A	A	A	C
Metsä, Ruoka, Vesi – vahvat klusterit ja TKI-alustat, yritysten liiketoimintaosaaminen, digitaalisuus	B	C	B		B	B	C	
Kiertotalous ja uudet vähähiiliset energiaratkaisut	B	C	B		B	B	C	
Uudet puupohjaiset tuotteet ja puunjalostuksen prosessitekniologiat, puurakentaminen	B	C	B		B	B	B	
Kestävät vähähiiliset ruokajärjestelmät, jatkojalostus ja brändäys, luomu	B	C	B		B	B	C	
Saimaa kehitysalustana – yhdessä lisää bisnestä ja hyvinvointia	B	B	B		B	B	C	C
Puhtaan veden teknologiat, vesikiertotalous ja vesiliiketoiminta	B	C	B		B	B	C	
HYVÄ FYYNINEN JA DIGITAALINEN SAAVUTETTAVUUS								
Asukkaiden ja yritysten tarpeisiin vastaava liikennejärjestelmä	B	A	A		A			C
Vaikuttaminen valtionväyläverkon kehittämiseen ja ylläpitoon	B	B	B		A			C
Alemman tieverkon korjausvelan vähentäminen	C	B	B		A			
Tavoitteellinen tietoliikenneverkko ja digitaaliset palvelut mahdollistavat monipaikkaisen asumisen ja työnteon	B	A	A	B	A	B	B	C
TULOSELLINEN OMA TEKEMINEN JA YHTEISTYÖ								
Vahva profiloituminen Suomessa ja kansainvälisesti	A	A	A	A	A	A	A	A
Yhteistyöhakuinen Etelä-Savo on arvostettu ja haluttu kumppani	A	A	A	A	A	A	A	A
Oikea-aikainen ja vaikuttava viestintä – oma erityislaatuisuus ja vahvuudet näkyviin	A	A	A	A	A	A	A	B
Yhteinen tahto ja tuloksellinen yhdessä tekeminen	A	A	A	A	A	A	A	A
Järjestötoiminnan vahva osallisuus	C	C	B	B	C	C	C	A

Prosessin kuvaus

Etelä-Savossa toteutettiin vuonna 2015 alueen tulevaisuusvaihtoehtoja luotaava skenaarioprosessi, jossa tarkasteltiin ulkopuolisen toimintaympäristön tulevia muutoksia ja niistä aiheutuvia vaihtoehtoisia tulevaisuuden kehityskulkuja vuoteen 2030 mennessä. Skenaarioiden toteutumista on seurattu sen jälkeen vuositasolla. Vuonna 2021 päivitettiin todennäköisimmältä vaikuttava skenaario (Digiheimojen maailma) tulevaisuuskeskely-menetelmää hyödyntäen ja loppuvuoden 2021 aikana Digiheimojen maailma -skenaariolle etsittiin vaihtoehtoisia tulevaisuuden skenaarioita aina vuoteen 2050 saakka. Skenaariotyöskentely perustuu pitkäjänteiseen, laajaan ja osallistavaan työskentelyyn, jossa on ollut mukana enimmillään 70 henkilöä.

Alueiden kehittämislain mukaan maakuntaohjelman tavoitteiden saavuttamista, vaikutuksia ja toimeenpanoa tulee arvioida ohjelmakauden aikana. Alkuvuodesta 2021 toteutettiin Etelä-Savon maakuntaohjelman 2018-2021 ulkopuolinen arviointi. Arvioinnin suoritti vertaisarviointina Etelä-Karjalan liitto. Arviointi tuotti tietoa muun muassa ohjelman laadintaprosessista ja ohjelman vaikutuksista, ja sen tarkoituksena oli parantaa ohjelman laadintaan, toimeenpanoon ja seurantaan liittyvää menettelyä. Vertaisarviointi toimi lähtölaukauksena ja sparrauksena uuden maakuntaohjelman valmistelulle. Arvioinnin tuottamat havainnot ja suositukset otettiin huomioon uuden ohjelman valmistelussa.

Maakuntaohjelma laadittiin Etelä-Savo – Saimaan maakunta 2030 -strategian linjausten pohjalta. Valtuusto hyväksyi strategian marraskuussa 2020. Uuden maakuntaohjelman 2022-2025 valmistelu käynnistettiin välittömästi strategiatyön jatkoksi. Maakuntahallitus hyväksyi maakuntaohjelman 2022-2025 laadinnan työohjelman sekä maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointisuunnitelman tammikuussa 2021.

Maakuntaohjelman ja sen rinnalla laadittavan Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian 2022-2027 valmistelu aikataulutettiin niin, että maakuntavaltuusto voi hyväksyä uuden maakuntaohjelman ja siihen sisältyvän AES-strategian vuoden 2021 loppuun mennessä.

Maakuntaohjelmatyön käynnistymisestä on tiedotettu suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain (sova-laki) mukaisesti liiton viraston ilmoitustaululla ja nettisivuilla. Kansalaiset ja muut tahot voivat tutustua prosessin lähtökohtiin ja seurata valmistelun etenemistä maakuntaliiton www-sivuilla, missä heillä oli myös mahdollisuus antaa palau-

tetta koko prosessin ajan. Maakuntaohjelman sähköisen palautelaatikon välityksellä asukkaat ja muut tahot voivat kertoa valmistelijoille mielipiteitään ja ideoitaan maakunnan kehittämiseen.

Etelä-Savo 2030 -maakuntastrategia valmisteltiin vuoden 2020 aikana laajassa, 500 osallistujaa koonneessa yhteistyöprosessissa. Ohjelmavalmistelussa on hyödynnetty strategiaproessin eri vaiheissa, maakunnallisessa webinaarissa, temaattisissa sisältötyöpajoissa, nettikeskelyissä ym. kumppanuuskontakteissa sidosryhmittä koottua runsasta aineistoa ja näkemyksiä maakunnan kehittämisen painopisteistä.

Maakuntaliiton virasto työsti maakuntastrategian pohjalta alustavat esitykset tulevan ohjelmakauden kehittämistavoitteiksi ja painopisteiksi.

Alustavia ohjelmasisältöjä esiteltiin ja palautetta koottiin jatkovalmistelun pohjaksi teematyöpajoissa, viranomaistapaamisissa, kuntakerroksilla ja muissa sidosryhmätilaisuuksissa sekä teemakeskelyillä. Sidosryhmille järjestettiin kesäkuussa 2021 maakuntaohjelman ja älykkään erikoistumisen strategian sisältötyöpaja, jossa koottiin yhdessä esityksiä Etelä-Savon kehittämisen painopisteiksi 2022-2025.

Etelä-Savon SOVA-yhteistyöryhmä käsitteli SOVA-lain mukaisesti maakuntaohjelman laadinnan työohjelman ja ympäristövaikutusten arviointisuunnitelman tammikuussa 2021. Syyskuussa SOVA-ryhmä käsitteli maakuntaohjelman ja älykkään erikoistumisen strategian alustavat sisältöpainotukset sekä maakuntaohjelman ympäristöselostuksen luonnoksen.

Maakuntahallitus käsitteli maakuntaohjelman luonnoksen 18.10.2021, jonka jälkeen ohjelmaluonnos laitettiin sova-lain mukaisesti nähtäville ja siitä pyydettiin yhteistyötahojen lausunnot. Maakuntaliitto kokosi lausunnoista yhteenvedon ja laati sen pohjalta lausunтовastineet.

Maakuntahallitus käsitteli maakuntaohjelman 2. luonnoksen sekä lausuntokoosteen ja siihen annetut vastineet 21.11.2021.

Maakuntahallitus käsitteli ja hyväksyi maakuntaohjelman 3. luonnoksen ja siihen sisältyvän Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian 1.12.2021. Samalla maakuntahallitus päätti esittää hyväksymänsä Etelä-Savon maakuntaohjelman 2022-2025 maakuntavaltuuston hyväksyttäväksi.

Maakuntavaltuusto käsitteli ja hyväksyi 23.12.2021 kokouksessa Etelä-Savon maakuntaohjelman vuosille 2022-2025.

Kuva 10: Maakuntaohjelman valmistelun vuosikello 2021.

Liite 1

Toimintaympäristön muutostekijöitä

Suomi tai Etelä-Savo ei ole erillinen saareke, vaan vahvasti riippuvainen maailman megatrendeistä ja kehityskuluista (globaali keskinäisriippuvuus). Globaalit toimintaympäristön muutokset ulottuvat entistä nopeammin ja voimakkaammin myös Etelä-Savoon. Kriittistä on ennakoida sitä, mitä ulkoisen toimintaympäristön muutokset merkitsevät Etelä-Savon kontekstissa, ja toisaalta sitä, mistä trendeistä voidaan tehdä alueen kilpailuetuja. Tärkeää on myös, että ulkoisen toimintaympäristön havaittuihin ja tiedostettuihin uuhin osataan varautua. Omilla päätöksillämme emme useinkaan voi muuttaa jonkin kehitysilmiön suuntaa maakunnassa. Päätöksillämme voimme kuitenkin vaikuttaa siihen, miten hyödyimme maakunnan näkökulmasta meille myönteisistä kehityssuunnista ja miten onnistumme ennalta torjumaan tai kompensoimaan kannaltamme negatiivisten kehitysilmiöiden vaikutusta.

Etelä-Savon toimintaympäristön muutosvoimia jaoteltuna maakuntaohjelman sisältöteemoihin

Hyvinvoivat ihmiset ja ympäristö	Uudistuvat elinkeinot ja TKI-toiminta	Hyvä fyysinen ja digitaalinen saavutettavuus	Tulokellinen oma tekeminen ja yhteistyö
Väestönkasvu maailmassa	Työn murros ja globaali työnjako	Kansainvälistyminen	Kansainvälistyminen nykypäivää
Muuttoliike ja pakolaisvirrat	Ajasta ja paikasta riippumaton työ	Ihmisten liikkuvuus ja monipaikkaisuus	Verkostot ja kumppanuudet nykypäivää
Kaupungistuminen	Osaamisen alueellinen keskittyminen	Kestävä liikkuminen	Informaatioyhteiskunta
Monipaikkaisuus	Jatkuva oppiminen	Pohjoisen ulottuvuuden merkityksen kasvu	Informaatiotulva
Ilmastonmuutos	Big datan hyödyntäminen	Venäjän kehitys	Kilpailu näkyvyydestä ja julkisuudesta
Väestön ikääntyminen	Digitalisaatio	Alustatalouden laajentuminen	Tiedonhallinta- ja viestintätaidot korostuvat
Hoivapalveluiden kasvava tarve	Teollisuus 4.0 – uudet teknologiat	Digiosaaminen (kaikki väestöryhmät kattaen)	Tiedon ja tiedonkulun reaaliaikaisuus
Sosiaalinen eriarvoistuminen ja polarisaatio	Uusien teknologioiden taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset	Tietoliikenneinfra	Osallisuus- ja yhteenkuuluvuusvoimavarana – kaikki mukana
Yksilölliset ratkaisut ja palvelut	Älykkäät ratkaisut yli toimialarajojen		
Hyvinvointitrendi (LOHAS)	Ekosysteemipalvelut		
Kuluttajien kasvava ympäristötietoisuus; ekologiset valinnat	Globaali verkostotalous		
Turvallisuus, eettisyys, läpinäkyvyys	Vakaan toimintaympäristön arvostus		
Jakamistalouden laajentuminen	Geopolitiikka		
Osallisuus- ja koheesiovaje	Poliittis-taloudellisen protektionismin vahvistuminen		
Hyvinvointipalvelujen uudet tuotantotavat	Ekologinen kestävyys		
Vapaa-ajan merkityksen kasvu	Ympäristöosaaminen		
	Elinkaariajattelun vahvistuminen		
	Resurssi- ja ekotehokkaiden teknologioiden (sis. uusiutuva energia) merkityksen kasvu		
	Uudet tuotteet ja palvelut (vihreä, sininen ja keltainen biotalous)		
	Kiertotalouden laajentuminen		
	Energiatalouden muospaineet		
	Hajautettu energiantuotanto		
	Luomu ja lähiruoka		
	Elintarvikehygienia, elintarvike-turvallisuus		

Liite 2

Etelä-Savon skenaarioiden kiteytykset

Kuvio esittelee, millaiset tulevaisuudenkuvat eli skenaariota saattavat toteutua riippuen kansainvälisen politiikan kehityksestä sekä resurssien (esim. luonnonvarat, vesi, energia, puhdas ympäristö) saatavuudesta maailmassa. Skenaariot eivät ole ennusteita vaan mahdollisia kehityskulkuja, joihin Etelä-Savo valmistautuu tarvittaessa reagoimaan.

Skenaariot laadittiin yhdessä Gapful Oy:n kanssa syksyllä 2015.

Välttämättömät toimenpiteet ja skenaariokohtaiset varautumissuunnitelmat

VÄLTÄMÄTTÖMÄT TOIMENPITEET JA SKENAARIOKOHTAISET VARAUTUMISSUUNNITELMAT

SKENAARIO 4: DIGIHEIMOJEN MAAILMA

- Rakennamme ja otamme käyttöön uusia toimintamalleja (Quick start -kokeilukulttuurimalli), joilla voidaan nopeasti tuottaa uusia tuotteita tai palveluja.
- Lisäämme verkostoitumista ja otamme aktiivisen roolin vallittujen verkostojen vetäjänä tai edistäjänä.
- Luomme alueelle hyvät mahdollisuudet uudelleen kouluttautua ja työllistyä nopeasti uusiin töihin.
- Varmistamme että Etelä-Savossa on kilpailukykyiset ja erittäin nopeat tietoliikenneyhteydet ja korkea toimitusvarmuus.
- Osaamme hyödyntää ihmis-, tavara-, tieto- ja palveluvirtoja kokonaisvaltaisesti.
- Markkinoimme Etelä-Savoa turvallisena ja edullisena digiyriytysten ja datakeskusten sijoittautumisalueena
- Lobbaamme, jotta automaation vuoksi halpamaista Suomeen palautuva tuotanto sijoittuu Etelä-Savoon.
- Kehitämme koulutusta tutkintoperusteisuudesta osaamisperusteisuuteen.
- Vahvoja toimialoja: sähköiset palvelut, edistyskeskinen analytiikka ja IoT, 3D-tulostus, datan varastointi, ympäristöteknologia, kiertotalouden ratkaisut jne.

SKENAARIO 3: KEKKOSLANDIA 2.0

- Varmistamme, että Etelä-Savolle keskeinen infrastruktuuri luetaan pääväyläksi eli ainakin Savon rata ja/tai 5-tie pysyvät kunnossa
- Vahvistamme edellytyksiä ja verkostoja toimia Venäjällä. Varmistamme, että Suomen ja Venäjän välinen liikenne ja matkailu kulkeutuu mahdollisimman paljon Etelä-Savoon tai sen kautta lisäämällä tunnettuutta Venäjällä ja avaamalla Parikkalan rajanylityspaikan.
- Tavoittelemme digitalisaation, automatisaation ja uusien logistiikan muotojen tehokkaampaa hyödyntämistä saavutettavuuden parantamiseksi.
- Lisäämme ja tuemme yritysten ja asukkaiden omaa vastuunottoa: yksilöiden ja yhteisöjen roolin lisääminen
- Markkinoinnin painopisteiksi nostetaan edullisuus, turvallisuus ja aineettomat, ilmaiset vetovoimatekijät. Mahdollistamme edullisen asumisen myös jatkossa.
- Kehitämme ja rajaamme alueen korkeakoulutusta muista erottuvaksi. Korostamme tutkimuksen ja koulutuksen tuottavuutta.
- Vahvoja toimialoja: metsäteollisuus, edullisten raaka-aineiden jatkojalostus, terveys- ja hyvinvointipalvelut

SKENAARIOISTA RIIPPUMATTOMAT VÄLTÄMÄTTÖMÄT TOIMENPITEET

- Vahvistamme alueen yhtenäistä identiteettiä ja maineyötä. Korostamme alueen vetovoimatekijöitä, onnistumisia ja potentiaalia: Saimaa, ympäristö, puhtaus, turvallisuus, bionalous, kulttuuri jne.
- Panostamme kaupunkien kehittämisen lisäksi myös kirkonkylien elinvoimaan.
- Bench learning: verkostoidumme, haemme ja sovellamme jatkuvasti parhaita käytäntöjä muilta alueilta ja kansainvälisesti.
- Hyödynnämme uusia toimintatapoja, kokeilukulttuuria, digitalisaatiota ja sosiaalisia innovaatioita yritystoiminnassa sekä julkisten palvelujen kehittämisessä ja tuottamisessa.
- Luomme toimivan alustan yritysten perustamiseksi ja kasvamiseksi Etelä-Savossa. Panostamme yrittäjyyskasvatukseen.
- Huomioimme elinkeinorakenteen ja työurien muutoksen koulutuksessa. Tuemme työelämän ja asumisen monimuotoisia ja joustavia ratkaisuja alueellisesti ja erilaisissa verkostoissa.
- Sovitamme koulutusrakenteessa yhteen elinkeinoelämän ja opiskelijoiden osaamistarpeet.
- Edistämme yritysten ympäristökilpailukykyä ja turvaamme ympäristön hyvän tilan sekä luonnon monimuotoisuuden
- Parannamme Etelä-Savon saavutettavuutta. Varmistamme, että infrastruktuuri mahdollistaa raaka-aineiden ja luontoarvojen hyödyntämisen, ja että Etelä-Savossa on kilpailukykyiset tietoliikenneyhteydet.
- Lisäämme hallitusti tulomuuttoa Suomesta ja ulkomailta ja työllistämme heidät nopeasti.

SKENAARIO 1: ALUEIDEN SUOMI Uudessa maailman- järjestyksessä

- Panostamme bionalouden vientialoihin ja vientiosaamiseen. Verkostoidumme erityisesti Venäjän suuntaan.
- Varmistamme, että infrastruktuuri mahdollistaa luonnonresurssien hyödyntämisen. Lisäämme raaka-aineiden jalostusastetta.
- Lisäämme tehokkuutta ja kilpailukykyä digitalisaation, automatisaation ja logistiikan ratkaisulla.
- Vahvistamme brändiä puhtaana, luonnonympäristöltä rikkaana ja turvallisena matkailu- ja asumiskohteena. Keskitämme markkinoinnissa Venäjään ja kotimaahan.
- Panostamme kulttuuriin monipuolistamalla tarjontaa ja luomalla kulttuuriklusterin.
- Varmistamme, että saamme suuren määrän maahan-muuttajia kotoutettua ja työelämään nopeasti.
- Profiloidumme kestävän kehityksen alueeksi: mm. vetyauton tankkauspaist.
- Vahvoja toimialoja: bionalous (metsäresurssien monimuotoinen hyödyntäminen), Venäjälle suuntautuvat raaka-aineiden jalostuksen ratkaisut, ympäristöteknologia, uusiutuvan energian ratkaisut, elintarviketeollisuus, luomu, hyvinvointipalvelut ja kulttuuri.

SKENAARIO 2: EU HIEKKALAATIKKONA

- Vahvistamme alueen näkyvyyttä ja lobbausta EU:ssa.
- Teemme selkeät valinnat ja panostamme EU:n näkökulmasta houkutteleviin toimialoihin. Hyödynnämme älykästä erikoistumista ja rakennamme vahvoja verkottuneita klustereita.
- Kehitämme elinkeinoelämän kilpailukykyä kiristyvässä kansainvälistyvässä kilpailutilanteessa.
- Vaikutamme eurooppalaisiin suuriin yrityksiin, jotta ne investoivat alueelle ja työllistäisivät eteläsavolaisia.
- Kaavoituksessa panostamme keskuksiin ja tehokkuuteen. Kaavoitus tukee raaka-aineiden hyödyntämistä.
- Matkailussa rakennamme suurempia kokonaisuuksia Saimaa brändin ympärille. Panostamme eurooppalaisiin ja aasialaisiin matkailijoihin. Investoimme turismi-infraan.
- Koulutuksessa panostamme valittuihin erikoistumis-aihiin ja kansainvälistymiseen. Houkuttelemme eurooppalaisia opiskelijoita ja osaajia alueelle.
- Vahvoja toimialoja: metsäbiomassan monimuotoinen käyttö (fokus pois bioenergiasta), turvallisuusteknologia, terveysteknologia, ympäristöteknologia. Alkutuotannossa keskitämme vain vahvuksiin.

Skenaarioiden pohjalta laadittiin välttämättömät toimenpiteet, jotka Etelä-Savossa tulisi tehdä riippumatta siitä, mikä skenaario tai niiden yhdistelmä tulevaisuudessa toteutuu. Lisäksi jokaisen skenaarion toteutumisen varalle luotiin omat varautumissuunnitelmansa antamaan suuntaa sille, mitä Etelä-Savossa tulee tehdä tai painottaa, jos maailma muuttuu tietyn skenaarion kaltaiseksi.

Päivitetty Digiheimojen maailma -skenaario

Vuonna 2015 laadittujen skenaarioiden toteutumista on seurattu vuositasolla, ja seurannan mukaan Etelä-Savo on ollut menossa kohti Digiheimojen maailma -skenaariota. Digiheimojen maailma -skenaariota luonnehtivat mm. teknologian ja digitalisaation kehitys, ajasta ja paikasta riippumaton työ sekä hyvinvoinnin arvostuksen korostuminen.

Vuoden 2021 keväällä on toteutettu Digiheimojen maailma -skenaarion virkistäminen, jossa skenaario on päivitetty jännitetarkastelun ja osallistavan tulevaisuuskeskustelun avulla. Päivitetty Digiheimojen maailma -skenaario koostuu kahdeksasta muuttujasta:

» TYÖELÄMÄN MURROS JA JATKUVA OPPIMINEN:

Ihmiset tekevät työtä ja kouluttautuvat ajasta ja paikasta riippumatta. Työ on entistä globaalimpaa ja verkottuneempaa. Työn ja vapaa-ajan rajat häilyvät ihmisten ollessa jatkuvasti kytköksissä kumpaankin. Lisäksi palkansaajan ja yrittäjän rajat häilyvät.

» MONIPAIKKAISUUS:

Työtä voidaan tehdä täyspainotteisesti myös kaupunkikeskittymien ulkopuolella, mikä on muodostanut vastavoiman keskittymiskehitykselle. Ihmisten aika jakautuu useille paikkakunnille. Paikkariippumattomuus näkyy myös palveluiden järjestämisessä.

» HYVINVOINTI:

Ihmiset arvostavat hyvinvointiaan ja terveyttään entistä enemmän. Teknologiaa hyödynnetään mm. oman terveystiedon keruussa ja omatoimisessa seurannassa. Alue on edelläkävijä hyvinvointipalveluissa.

» TEKNOLOGIAN KEHITYS JA DIGITALISAATION VALLANKUMOUS:

Teknologian kehitys ja digitalisaation vallankumous on ollut nopeaa. Liiketoiminnan tuottavuus on parantunut, mutta kehitys on muuttanut työtehtäviä ja työn sisältöjä. Koronakriisi on vauhdittanut kehitystä entisestään.

» LUONNONVARAT JA VÄHÄPÄÄSTÖISYYS:

Teknologiakehitys on mahdollistanut luonnonresurssien kestävämpää käyttöä. Paikalliset piirteet osittain rajaavat uuden teknologian käyttöönottoa mm. suuri riippuvuus yksityisautoilusta.

» MATKAILU:

Ulkomaan matkailua on rajoittanut pitkään kestänyt koronakriisi sekä ekologisen ajattelumaailman korostuminen. Tämä kehitys suosii lähimatkailua ja kestäviä vaihtoehtoja. Digitaalisuus näkyy yhä enemmän matkailussa, jossa erilaiset sovellukset avustavat matkailijaa koko matkailuprosessin ajan.

» KANSAINVÄLISYYS JA POLITIIKKA:

Kansainvälisyys näkyy digitaalisuudessa, jonka kautta erilaiset digiheimot kokoontuvat omien aatteidensa ympärille. Myös pienet toimijat ovat osa maailmantaloutta. Suomessa hyvinvointivaltion rooli on koronapandemian jälkeen korostunut. EU on yhteistyön areena, jossa kuitenkin myös sääntely on vahvaa.

» PALVELULIIKETOIMINTA JA VÄESTÖRAKENNE:

Elinkeinorakenteen muutos on ollut voimakasta. Täysin uusia liiketoimintamalleja on tullut markkinoille ja toimialojen väliset rajat hämärtyneet. Palvelut ovat siirtyneet yhä enemmän digitaalisempaan muotoon. Alueet kilpailevat osaavasta työvoimasta. Uudet sukupolvet muovaavat työelämän toimintatapoja.

Liite 3

Toimintaympäristön muutosvoimia ja kehityskulkuja

Osana vuoden 2015 skenaarioiden virkistämistä on toteutettu keväällä 2021 jännitetarkastelu. Jännitetarkastelussa Digiheimojen maailma -skenaariota on tarkasteltu 14 jännitteen kautta. Jännitteet on valikoitu Etelä-Savon näkökulmasta ja kuvaavat alueeseen kohdistuvia tulevaisuuden trendejä.

Digiheimojen maailma -skenaarion pohjalta laaditun jännitetarkastelun tiivistys taulukkona:

Muuttujat	Jännitteet	Jännitteen kuvaus	Avainsanat
Teknologian kehitys ja digitalisaation vallankumous	<ul style="list-style-type: none"> · Digitalisaation mahdollisuudet vs. Digiuhat · Kehityksessä mukana vs. jäljessä kehityksestä	<ul style="list-style-type: none"> · Uudet digitaaliset mahdollisuudet tuovat tehokkuutta ja luovat uusia palveluita. Toisaalta digitalisaation valtavirtaistuminen myös lisää erilaisia digiuhkia. · Teknologia kehittyy nopeasti, mutta nopeaan kehitykseen ei aina ole olemassa valmiuksia.	<ul style="list-style-type: none"> · Tiedon keruu · Kyberturvallisuus · Verkkokauppa · Tietoliikenneinfra · Digiosaaminen · Työvoima
Luonnonvarat ja vähäpäästöisyys	<ul style="list-style-type: none"> · Luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen vs. elinkeinoelämän painotukset · Vähäpäästöiset ajoneuvot vs. logistiset ongelmat	<ul style="list-style-type: none"> · Luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen suhteessa alueen elinkeinotoimijoiden liiketoiminnan painotuksiin. · Uudet, vähäpäästöiset ajoneuvot ja ihmisten uudet ajattelutavat muuttavat liikkumista. Uudet teknologiat eivät kuitenkaan automaattisesti sovellu alueellisiin erityistarpeisiin.	<ul style="list-style-type: none"> · Vastuullisuus · Kestävä matkailu
Matkailu	<ul style="list-style-type: none"> · Hajautettu, pienimuotoinen, turvallinen vs. perinteinen massamatkailu	<ul style="list-style-type: none"> · Matkailun painotus pienimuotoisempaan, turvalliseen ja hajautettuun matkailuun suhteessa perinteiseen massamatkailuun.	<ul style="list-style-type: none"> · Kotimaan matkailun suosio · Ulkomaan matkailun rajoitukset · Digitalisuus matkailussa
Kansainvälisyys ja politiikka	<ul style="list-style-type: none"> · Globaali vs. lokaali · Kansainvälisyys vs. nationalismi ja populismi	<ul style="list-style-type: none"> · Kansainvälisten organisaatioiden toiminta suhteessa paikallisten organisaatioiden toimintaan. · Kansainvälisen yhteistyön vahvistumien suhteessa nationalistien ja populististen aatteiden nousuun.	<ul style="list-style-type: none"> · Yritysten jatkuvuus · Verkkokauppa · Kansainvälinen yhteistyö · Turvallisuus · Verkkoheimot
Palveluliiketoiminta ja väestörakenne	<ul style="list-style-type: none"> · Uusi etäilyn maailma vs. palveluliiketoiminnan näkymät · Globaali sukupolvenvaihdos vs. alueen väestörakenne	<ul style="list-style-type: none"> · Etäilyn maailman vaikutukset työn tekemiseen suhteessa palveluliiketoiminnan kehitykseen. · Kansainvälisen väestökehityksen trendi suhteessa alueelliseen väestökehitykseen.	<ul style="list-style-type: none"> · Etätyö · Etäpalvelut · Kaupan rakennemuutos · Väestörakenne · Työvoimapula
Työelämän murros ja jatkuva oppiminen	<ul style="list-style-type: none"> · Yritysten tarpeet vs. jatkuva oppiminen · Digitaaliset koulutusmahdollisuudet vs. paikalliset koulutustoimijat	<ul style="list-style-type: none"> · Työn murros perinteisten työurien muuttuessa monimuotoisempaan työn tekoon ja jatkuvampaan oppimiseen. · Digitaalisten kanavien tuomat koulutusmahdollisuudet suhteessa paikallisten koulutustoimijoiden tarjontaan.	<ul style="list-style-type: none"> · Yrittäjämäinen työ · Jatkuva oppiminen · Työkulttuurin muutos · Verkkokoulutus · Oppilaitosten roolin muutos · Kilpailu osaajista
Monipaikkaisuus	<ul style="list-style-type: none"> · Aluerakenteen keskittyminen vs. rakenteen hajautuminen	<ul style="list-style-type: none"> · Ihmisten asuinpaikat ryhmittyvät suurempiin keskuksiin. Kausittain ihmisten viettämä aika kuitenkin hajautuu maaseudulle ja harvaanasu- tuille alueille.	<ul style="list-style-type: none"> · Paikkariippumaton työ · Palvelualan muutos
Hyvinvointi	<ul style="list-style-type: none"> · Digitalisaation tuomat mahdollisuudet vs. nouseva hyvinvointitrendi · Terveysteknologian seuranta vs. palvelutarjonnan kehitys	<ul style="list-style-type: none"> · Digitalisaation hyödyt suhteessa niiden aiheuttamiin hyvinvointivaikutuksiin. · Terveysteknologian kehityksen mahdollistava omatoimisempi seuranta ja ennakoitavuus suhteessa perinteisiin julkisen ja yksityisen puolen palvelutarjontaan.	<ul style="list-style-type: none"> · Hyvinvoinnin polarisoituminen · Teknologian tuomat addiktiot · Hyvinvointimatkailu korostuu · Terveysten seuranta · Tekoäly ja robotisaatio · Ikäntyneiden palvelut

Liite 4

Seurantamittarit

	2017	2018	2019	2020	2021
VÄESTÖKEHITYS					
Väkiluku	138 822	136 474	134 314	132 702	
Väestönmuutos	-1 600	-2 348	-2 160	-1 612	
Nettomuutto	-609	-1 188	-986	-407	
Luonnollinen väestönkasvu	-1 021	-1 186	-1 166	-1 209	
ALUETALOUS ja KILPAILUKYKY					
BKT / asukas, € *	31 410	32 665			
BKT / asukas (indeksi, Suomi=100) *	76,6	77,1			
Liikevaihto (yritysten), milj.€ *	5 520	5 727	5 788		
Liikevaihdon kasvu, % *	2,0	3,7	1,1		
Tki-panostukset Etelä-Savossa yhteensä, milj.€ *	39,0	41,4	37,8	41,6	
Yritysten TKI-panostus, milj.€ *	13,6	13,9	13,0	16,8	
Matkailu- ja ravitsemustoiminnan liikevaihto, milj.€	155	148	156		
Matkailijoiden rekisteröidyt yöpymisvuorokaudet	664 124	652 407	656 340	510 422	
- kotimaiset	504 650	500 942	509 156	470 731	
- ulkomaalaiset	159 474	151 465	147 184	39 691	
TYÖLLISYYS					
Työttömyysaste *	11,2	8,6	6,8	7,8	
Työllisyysaste 15-64-vuotiaat *	65,1	66,9	67,7	69,6	
Nuorten (15-24-v.) työttömien osuus ko. ikäisestä työvoimasta, %	20,3	17,6	16,7	18,6 **	
Alle 25-v. työttömät (poikkileikkaustieto ko. vuoden tammikuulta)	1 240	1 035	874	779	849
Pitkäaikaistyöttömät (poikkileikkaustieto ko. vuoden tammikuulta)	2 687	2 035	1 470	1 345	1 986
Työpaikkojen määrä *	51 525	51 511	50 145		
OSAAMINEN					
Väestön koulutustaso, tutkinnon suorittaneita 15 vuotta täyttäneistä, %	69,9	70,7	71,4	72,0	
Peruskoulun jälkeistä tutkintoa vailla olevat 25-29-vuotiaat, henkilöä	883	763	747	736	
- prosenttia ikäryhmästä	13,5	12,3	12,4	12,7	
HYVINVOINTI					
Keskimääräinen eläköitymisikä *	60,2	60,1	59,7	59,9	
ELINympäristön KESTÄVÄ KEHITYS					
Energian omavaraisuusaste, % *		44			
Uusiutuvan energian osuus primäärienergian käytöstä, % *		51,7			
Luomutuotannossa oleva peltopinta-ala, % *		17,4			18,6 ***

* 1.1.2020 aluejako käytetty (tiedot sisältävät Heinäveden ja Joroisten kunnan tiedot), sillä uudella aluejaolla ei ole vielä tietoja saatavissa

** Nuorten (15-24-v.) työttömien %-osuus vuonna 2020 ko. ikäisestä työvoimasta on laskettu edellisen vuoden (2019) työvoimatiedoilla, sillä sen uudempaa tietoa ei ole vielä saatavissa

*** Luomutuotannossa oleva peltopinta-ala, % -tieto on ruokaviraston ennakkotieto 16.8.2021

Ympäristöselostus

Ympäristöselostuksessa kuvataan maakuntaohjelman 2022-2025 keskeiset ympäristövaikutukset. Ympäristövaikutukset on arvoitu suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointia koskevan SOVA -lain ja -asetuksen mukaisesti. Ympäristöarvioinnin vaiheet ovat maakuntaohjelman ja siihen sisältyvän ympäristöselostuksen valmistelu sekä tiedottaminen, maakuntaohjelmaehdotuksesta sekä ympäristöselostuksesta kuuleminen, maakuntaohjelman hyväksyminen ja päätöksestä tiedottaminen.

Ympäristöarviointia on tehty rinnan ohjelman laatimisen kanssa. Ohjelman sisältöä koskevat suunnittelupalaverit ovat olleet monialaisia, jolloin näkökulmia ja kehittämisajatuksia on testattu yli sektorirajojen. Lisäksi ympäristöarviointiin on osallistunut Etelä-Savon SOVA -yhteistyöryhmä, jossa on edustettuina Etelä-Savon keskeiset viranomaistahot. SOVA-arviointisuunnitelma on ollut nähtävillä maakuntaliiton kotisivulla.

Maakuntaohjelma ja sen ympäristöselostus oli nähtävillä ja lausunnoilla 26.10.2021 – 25.11.2021 välisen ajan SOVA-lain ja -asetuksen mukaisesti. Maakuntavaltuusto hyväksyy maakuntaohjelman joulukuussa 2021.

Ympäristön nykytila ja ympäristötavoitteet

Etelä-Savon ympäristön nykytilan arviointi perustuu ympäristövaikutusten arviointisuunnitelman mukaisesti eri viranomaisten sektorisuunnitelmiin sekä Hiilivapaa Etelä-Savo hankkeessa julkaistuihin tietoihin Etelä-Savon energiataseesta, kasvihuonekaasupäästöistä sekä hiilinielusta. Lähteenä on käytetty myös Ennakointi -hankkeen nettisivuja: Etelä-Savo ennakoi (www.etelasavoennakoi.fi) sekä ympäristöhallinnon verkkosivustoa (www.ymparisto.fi). Ympäristön tilasta on kerrottu maakuntaohjelman luvussa Maakunnan nykytila ja kehittämismahdollisuudet.

Ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan Etelä-Savon monella tavalla: sateisuus ja sään ääri-ilmiöt lisääntyvät, kasvukausi pitenee ja talvi sekä jääpeiteaika lyhenee. Vaikutukset näkyvät Etelä-Savon luonnossa mm. vieraslajien lisääntymisenä, saimaannorpan pesimäolosuhteiden heikkenemisenä ja eteläisten lajien runsastumisena. Rakennetussa ympäristössä lisääntyvät routa- ja kosteusvauriot.

Eri viranomaisten ohjelmissa ja suunnitelmissa on asetettu runsaasti ympäristöä koskevia tavoitteita. Maakunnan ilmastotavoitteet ovat maakuntastrategian mukaisesti samat kuin valtakunnalliset tavoitteet eli hiili-

neutraalisuus vuoteen 2035 mennessä. Tavoitetta kohti on edetty toistaiseksi pienin askelin: uusiutuvien energialähteiden käyttöaste on kasvanut Etelä-Savossa vuodesta 2008 vuoteen 2017 44 %:sta 54 %:iin. Eniten kasvihuonekaasupäästöjä syntyy energian tuotannosta (rakennusten lämmitys), liikenteestä ja maataloudesta. Etelä-Savon kasvihuonekaasupäästöjen osuus koko maan päästöistä on pysynyt noin kahdessa prosentissa.

Lähes kaikki suurimmat reittivedet ja Saimaan altaat ovat veden laadultaan erinomaisessa tilassa. Järvien luokitellusta pinta-alasta lähes 97 % on erinomaisessa tai hyvässä ekologisessa tilassa. Hyvälaatuinen pohjavesi ja varavesilähde pyritään turvaamaan kaikille maakunnan asukkaille. Maakunnalla on erityisvastuu saimaannorpan suojelussa. Saimaannorpan suojelusuunnitelmassa (YM 2011, päivitys 2017) oli asetettu tavoitteeksi saimaannorpan talvikannan kasvattaminen 310 yksilöstä (2011) 400 yksilöön vuoteen 2025 mennessä. Tämä tavoite saavutettiin etuajassa ja tällä hetkellä norppia arvioidaan olevan 430. Osaltaan hyvään tulokseen on vaikuttanut vapaaehtoisin voimin tehdyt apukinokset ja tekopesät vähälumisina talvina.

Etelä-Savon alueella syntyy 8,5 % koko maan vuotuisesta puuston kasvusta (VMII2). Metsämaiden puuntuottokyky muuhun Etelä-Suomeen verrattuna on keskimääräistä parempi. Etelä-Savossa on suhteellisen korkea metsien käyttöaste ja huippuvuosina hakkuukertymä on ylittänyt suurimman ylläpidettävän hakkuusuunnitteen.

Etelä-Savon maakuntastrategian (2020) ympäristöön liittyviä tavoitteita vuoteen 2030 ovat:

- » Etelä-Savo on hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä
- » Vuonna 2030 maakunnan CO₂ päästöt/asukas ovat Suomen pienimmät
- » 2030 metsätase on tasapainossa eli poistuma ei ylitä kasvua (5 vuoden tarkastelujakso)
- » Uusiutuvan energian osuus kokonaisenergian käytöstä on 80 %
- » Luomupeltojen osuus peltoalasta on 25 %

Maakunnallisissa tavoitteissa on otettu huomioon mm valtakunnalliset ilmastotavoitteet. Maakuntaohjelman keinoin pyritään saavuttamaan asetetut ympäristötavoitteet. Lisäksi ohjelmassa kiinnitetään erityistä huomiota myös luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseen sekä ilmastomuutokseen sopeutumiseen kehitettäessä maakunnan strategisia kärkiä metsä, vesi ja ruoka.

Vaikutustarkastelun lähtökohdat ja arvioinnin suorittaminen

Ympäristövaikutusten arvioinnin tarkoituksena on tuottaa lisätietoa valmisteluprosessiin sekä arvioida tuotettuja dokumentteja ympäristönäkökulmasta. Arviointia tehtiin rinnakkain ohjelman laatimisen kanssa, siten että ohjelman valmistelijat saivat palautetta jo työn tekemisvaiheessa. Ympäristövaikutusten arvioinnin tarkoituksena on myös lisätä tietoa maakuntaohjelmasta ja tarjota mahdollisuutta osallistua suunnitelman laadintaan.

Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista on käyty keskusteluita maakunnallisen SOVA-työryhmän kanssa, jossa on jäsenenä alueellisten viranomaisten edustajat. Myös maakuntaohjelman strategisista painopisteistä vastaavat virkamiehet kytkettiin mukaan arviointiprosessiin.

Ympäristövaikutusten arvioinnissa analysoidaan sanallisesti ja yhteenvetotaulukkoja hyväksi käyttäen maakuntaohjelman tavoitteiden, sisältöteemojen ja toimenpiteiden todennäköisiä ympäristövaikutuksia. Suunnitteluprosessin aikana pohdittiin erilaisia sisällöllisiä vaihtoehtoja, lopulliseen maakuntaohjelmaan tiivistettiin maakuntastrategiaan pohjautuva yhteinen kehittämisnäkemys. Ympäristöselostuksessa ei enää ole tarvetta arvioida muita kehittämisvaihtoehtoja.

Ympäristöselostuksessa esitetään SOVA-lain (2005/200) mukaisesti arvio ohjelman toteuttamisen vaikutuksista:

- » ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen
- » luonnon monimuotoisuuteen, eliöstöön, kasvilisuuteen, maaperään, veteen, ilmaan ja luonnonvaroihin
- » yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön
- » ilmastonmuutokseen em. tekijöiden välisiin suhteisiin

Painopiste on ympäristövaikutusten arvioinnissa. Arviointi sivuaa myös suunnitelman toteuttamisen sosiaalisia ja rakennettuun ympäristöön kohdistuvia vaikutuksia, mutta näiden osalta arviointi ei ole kattavaa.

Maakuntaohjelman ympäristövaikutukset ja niiden vähentämiskeinot

Etelä-Savon maakuntaohjelma, johon sisältyy ohjelman kanssa samanaikaisesti valmisteltu Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategia vuosille 2022-2027 toteuttaa

Etelä-Savon Puhtaasti Paras! – maakuntastrategiaa, jonka kolme kärkeä ovat metsä, vesi ja ruoka. Kärkivalinnat perustuvat Etelä-Savon luontaisiin vahvuuksiin: runsaisiin metsävaroihin ja alueen metsäosaamisen sekä – teollisuuteen, Saimaaseen ja erinomaisessa tilassa oleviin vesistöihin sekä maatalousvaltaisessa maakunnassa ruuantuotantoon, tuotekehitykseen ja tutkimukseen. Tälle pohjalle rakentuvat maakuntaohjelman pääteemat ja tavoitteet: Hyvinvoivat ihmiset ja hyvä ympäristö, Uudistuvat elinkeinot ja TKI-toiminta, Hyvä fyysinen ja digitaalinen saavutettavuus sekä Tuloksellinen oma tekeminen ja yhteistyö.

Maakuntaohjelma nojaa voimakkaasti alueen luonnonvaroihin, toisaalta niiden käytön ja jalostuksen lisäämiseen, mutta myös uusien kestävien käyttötapojen kehittämiseen sekä ympäristön laadun ja tilan säilyttämiseen. Maakunnassa on paljon luonnonvarojen kestävä käytön tutkimusta sekä pilotointia ja sitä halutaan edelleen vahvistaa. Tästä esimerkkinä on vesien puhdistukseen sekä vesiteknologiaan liittyvä tutkimus, luomututkimus sekä uusiutuvaan energiaan ja kuitu- ja prosessiteknologiaan liittyvä tutkimus.

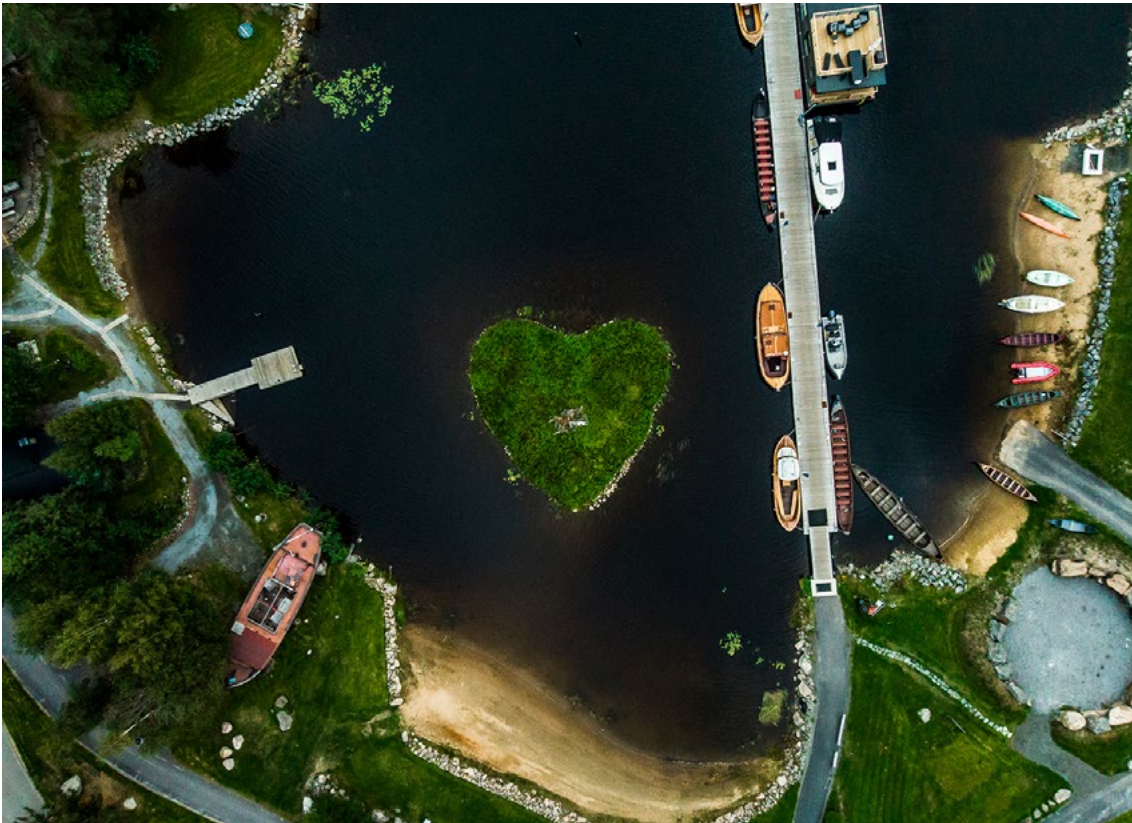
Etelä-Savon elinkeinorakenteessa alkutuotannolla on vahva rooli. Maakunnalla on merkittävä markkinaosuus marjojen, vihannesten ja metsän antimien tuotannossa koko maan mittakaavassa. Lisäksi Etelä-Savo on maamme metsäisimpiä ja vesistöisimpiä maakuntia. Edelleen suurin osa alueen luonnonvaroista viedään alueen ulkopuolelle jalostettavaksi, jalostusasteen nosto omassa maakunnassa säilyy tavoitteena.

Maakunnan tärkeä elinkeino – matkailu – hyödyntää myös alueen luonnonvaroja toiminnassaan. Maakunnan runsaat ja puhtaat vesistöt ovat tehneet Etelä-Savosta kesämatkailun ja loma-asumisen kärkimaakunnan.

Luonnonvarojen käytön osalta maakuntaohjelman ympäristövaikutukset voivat olla kahdensuuntaisia ja osin ristiriitaisia. Toisaalta halutaan hyödyntää entistä enemmän luonnonvaroja ja luoda lisää niihin liittyvää elinkeinotoimintaa. Toisaalta taas pidetään suuressa arvossa maakunnan ympäristön tilaa, puhtautta ja maisemia, jota mm. matkailu hyödyntää. Maakuntaohjelmassa pyritään löytämään tasapaino käytön ja säilyttämisen välillä. Resursseja suunnataan uudenlaisen, kestäväan käyttöön ja puhtaaseen teknologiaan perustuvan yritystoiminnan synnyttämiseen ja tutkimukseen sekä kiertotalouden kehittämiseen.

Seuraavassa kooste niistä vaikutuksista, joita maakuntaohjelmalla, sen täysimääräisesti toteutuessa, voidaan arvioida olevan ennen kaikkea ilmastoon, luonnon monimuotoisuuteen sekä alueen asukkaisiin. Ohjelma on vain neljän vuoden mittainen, joten sinä aikana ei

kovin suuria muutoksia esim. ympäristön tilan osalta ole mahdollista saavuttaa. Arvioinnissa käsitellään esitettyjä negatiivisten vaikutusten vähentämiskeinoja.

Ilmastovaikutukset ja vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen

Euroopan Unionin ja valtakunnallisten ilmastotavoitteiden toteuttamiseksi ohjataan lähivuosina runsaasti aluekehittämisvaroja. Tämä on huomioitu maakuntaohjelman ja Älykkään erikoistumisen ohjelman sisällöissä, joihin on lisätty ilmastomuutoksen hillitsemisen ja sopeutumisen toimenpiteitä ja tutkimusta.

Metsien käytön periaatteena maakuntaohjelmassa on "metsistä menestystä ja mielihyvää". Metsien arvo myös hyvinvoinnin lisääjänä ja hiilinieluna tunnustetaan elinkeinomerkityksen ohella. Luonnon monimuotoisuuden vaalimiseen, vesistöpäästöjen vähentämiseen ja metsien merkitykseen ilmastomuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa kiinnitetään huomiota. Toimenpiteistä metsien energiakäytön lisääminen voi lyhyellä aikavälillä kasvattaa hiilidioksidipäästöjä, mutta pitemmällä aikavälillä puun korvatussa hiiltä päästöt vähenevät. Bioenergian käytön lisääntyminen on odotettavissa, kun lämpöläitokset korvaavat sillä turvetta. Kotimaisen energian käytön lisäämisellä positiivisia sosiaalisia vaikutuksia,

sillä bioenergian korjuu ja tuotanto lisää paikallisia työmahdollisuuksia ja kasvattaa paikallistaloutta sekä lisää omavaraisuutta.

Pyrkimys puun ja metsien käytön monipuolistamiseen ja jalostusarvon nostamiseen sekä puurakentamisen edistämiseen on positiivinen asia ajatellen Etelä-Savon metsien ja puun käyttöä. Puu tulisi jalostaa pitempiäaikaisemmiksi tuotteiksi, jolloin myös hiilidioksidi sitoutuu puuhun pitemmäksi aikaa ja puulla korvataan runsaasti kasvihuonekaasupäästöjä tuottavia materiaaleja.

Hakkuiden lisääminen Suomen metsäohjelman tavoitteiden mukaiselle tasolle muuttaa maisemaa ja saattaa vaikuttaa heikentävästi metsäluonnon monimuotoisuuteen. Etelä-Savon hakkuumäärät ovat lähellä vuosittaista kasvua. Myös valunnat vesistöihin lisääntyvät. Ongelmat on tiedostettu metsätaloudessa ja uudessa Etelä-Savon metsäohjelmassa (2021-2025) kiinnitetään erityistä huomiota monimuotoisuuteen sekä ilmasto- ja vesistövaikutuksiin. Etelä-Savossa on tehty hyvää tutkimusta ja kehittämistyötä metsätalouden vesistövaikutusten vähentämiseksi. Vesistövaikutuksia vähennetään aiempaa tarkemmalla kohdevalinnalla, metsien rantavyöhykkeiden keveämmällä käsittelyllä sekä rakentamalla mm. laskeutusaltaita ja muita metsätalouden vesien-suojelurakenteita. Tämä on tarpeen, koska lisääntyvien

sademäärien ja lyhyempien talvien seurauksena valumat metsämaalta vesistöihin kasvavat. Tutkimusta tarvitaan lisää metsien sopeutumisesta ilmastonmuutokseen sekä siitä, miten erilaiset metsänkäsittelemenetelmät ja -vaihtoehdot vaikuttavat hiilinieluihin.

Luonnonsuojeluun varattua maa-alaa on Etelä-Savon maa-pinta-alasta noin 4 %. Metso-ohjelman avulla pyritään suojelemaan etenkin vanhoja metsiä. Niiden sekä luonnontilaisten suoalueiden suojeleminen ja säilyttäminen on edelleen ajankohtaista vastapainona metsien lisääntyvälle talouskäytölle. Monimuotoisuuden säilyttäminen otetaan talousmetsissä huomioon tavanomaisten hakkuiden ja hoitotoiden yhteydessä. Maakunnan vihervyöhykkeitä ja ekologisia yhteyksiä tullaan kartoittamaan myös tulevassa maakuntakaavan päivitystyössä. Luonnontilaiset alueet toimivat myös puskurina lämpiävän ilmaston aiheuttamille muutoksille.

Maakuntaohjelman tavoite ja toimenpiteet pyrkivät turvaamaan Etelä-Savon vesistöt erinomaisessa tai vähintäänkin hyvässä tilassa. Vedenlaatuongelmia on mm. Mikkelin alapuolisessa Saimaassa, mihin on tulossa parannusta nyt, kun Mikkelin kaupungin jätevedenpuhdistamo siirtyy Kenkäverosta Metsäsairilaan. Metsäsairilan alueelle on perustettu EcoSairila business park -teollisuusalue. Alueella sijaitsee kaupungin jätekeskus sekä uusi membraanitekniikkaa käyttävä jätevedenpuhdistamo, joka on Euroopan ja samalla maailman modernimpiä jätevedenpuhdistuslaitoksia. Näiden ympärillä

houkutellaan kiertotalouden tutkimusta ja yrityksiä. EcoSairilaan onkin syntymässä merkittävä kiertotalouden ja vesistötutkimuksen keskus, joka osaltaan vastaa tutkimustarpeeseen koskien ravinnekiertoa ja sen aiheuttamia kasvihuonekaasupäästöjä sekä niiden vähentämiskeinoja. Sininen biotalous on keskeinen osa myös maakunnan Älykkään erikoistumisen strategiaa.

Haasteita vesien tilalle aiheuttaa lisääntyvät rannoille sijoittuvat asumisen, loma-asumisen ja matkailun keskittymät sekä ilmastonmuutoksesta johtuva muun muassa lisääntyvien sademäärien aiheuttama hajakuormituksen kasvu. Myös entiset ja vielä toiminnassa olevat turvetuotantoalueet aiheuttavat osaltaan ongelmia Savonselän vedenjakaja-alueen pienehköissä humuspitoisissa järvissä. Ilmastonmuutos lisää valumia ja sitä kautta järvien humus- ja ravinnekuormaa, mikä näkyy vesistöjen yleisenä nuhraantumisena. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on otettu maakuntaohjelmassa huomioon. Käytännön ratkaisuja kehitetään mm. hulevesien käsittelyyn ja maatalouden sopeutumiseen maakunnan oppi- ja tutkimuslaitoksissa. Maakuntaohjelma tukee vesienhoitosuunnitelmissa ja niiden toimenpiteohjelmissa esitettyjen vesien kunnostamiseen liittyvien toimenpiteiden toteuttamista.

Kiertotalouden edistäminen näkyy vahvasti maakuntaohjelmassa. Esimerkiksi uudet biokaasulaitokset alueella kierrättävät tehokkaasti maatalousjätettä liikennepolttoaineeksi. Kiertotalouteen tarvitaan tuotekehitystä ja markkinointia. Uutena kehittämiskohteena on nostettu esille erilaiset jakamistalouteen liittyvät ratkaisut.

Matkailun kehittämisessä Etelä-Savon korostaa matkailustrategiansa mukaisesti vastuullista matkailua Saimaa brändin alla. Matkailussa tehdään myös ylimaakunnallista yhteistyötä. Suurten matkailukeskittymien puuttuessa matkailijat hajaantuvat kaupunkien lisäksi melko tasaisesti maakuntaan. Etelä-Savon matkailu on yksityisautoriippuvaista. Tavoitteena on kehittää erilaisia matkaketjuja ja -palveluja myös turisteille ja loma-asukkaille, millä helpotettaisiin kohteiden saavutettavuutta. Luontomatkailun kehittäminen on alueella painopisteenä, siinä kehitetään mm. patikointi-, melonta ja pyöräilyreittejä sekä niiden turvallisuutta.

Saimaa Geopark sai Unesco Global Geopark statuksen keväällä 2021. Saimaa Unesco Global Geoparkiin kuuluu kohteita yhdeksän kunnan alueella Etelä-Savon ja Etelä-Karjalan maakunnissa (Mikkeli, Juva, Puumala, Sulka, Imatra, Lappeenranta, Savitaipale, Ruokolahti ja Taipalsaari). Tällä hetkellä Metsähallitus vetää hanketta, jonka tavoitteena on saada Unesccon luonnonperintöaluestatus Saimaan norppasaaristojen natura-alueelle vuonna 2024. Unesco -hankkeissa korostuu suojelun ja matkailun lisäksi

ympäristökasvatus. Kansainväliset statukset lisäävät etenkin kansainvälistä matkailua alueella ja siten myös alueiden kulumista. Hyvä kohdesuunnittelulla ja matkailijoiden opastamisella voidaan vähentää haittoja ja ristiriitoja.

Lähi- ja luomuruoan suosiminen sekä hävikki-ruuan vähentäminen alentaa kuljetustarvetta ja pienentää ruuantuotannon hiilidioksidipäästöjä, millä on myönteisiä ilmastovaikutuksia. Myös elintarviketurvallisuus kasvaa. Etelä-Savossa kuntien lisäksi matkailutoimijat suosivat oman maakunnan tuotteita ja lähiruuasta ja ruokamatkailusta on tullut uusi matkailun vetovoimatekijä.

Luomutuotannossa käytetään vähemmän lannoitteita ja kasvinsuojeluaineita, millä on positiivisia vaikutuksia sekä ilmastoon, että luonnon monimuotoisuuteen. Lajikirjo niin viljelykasveissa kuin tuholaisissakin tulee lisääntymään ilmaston lämmetessä. Mahdollisimman monipuolinen lajisto lisää mahdollisuuksia sopeutua uusiin tulokkaisiin sekä niiden mahdollisesti aiheuttamiin haittoihin. Monipuolinen maataloustuotanto säilyttää maaseutua asuttuna ja tiloja viljelyksen piirissä, mikä vaikuttaa ihmisten toimeentuloon ja kulttuuriympäristön säilymiseen.

Sosiaaliset vaikutukset ja vaikutukset rakennettuun ympäristöön

Maakuntaohjelmassa torjutaan muuttotappiota turvaamalla ihmisten hyvinvointia ja palveluja. Uudet tavat tuottaa palveluja ovat elintärkeitä harvaan, mutta kauttaaltaan asutussa maakunnassa. Digitalisaatiota edistetään rakentamalla tietoliikenneverkkoa, tarjoamalla digitaalisia palveluja sekä edistämällä kansalaisten osaamista.

Sähköisten palvelujen laaja-alaisessa käyttöönnotossa on kuitenkin omat haasteensa vanhusvoittoisessa maakunnassa, eikä kaikkia palveluja pystytä niillä korvaamaan.

Osallisuuden ja siihen liittyvien yhteistyörakenteiden vahvistamisella toivotaan olevan viihtyvyyttä vahvistava vaikutus, mikä saisi etenkin nuoret valitsemaan asuinpaikakseen Etelä-Savon. Samalla ehkäistään syrjäytymistä ja vahvistetaan hyvinvointipalvelujen tarjontaa.

Kulttuurin merkitystä on maakuntaohjelmassa aiempiin ohjelmiin verrattuna vahvistettu tunnistamalla kulttuuri voimavarana ja hyvinvoinnin lähteenä. Pohjana toimenpiteille on Etelä-Savon kulttuurihyvinvointisuunnitelma. Myös Itä-Suomen yhteinen Saimaa ilmiö -hanke on nostanut alueen kulttuurialan arvostusta ja tunnettavuutta sekä luonut uusia yhteistyöverkostoja.

Ulkoisen saavutettavuuden ja liikennepalvelujen kehittämisen periaatteet on kirjattu Itä-Suomen liikennestrategiaan ja Etelä-Savon liikennejärjestelmäsuunnitelmaan. Maakuntaohjelma nojaa näihin asiakirjoihin. Niin liikenteellisen kuin digitaalisenkin saavutettavuuden parantaminen on edellytys sille, että alueen kilpailukyky houkuttelevana yritys- ja asuinpaikkana säilyy. Tässä kehityksessä on huomioitava myös monipaikkaisen asumisen ja työnteon edellytykset, kuten palvelurakenne ja nopeat laajakaistayhteydet sekä alemman tieverkon kunto. Nopea autokannan sähköistäminen aiheuttaa haasteita latauspisteiden rakentamiseen sekä älykkään sähkönsiirron kehittämiseen.

Matkailu on Etelä-Savossa tärkeä elinkeino, mikä näkyy etenkin kaupunki- ja kuntakeskustoissa kesäaikaan, jolloin myös loma-asukkaat lisäävät maakunnan väkilukua. Matkailukauden saaminen ympärivuotiseksi ja kansainvälisen matkailun lisääminen on tavoitteena, jolloin toimialasta tulisi kannattavampaa myös pienyrityksille. Talvimatkailun kehittämiseen Etelä-Savossa saattaa vaikuttaa entistä lyhyempi lumipeitteinen aika. Matkailuinfraan järjevä suunnittelu vähentää toimialan ympäristövaikutuksia.

Etelä-Savon taajamiin ei kohdistu rakentamis-paineita. Nykyisen rakenteen ylläpito ja uusiokäyttö ovat kaikissa kunnissa lähiajan haasteita, joten toimintamallit korjausrakentamiseen ja uusiokäyttöön ovat tervetulleita. Keskusten elinvoiman turvaaminen on myös maakunta-

kaavan päivityksen tärkeitä teemoja, tähän pyritään vaikuttamaan mm. parantamalla monipaikkaisen työnteon edellytyksiä, esim. laajakaistainvestoinnein. Keskusten elinvoimaan ja viihtyvyyteen voidaan vaikuttaa myös virkistysalueiden ja reittien kehittämisellä sekä kulttuuriympäristöstä huolehtimalla.

Yhteenveto

Etelä-Savon maakuntaohjelman todelliset ympäristövaikutukset riippuvat hyvin paljon asukkaiden ja yritysten tavasta käyttää luonnonvaroja. Koska Etelä-Savon menestys kuitenkin perustuu pitkälti luonnon vetovoimaan, on sekä viranomaisten että yritysten asenne hyvin ympäristömyönteinen, joten suuria uhkia maakuntaohjelman toimenpiteillä ei ole alueen luonnon monimuotoisuudelle tai luonnonvaroille, niiden riittävydelle tai laadulle.

Ympäristövaikutuksia voidaan pienentää mm. maakuntaohjelman toimenpiteillä, jotka kohdistuvat puhtaan teknologian ja erilaisten kiertotalousratkaisujen kehittämiseen, kestävään metsätalouteen, vesiensuojelun toimenpiteiden toteuttamiseen, ruuantuotannon ekologisuuteen, puun käytön lisäämiseen rakentamisessa, uusiutuvan energian käytön lisäämiseen ja tutkimukseen sekä liikkumista vähentävien uusien palvelu- ja liikkumISRatkaisujen kehittämiseen. Myös kestävästä ja vastuullisesta matkailusta on maakunnassa käynnissä projekteja, joissa on mukana maakunnan matkailuyrityksiä. Matkailun haittoja voidaan vähentää myös hyvällä maankäytönsuunnittelulla.

Maakuntaohjelmassa painotetaan aiempaa enemmän hyvinvointiin, kulttuuriin, koulutukseen sekä yhteistyöhön liittyviä asioita. Yhdessä tekeminen lisää sitoutumista ja vie yhteisiä tavoitteita entistä tehokkaammin eteenpäin.

Ilmastonmuutos ja siihen sopeutuminen on läpileikkaavana teemana koko ohjelmassa. Etenkin korostetaan uusien vihreiden käytäntöjen ja tekniikoiden omaksumista, tutkimusta ja käyttöönottoa. Tähän maakunnan oppi- ja tutkimuslaitoksilla on vahvat edellytykset. Vihreä siirtyä näkyy läpikäikkäavasti myös Älykkään erikoitumisen ohjelmassa.

Luonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen on nostettu maakunnan kehittämisen kärkien - metsä, vesi, ruoka - hyödyntämisen yhdeksi perusedellytyksistä. Monimuotoisuusasiat tulee ottaa entistä paremmin huomioon kaikessa suunnittelussa, hankkeiden toteutuksessa sekä lupaharkinnassa.

Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten seuranta tapahtuu muun ohjelman seurannan yhteydessä, seurantaa on kuvattu ohjelman Toteutus ja Seuranta -luvussa.

Maakuntaohjelman vaikutukset yhteenveto

Maakuntaohjelman sisältöteemat ja toimenpiteet	Vaikutukset luonnonympäristöön	Vaikutukset rakennettuun ympäristöön	Vaikutukset ihmisiin	Ilmastovaikutukset	
Hyvinvoivat ihmiset ja ympäristö <ul style="list-style-type: none"> toimivat hyvinvointipalvelut Asukkaiden osallisuus ja yhteisöllisyys Ilmiömäinen kulttuuri ja kulttuurikäsitteen muutos Elinympäristön puhtaus ja turvallisuus Saimaan ainutlaatuiset luonto- ja kulttuuriarvot Sopeutuva yhdyskuntarakenne 	luonnon monimuotoisuus, eliöstö, kasvillisuus, maaperä, vesi, ilma ja luonnonvarat	yhdyskuntarakenne, rakennettu ympäristö, maisema, kaupunkikuva, kulttuuriperintö	väestö, ihmisten terveys, elinolot ja viihtyvyys		
	++ sitoudutaan vaalimaan metsien monimuotoisuutta, vesistöjen ja pohjavesien puhtautta sekä suojelemaan saimaannorppaa ja uhanalaista lajistoa	++ luonnon monimuotoisuus nostetaan esille toteutuksessa, toiminnan suunnittelussa ja lupamenettelyssä	+ osana kulttuurihyvinvointiin kuuluu kerroksellinen ja rikas kulttuuriympäristö, +korjausrakentaminen säilyttää rakennusperintöä	++terveyden ja yhteisöllisyyden edistämiseen panostetaan ++ yhdenvertaisuus lisääntyy ++ osallisuus kasvaa ja laajenee yhä useampaan kansanryhmään ++ vapaa-ajan palveluja ja rakenteita ylläpidetään	++ kierto- ja jakamistalouden edistäminen vähentää materiaalin ja energiankäyttöä sekä päästöjä ja melua ++ uusiutuvaan energiaan panostaminen vähentää kasvihuonekaasupäästöjä + ilmastoasiat huomioidaan maa- ja metsätaloudessa, uudet metsänkäsittelytavat voivat lisätä hiilinielua
	+ monipuoliset metsänkäsittelytavat lisäävät talousmetsien monimuotoisuutta	++vesien puhtauteen satsataan	+/- täydennysrakentaminen säästää resursseja, mutta voi vaikuttaa huonosti suunniteltuna asumisviihtyisyyteen	- digitaaliset palvelut eivät välttämättä ole kaikkien ulottuvissa vanhuusvoittoisessa maakunnassa, palvelutarjonta voi kaventua	+kunnallistekniikan parantaminen vähentää energiankulutusta ja auttaa ilmastomuutokseen sopeutumisessa
	++kierto- ja jakamistalouden edistäminen sekä uusiutuvan energian lisääntyminen vähentää päästöjä ja melua sekä säästää luonnonvaroja		-Monipaikkaisuuden edistäminen saattaa hajottaa yhdyskuntarakennetta	++ kulttuuritarjonta laajenee ++ vesien laadun turvaaminen vaikuttaa terveyteen + hyvinvointi lisääntyy lisääntyvän luontomatkaillen myötä	-puuraaka-aineen kysynnän kasvu voi lisätä hakkuita ja sitä kautta vähentää hiilinielua -sähköistäminen vaatii akkuminaaraaleja, kaivostoiminta voi lisääntyä alueella
Uudistuvat elinkeinot ja TKI toiminta <ul style="list-style-type: none"> Metsä, Ruoka ja Vesi - vahvat klusterit ja TKI-alustat, yritysten liiketoimintaosaaminen, digitaalisuus Kiertotalous ja uudet vähähiiliset energiaratkaisut Uudet puupohjaiset tuotteet ja puunjalostuksen prosessiteknologiat, puurakentaminen Kestävät vähähiiliset ruokajärjestelmät, jatkojalostus ja brändäys, luomu Saimaa kehitysalustana – yhdessä lisää bisnestä ja hyvinvointia Puhtaan veden teknologiat, vesikiertotalous ja vesiliiketoiminta Koulutus- ja osaamistarpeiden ennakointi, monipuoliset koulutusmahdollisuudet, työvoiman saatavuus 	-metsien tehostunut käyttö voi vaikuttaa hiilinieluihin ja luonnon monimuotoisuuteen ++ energiatehokas rakentaminen ja puurakentaminen vähentävät kasvihuonekaasupäästöjä ja säästävät energiaa ja materiaaleja ++ Luomutuotanto ja kierrätysraaka-aineesta valmistettujen lannoitteiden käyttö vähentää luonnonvarojen käytön tarvetta, torjunta-aineita, eroosiota ja lisää monimuotoisuutta. + digitaalisuuden lisääntyminen vähentää liikkumistarvetta ja liikenteen päästöjä sekä melua ++ panostus vedenpuhdistukseen, vesiosaamiseen, puhtaisiin vesiin +sininen biotalous voi tuoda uusia työpaikkoja ja tapoja hyödyntää vesistöjä -paine vesien käyttöä kohtaan lisääntyy	-hajautettu energiantuotanto voi aiheuttaa logistiikka – ja maankäyttöongelmia (tuulivoima, aurinkovoimat) -monipaikkaisuus ja lisääntyvä matkailu lisää painetta rantarakentamiseen ja voi hajottaa yhdyskuntarakennetta	++ koulutustarpeiden ennakointi ja monipuoliset koulutusmahdollisuudet lisäävät alueen koulutustasoa ja osaamista ++ yritysten sukupolven vaihdosten edistämiseksi tuetaan alueen yritystoimintaa ja parannetaan työllisyyttä ++työvoiman saatavuus paranee + vastuullisen matkailun kehittämisen lisää työllisyyttä ++ biotalous työllistää paikallisia, tuotot jäävät Suomeen ja alueelle ++lähi- ja luomuruuan sekä kaluruuan osuus kasvaa, millä on positiivisia terveysvaikutuksia. ++työperäisen maahanmuuton edistäminen lisää työvoimansaantia + monipaikkaisen työn lisääntyessä maaseudulle voi tulla uusia asukkaita	++ kiertotalouden ja uusiutuvien energialähteiden edistäminen vähentää energia- ja materiaalin tarvetta ja päästöjä + metsien jalostusarvon nosto vähentää kasvihuonekaasupäästöjä korvattaessa esim. muovi- tai betonituotteita -puuraaka-aineen lisääntynyt kysyntä bioenergian lisääntyneen käyttöön pienentää hiilinielua ++ lähi- ja luomuruokaan panostaminen vähentää kuljetustarvetta ja lannoitteiden käyttöä ja sitä kautta kasvihuonekaasupäästöjä +hukkaruuan vähentäminen vähentää kasvihuonekaasupäästöjä ++ Ilmastomuutokseen sopeutumisen ratkaisut on otettu ohjelmassa huomioon + digitaalisuuden edistäminen vähentää liikkumistarvetta ja liikenteen päästöjä +vastuullisen matkailun korostaminen voi tuoda uusia vähähiilisiä tuotteita ja toteutuksia matkailualalle -lisääntyvä matkailu ja vapaa-ajan asutus lisää energiankulutusta ja rakentamista ja sitä kautta ilmastopäästöjä	

Maakuntaohjelman sisältöteemat ja toimenpiteet	Vaikutukset luonnonympäristöön	Vaikutukset rakennettuun ympäristöön	Vaikutukset ihmisiin	Ilmastovaikutukset
<p>Hyvä fyysinen ja digitaalinen saavutettavuus</p> <ul style="list-style-type: none"> Asukkaiden ja yritysten tarpeisiin vastaava liikennejärjestelmä Vaikuttaminen valtion väyläverkon kehittämiseen ja ylläpitoon Tavoitteellinen tietoliikenneverkko ja digitaaliset palvelut mahdollistavat monipaikkaisen asumisen ja työnteon 	<p>luonnon monimuotoisuus, eliöstö, kasvillisuus, maaperä, vesi, ilma ja luonnonvarat</p> <p>++ vaihtoehtoisten polttoaineiden käytön lisääntyminen vähentää liikenteen päästöjä ja melua</p> <p>-tieverkon kunnostamiseen tarvitaan maa-aineksia, maa-ainesten otolla on vaikutusta luonnonvaroihin ja luonnon monimuotoisuuteen</p> <p>- monipaikkaisuus lisää luonnonvarojen/resurssien kulutusta (useampi asunto/ruokakunta)</p>	<p>yhdyskuntarakenne, rakennettu ympäristö, maisema, kaupunkikuva, kulttuuriperintö</p> <p>+/- uudet matkakeskukset ja liikkumisen muodot asettavat haasteita yhdyskuntarakenteeseen ja rakennettuun ympäristöön</p> <p>+/-sähköautojen latauspisteiden rakentaminen kysyntää vastaavasti asettaa haasteita</p> <p>+ liikenteen ja maankäytön yhteensovittamista edistetään, samoin vähähiilistä ja resurssitehokasta yhdyskuntakehitystä</p> <p>+/-monipaikkaisuuden edistäminen asettaa haasteita rakennuskannalle ja palvelurakenteelle</p>	<p>väestö, ihmisten terveys, elinolot ja viihtyvyys</p> <p>++kävelyn ja pyöräilyn edistäminen ja turvallisuuden parantaminen lisää terveyttä ja viihtyvyyttä sekä vähentää onnettomuuksia</p> <p>++Tavoitteellinen tietoliikenneverkko ja digitaaliset palvelut mahdollistavat moni-paikkaisen asumisen ja työnteon</p> <p>+ pääväylien palvelutason nosto nopeuttaa ja sujuvoittaa liikennettä muihin keskuksiin</p> <p>+ alemman tieverkon parantaminen vaikuttaa raaka-aineiden kuljetuksiin, mikä perusedellytys alueen elinkeinoelämälle</p> <p>+pyörämatkailureittien turvallisuuden lisääminen lisää reittien käyttöä ja matkailua</p>	<p>+ hyvät tietoliikenneyhteydet sekä älykkäiden matkaketjujen ja palvelujen kehittäminen vähentää liikkumistarvetta ja sitä kautta kasvihuonekaasupäästöjä</p> <p>++ vaihtoehtoisten polttoaineiden (sähkö, kaasu, vety) jakelupisteiden rakentamisen edistäminen lisää sähkö- ja kaasuautoja ja vähentää siten kasvihuonekaasupäästöjä</p> <p>++ pyöräilyn ja kävelyn olosuhteiden parantaminen vähentää kasvihuonekaasupäästöjä</p>
<p>Tuloksellinen oma tekeminen ja yhteistyö</p> <ul style="list-style-type: none"> Vahva profiloituminen Suomessa ja kansainvälisesti Yhteistyöhakuinen Etelä-Savo on arvostettu ja haluttu kumppani Oikea-aikainen ja vaikuttava viestintä Yhteinen tahto ja tuloksellinen yhdessä tekeminen Järjestötoiminnan vahva osallisuus 			<p>+ vahva alueen profiloituminen lisää alueen houkuttelevuutta</p> <p>++ yhdessä tekeminen ja järjestötoimijoiden mukaan ottaminen lisää yhteenkuuluvuutta, avoimuutta ja vaikutusmahdollisuuksia</p> <p>++kansainvälistyminen avartaa maailmankuvaa ja lisää suvaitsevuuutta</p>	<p>+ yhteistyön ja profiloitumisen kautta voidaan edistää luonnon monimuotoisuutta ja jarruttaa ilmastonmuutoksen vaikutuksia</p>

Arvioitavat vaikutukset:

vaikutukset luonnonympäristöön

= luonnon monimuotoisuus, eliöstö, kasvillisuus, maaperä, vesi, ilma ja luonnonvarat

vaikutukset rakennettuun ympäristöön

= yhdyskuntarakenne, rakennettu ympäristö, maisema, kaupunkikuva, kulttuuriperintö

vaikutukset ihmisiin

= väestö, ihmisten terveys, elinolot ja viihtyvyys

vaikutukset ilmastoon

Taulukon arvoasteikkona käytetään:

+	= lievä positiivinen vaikutus
++	= merkittävä positiivinen vaikutus
+/-	= sekä positiivisia, että negatiivisia vaikutuksia
-	= lievä negatiivinen vaikutus
--	= merkittävä negatiivinen vaikutus

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategia 2022-2027

Mitä on älykäs erikoistuminen?

Älykkään erikoistumisen tausta ja tavoite

Älykäs erikoistuminen on tunnistettujen vahvuuksien pohjalta luotavaa kilpailuetua, uutta elinvoimaa ja yritystoimintaa

Älykäs erikoistuminen on Euroopan unionin alueellisen innovaatiopolitiikan kulmakivi, jonka avulla maiden ja alueiden tulee tunnistaa ja valita omat vahvuusalueensa, jotta niiden kehittämiseen voidaan panostaa ja investoida. Älykkäällä erikoistumisella pyritään uusien innovaatioiden synnyttämiseen, niiden levittämiseen ja alueiden kilpailukyvyyn parantamiseen.

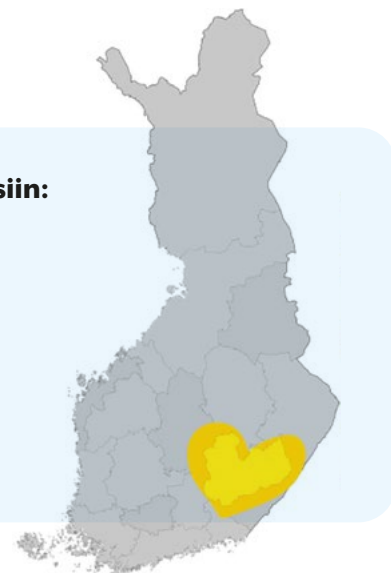
Älykkään erikoistumisen avulla alueita kannustetaan edistämään ja hyödyntämään rohkeasti tunnistettuja vahvuuksia, jotta niistä voidaan jalostaa kaupallista hyötyä, uutta yritystoimintaa, työpaikkoja ja kasvua.

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian tavoitteena on suhteellisen kilpailuedun hyödyntäminen maakuntastrategiassa tunnistettujen vahvuuksien ja sidosryhmäyhteistyön (yrittäjämäinen etsimisprosessi) pohjalta. Tavoitteena on myös koko maakunnan elinvoiman vahvistaminen. Strategiatyöhön on osallistettu laajasti eri sidosryhmät ja toimijat.

Älykkään erikoistumisen tavoitteena on hyödyntää koko alueen innovaatiopotentiali mukaan lukien prosessi- ja palveluinnovaatiot sekä sosiaaliset innovaatiot. Älykkään erikoistumisen strategia kuvaa maakunnan tunnistettuja vahvuuksia, joilla voidaan hakea kasvua ja kehitystä. Yksi keskeisimmistä kasvun ja kehityksen mahdollistajista on kansainvälistyminen. Näin ollen Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategia on myös maakunnan kansainvälistymisstrategia.

Älykäs erikoistuminen vastaa seuraaviin kysymyksiin:

- » Mitä ainutlaatuista meillä on, mitä muilla alueilla ei ole?
- » Missä olemme huippuhyviä?
- » Millaista erityistä osaamista meillä on tarjota muille?
- » Missä olemme onnistuneet?
- » Mitä haluamme kehittää lisää?
- » Mille vahvuuksille maakunnan tulevaisuutta rakennetaan?

Älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 valmistelu

Taustatiedot ja selvitykset

Etelä-Savon aiemmat älykkään erikoistumisen strategiat on laadittu vuosille 2014–2017 ja 2018–2021. Nyt laadittu kolmannen strategian työstäminen käynnistettiin maakuntastrategiasta tutuilla kärkialoilla – metsä, vesi ja ruoka. Näiden ohelle mukaan otettiin uudet kärjet matkailu ja hyvinvointi. Läpileikkaavina teemoina huomioitiin uuden EU-ohjelmakauden 2021–2027 kannalta keskeiset painotukset: vihreä siirtymä, digitalisaatio, osaaminen sekä yrittäjyys, ekosysteemit ja klusterit.

Älykkään erikoistumisen strategian valmistelu aloitettiin keväällä 2020. TEM ohjeisti maakuntien liittoja tuottamaan ja huomioimaan aiempaa enemmän taustaselvityksiä. Tämän vuoksi älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 valmistelussa hyödynnettiin Elinkeinot murroksessa (ELMO2) – Etelä-Savon maakunnallinen toimeenpanohankkeen (1.4.2019–31.5.2021) resurssia. Strategian tueksi tehtiin laajoja sidosryhmäkyselyjä yrityksille ja TKI-toimijoille sekä asukkaalle.

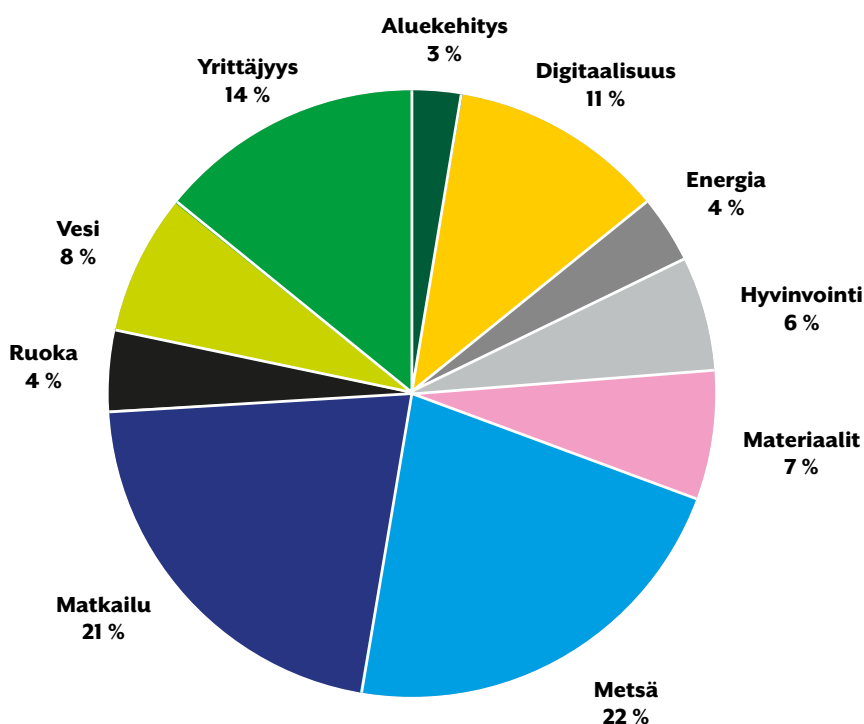
Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) ohjeisti maakuntien liittoja laatimaan älykkään erikoistumisen strategiansa vuoden 2021 aikana valmisteltavien maakuntaohjelmien yhteydessä. Etelä-Savossa älykkään erikoistumisen strategia integroitiin osaksi tulevaa vuosien 2022–2025

maakuntaohjelmaa. Näin älykkään erikoistumisen strategiaa on edunvalvonnallisesti mahdollista hyödyntää omana, itsenäisenä dokumenttina.

Älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 yhdeksi taustaselvitykseksi toteutettiin rakennerahastokaudella 2014–2020 Etelä-Savon maakuntaliiton rahoittamien hankkeiden temaattinen toimialatarkastelu. Sen mukaan Etelä-Savossa on edistetty aluekehitysrahoituksella strategisia kärkialoja metsä, ruoka ja vesi, mutta myös muita aloja, kuten matkailu, hyvinvointi, yrittäjyys ja digitaalisuus. Kuvassa 1 esitetyn taustaselvityksen osalta tulee huomioida, että teemajako on tehty jokaisen hankkeen päätavoitteen mukaisesti, ja osuudet perustuvat hankkeiden kokonaisbudjetin perusteella tehtyyn jakaumaan.

Älykkään erikoistumisen valmistelussa kuultiin alueen nuorten mielipiteitä keräämällä 12–30-vuotiaiden nuorten näkemyksiä maakuntastrategiaa ja älykkään erikoistumisen strategiaa koskien E=mc2 – Nuorten osallisuudesta energiaa Etelä-Savoon -hankkeen kautta.

Etelä-Savo ennakoii 360 -hanke on lisäksi tuottanut taustaselvityksiä ja tämänhetkisen tilannekuvan maakunnan nykytilasta ja kehittämismahdollisuuksista maakuntaohjelmaa ja älykkään erikoistumisen strategiaa varten.

Kuva 1. Euroopan aluekehitysrahaston 2014–2020 pääteemat Etelä-Savon maakuntaliiton myöntämien hankerahoitusten osalta. Osuudet perustuvat hankkeiden budjetin mukaisella suhteellisella osuudella (%). Tilanne maaliskuussa 2021.

Sidosryhmien kuuleminen ja sitouttaminen strategia-prosessiin

Edellä kuvattujen tarkastelujen ja tietojen pohjalta tehtiin alueen sidosryhmille sähköinen Webropol-kysely, jonka tarkoituksena oli koota sidosryhmien näkemyksiä toteutettavan älykkään erikoistumisen strategian painopisteiksi. Lisäksi kyselyllä selvitettiin innovaatiotoiminnan pullonkaloja ja haasteita. Kysely toteutettiin keväällä 2021 ja se lähetettiin 370 henkilölle. Kyselyä sai jakaa vapaasti eteenpäin, ja siihen saatiin 103 vastausta.

Yrittäjämäisen etsimisen prosessin (Entrepreneurial Discovery Process) varmistamiseksi Webropol-kyselyssä pyydettiin vastaajilta taustatietoja, jotta eri sidosryhmien osallistuminen pystyttiin erittelemään. Kyselyyn vastanneista 10 % oli yritysten edustajia. Lisäksi vastaajina toimivat yksittäiset kansalaiset, tutkimus- ja koulutus-toimijat, julkistoimijat, kuin myös kehitysyhtiöiden sekä järjestöjen edustajat.

Kyselytutkimuksen pohjalta Etelä-Savon älykkään erikoistumisen 2022–2027 sisältöluonnosta täsmennettiin, ja luonnoksen täsmennetyt tiedot esiteltiin laajassa sidosryhmätilaisuudessa kesäkuussa 2021. Kyseisessä työpajatoteutuksessa sidosryhmille esiteltiin sekä maakuntaohjelman 2022–2025, että älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 alustavat sisältöpainotukset. Tilaisuudessa sidosryhmiä pyydettiin antamaan täsmennyksiä näkemyksiinsä Mentimeter-työkalua hyödyntäen.

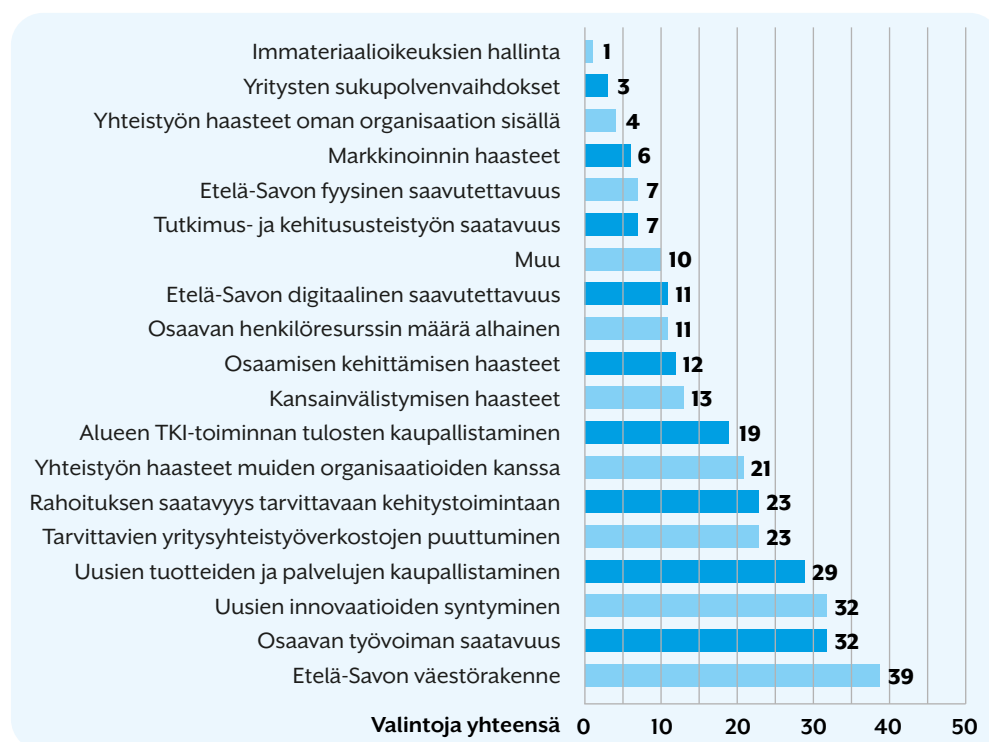
Tilaisuuteen osallistui noin 100 henkilöä.

Sidosryhmien laajamittaisen kuulemisen pohjalta (Webropol-kysely sekä 22.6.2021 työpaja) Etelä-Savon älykkään erikoistumisen valmisteltiin strategian sisältöluonnos. Strategian toteuttamisessa huomioitiin TEMin ohjeiden mukaisesti edellytetyt taustaselvitykset sekä niiden tulokset. Näitä Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) edellyttämiä selvityksiä ja niiden linkittymistä Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategiaan 2022–2027 kuvataan seuraavissa kappaleissa.

Sidosryhmien sitouttaminen älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 tavoitteisiin tullaan toteuttamaan Etelä-Savossa aiempaa systemaattisemmalla vuoropuhelulla. Maakunnassa on tarve yhteistyön lisäämiseen. Etelä-Savon maakuntaliitto edistää toiminnan vaikuttavuutta järjestämällä syksystä 2021 lähtien koordinoituja teemallisia yhteistyötapaamisia. Teemaryhmillä pyritään lisäämään vuorovaikutusta ja yhteistyötä sekä tehostamaan toiminnan vaikuttavuutta erityisesti hanketoiminnassa.

Digitalisaation ja innovaatioiden levittämisen haasteet Etelä-Savossa

Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) ohjeisti maakuntien liittoja laatimaan ajantasaisen tilannekuvan koskien digitalisaation ja innovaatioiden levittämisen haasteita.

Kuva 2. Etelä-Savon älykkään erikoistumisen valmistelussa sidosryhmät nimesivät pullonkaloja ja haasteita tärkeystyöjärjestyksessä.

Tämä selvitys toteutettiin vuonna 2020 yhteistyössä muiden Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kanssa osana Itä- ja Pohjois-Suomen Elinkeinot murroksessa (ELMO) – Strategiasta käytäntöön -hanketta (1.4.2019–31.12.2021). Hankkeessa selvitettiin digitalisaation ja innovaatioiden levittämisen haasteita seitsemän maakunnan alueella (Etelä-Savo, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala, Kainuu, Keski-Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi).

Toteutetun selvityksen mukaan Itä- ja Pohjois-Suomen alueella kehittämishelmistä ja projekteista syntyy liian vähän yrityksiä ja liiketoimintaa, eikä kaupallistamista vaadita hankkeissa riittävästi. Lisäksi innovaatioiden ei nähty leviävän tasaisesti alueella, vaan innovaatioiden nähtiin keskittyvän liikaa keskuspaikkakunnille. Haasteeksi nähtiin myös toteuttajien, rahoituslähteiden ja kumppanuusien rajallinen määrä. Käytettävissä olevien resurssien ei nähty olevan riittäviä, ja lisäksi alueella oli puutetta erityisosaamisessa. *)

Selvitystyöstä julkaistu raportti on kokonaisuudessaan nähtävissä verkkojulkaisuna *) [verkkojulkaisun osoite: https://elmoenf.eu/fi/wp-content/uploads/sites/3/InnoDigi-raportti_web.pdf]

Etelä-Savon osalta älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 valmistelussa täsmennettiin keväällä 2021 lisäksi Webropol-kyselyssä alueen innovaatioiden haasteita ja pullonkauloja erikseen (kyselyä kuvattu tarkemmin kappaleessa 2.2). Etelä-Savon aluetta koskevat tulokset ovat esitetty kuvassa 2. Suurimmaksi yksittäiseksi haasteeksi/ pullonkaulaksi kyselyssä nousi alueen väestörakenne.

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian sisällöissä on huomioitu sekä maakunnan oman selvityksen että Itä- ja Pohjois-Suomen ylimaakunnallisen selvitystyön tulokset digitalisaation ja innovaatioiden levittämisen haasteisiin vastaamisessa.

Digitalisaation haasteita ja elinkeinon murrosta koskevat toimialat ja työtehtävät Etelä-Savossa

Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) ohjeisti maakuntien liittoja tarkastelemaan erikseen niitä toimialoja ja ammatteja, joihin digitalisaatio ja elinkeinon murros vaikuttaa. Etelä-Savon osalta pohjatietoina tämän tarkastelun tuottamisessa hyödynnettiin sekä Etelä-Savon maakuntaliiton asiantuntemusta elinkeinon murroksesta ja ennakoinnista sekä Etelä-Savon ELY-keskuksen asiantuntijoita.

Etelä-Savon maakuntaliiton ennakointitiimi on tuottanut laajaa ennakointitietoa vuodesta 2014 saakka. Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027

pohjalle laadittavassa selvityksessä hyödynnettiin myös Elinkeinot murroksessa (ELMO2) – Etelä-Savon maakunnallinen toimeenpanohanke (1.4.2019–31.5.2021) sekä Itä- ja Pohjois-Suomen Elinkeinot murroksessa – Strategiasta käytäntöön -hankkeen (1.4.2019–31.12.2021) tuotoksia. Lisäksi tarkastelussa hyödynnettiin EAKR rahoitteista maakuntaliiton Building Clusters, Ecosystem Collaboration and RIS3 Communication -hanketta (1.6.2021–31.8.2023).

Tarkastelussa keskityttiin tarkastelemaan erityisesti digitalisaation haasteita sekä elinkeinon murrosta koskevia toimialoja ja työtehtäviä Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian sisältöluonnoksen 2022–2027 painopistealoilla ja läpileikkaavissa teemoissa.

Keskeisimmät havainnot, joihin lähitulevaisuudessa tulee muiden strategian sisältöjen lisäksi panostaa teollisuuden ja toimialojen muutosprosessiin vastaamiseksi ovat:

1. Osaamisen kentässä tehtävät panostukset. Erityisesti osaavan työvoiman saatavuus sekä osaamisen kasvattaminen ja jatkuvan oppimisen varmistaminen.
2. Konkreettisten vaihtoehtojen kehittäminen kasvuturpeelle alkutuotannossa.

Älykkään erikoistumisen muutosjoustavuus

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 sisältö on kiteytetty vuoden 2021 aikana ja siihen on otettu mukaan laajasti maakuntaa koskevia tulevien vuosien kehitystarpeita. Vaikka strategia on valmisteltu huolellisesti, strategia ulottuu ajallisesti kauas, mikä edellyttää siltä muutosjoustavuutta strategiakauden edetessä. Muutosjoustavuus tarkoittaa, että älykkään erikoistumisen strategian sisältöihin voidaan tehdä muutoksia strategiakauden aikana. Muutosjoustavuudella pyritäänkin varmistamaan älykkään erikoistumisen strategiaan vaikuttavuus muuttuvassa toimintaympäristössä.

Tilannekuva

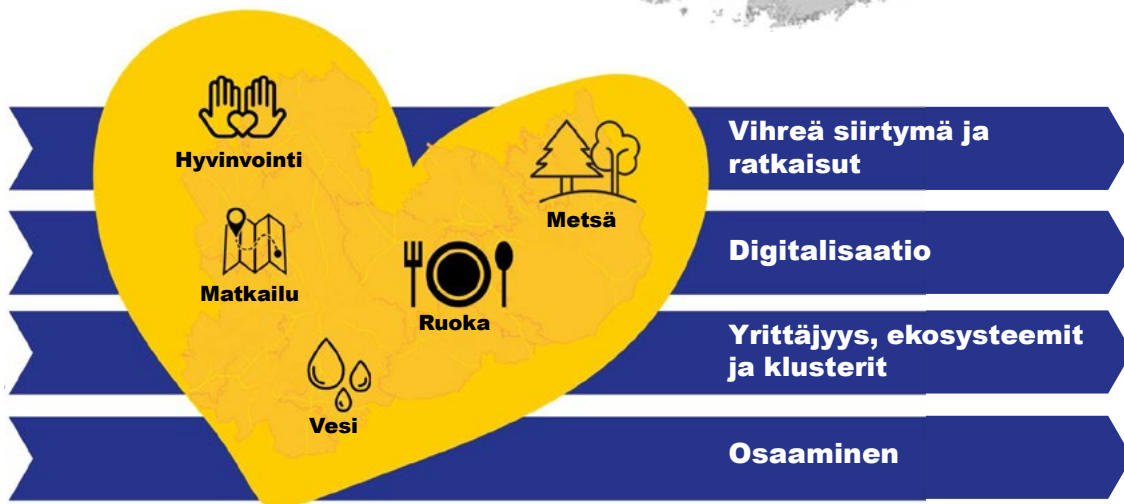
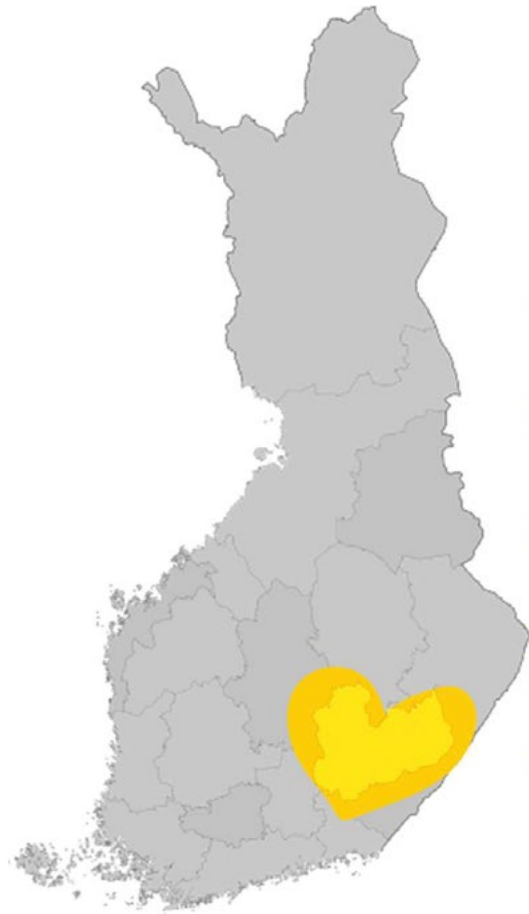
Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 tilannekuva on yhteinen Etelä-Savon maakuntaohjelman 2022–2025 nykytilakuvauksen kanssa.

Itä- ja Pohjois-Suomen älykkään erikoistumisen strategia

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategiaa 2022–2027 valmisteltaessa myös Etelä-Savo koskeva Itä- ja Pohjois-Suomen älykkään erikoistumisen strategia 2019–2023 on ollut voimassa. Itä- ja Pohjois-Suomen ylimaakunnallista älykkään erikoistumisen strategiaa toteuttavat yhteistyössä Etelä-Savo, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala, Kainuu, Keski-Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa sekä Lappi. Tätä ylimaakunnallista yhteistyötä jatketaan edelleen strategia-kaudella 2022–2027.

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen sisältö 2022–2027

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategia 2022–2027 koostuu viidestä varsinaisesta painopistealueesta sekä neljästä läpileikkaavasta teemasta. Kunkin painopistealueen ja läpileikkaavan teeman sisältöä avataan seuraavissa kuvauksissa, jotta lukijalle syntyy kuva kunkin osa-alueen sisällöistä. Aiemmistä älykkään erikoistumisen strategiakausista on opittu, että strategian sisällöt lähtevät kehittymään luontaisesti eteenpäin annetuista teemojen ja sisältöjen rajauksista. Tässä strategiassa ei anneta tä-

mällisiä rajoituksia tekemiseen, tutkimukseen tai innovointiin kunkin otsikon sisällä. Etelä-Savon maakuntaliitto täsmentää vuositasolla toimenpiteiden sisältöä erikseen laadittavalla Etelä-Savon edunvalvonta- ja rahoitussuunnitelmalla.

Huomioitavaa Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 kokonaisuudessa on se, että strategia toimii myös Etelä-Savon kansainvälistymisstrategiana.

Metsä

Metsä on Etelä-Savossa hyvin selkeästi tunnistettu vahvuus, sillä metsäisessä maakunnassa metsäbiotaloudella, kantorahatuloilla ja puutuoteteollisuudella on suuri merkitys työllisyyden, aluetalouden ja elinvoiman veturina. Maakunnan maapinta-alasta 87 prosenttia on metsätalousmaata ja alueella syntyy 8,5 prosenttia koko maan vuotuisesta puuston kasvusta (VMII2). *)

Etelä-Savon erityisosaamista ovat kemiallisen puunjalostuksen prosessiteknologiat, puuraaka-aineen jatkojalostaminen sekä metsäpuiden eri ainesosien hyödyntäminen, puurakentaminen ja metsäpuiden kasvullisen lisäyksen teknologiat.

Innovaatioiden ja yritystoiminnan kannalta merkityksellisiä ovat metsä-painopisteessä sekä teknologia-teollisuuden osaaminen että innovaatioalustat, joita ovat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Kuitulaboratorio (Savonlinna), puun materiaalitutkimuksen Mikpolis-tutkimusyksikkö (Mikkeli) sekä Luonnonvarakeskuksen (erityisesti kasvulliseen lisäykseen keskittyvä) toimipaikka/tutkimusyksikkö Savonlinnassa.

Metsä-painopisteala käsittää maakunnassa laajasti metsävarantojen käytön kestäväenä raaka-aineena, jatkojalosteina sekä alueina virkistys- ja palvelukäytössä. Puupohjaiset tuotteet, palvelut ja ratkaisut edistävät uusiutuva ja kestävä raaka-ainetta käyttäen vähähiilisyyttä.

Maakunnassa metsäosaamisessa yhdistyy laajasti poikkitieteellinen osaaminen, jota pystytään kohdistamaan yritys kentässä kaupallisesti.

*) VMII2. Valtakunnan metsien 12. Inventointi. Luke 2018.

Etelä-Savon osalta painopisteessä

Metsä keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Metsien kestävä ja monipuolinen käyttö
- » Metsien virkistys- ja luontoarvot
- » Vähähiilisyden edistäminen puuraaka-aineen käytöllä
- » Puuraaka-aineen uudet käyttömuodot
- » Kestävät rakentamisen ratkaisut, puurakentamisen edistäminen
- » Muut ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen liittyvät konkreettiset ratkaisut metsän osalta

Ruoka

Ruoka käsittää Etelä-Savossa erityisesti alkutuotannon painoarvon ja merkityksellisyyden sekä puhtaan ruuan kiistattoman kilpailuedun. Alkutuotannon suuri painoarvo maataloudessa näkyy sekä vihannestuotannossa että sisävesikalastuksen esim. muikun kansallisessa kalastusosuudessa. Painopistealaa sisältää myös erityisosaamista luomutuotannon osalta, sillä maakunnassa sijaitsee Luomuinstituutti ja luomutilojen osuus on 12,1 prosenttia (Evira 2020). Luomu vastaa erityisesti Euroopan unionin tavoitteisiin puhtaan, korkeatasoisen ja turvallisen elintarviketuotannon osalta.

Erityistä elintarvikealan vahvuutta maakunnassa löytyy myös digitaalisen osaamisen kentässä (mm. elintarviketurvallisuus), joka linkittyy kansainväliseen S3-kumppanuuteen Agri-Food: Big Data and Traceability.

Etelä-Savossa osaamista on myös uusien, korkeatasoisten elintarviketuotteiden ja -palveluiden kehittämisessä (esim. gluteenittomat elintarvikkeet) sekä alkuperämerkinnän hyödyntämisessä kaupallisesti. D.O. Saimaa laatu- ja alkuperämerkki on esimerkki paikallisesta, korkeatasoisesta ja vastuullisesta elintarviketuotannosta sekä sen brändäyksestä.

Innovaatioalustana Ruoka-painopistealueella toimii Elintarviketalouden kehittämissyhdistys, Ekoneum ry, ja siihen linkittyvä ruoka-klusteri. Ruoka-klusterin keskeiset toimijat ovat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (Xamk Oy), Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti, Etelä-Savon Koulutus Oy, Etelä-Savon ammattikopisto Esedu sekä Proagria Etelä-Savo. Klusteritoiminta kokoaa yhteen alueen ruoka-alan TKI- ja koulutustoimijat sekä yritykset. Alueellisen klusteri-toiminnan ytimessä edistetään Etelä-Savon ruoka-alan kehittämissuunnitelmaa 2021-2027. *)

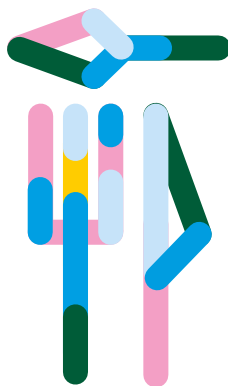
[*]https://www.xamk.fi/wp-content/uploads/2020/02/etela-savon_ruoka-alan_kehittamisohjelma.jpg]

Yhdistävinä teemoina muihin painopistealoihin ovat ruokamatkailu, hyvinvointi, metsän uudet elintarvikkeet (luonnontuotteet, -raaka-aineet ja -marjat yms)

Etelä-Savon osalta painopisteessä

Ruoka keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Puhtaan ja turvallisen ruuan tuotannon edistäminen ja arvostuksen lisääminen
- » Vastuullinen ja kestävä ruoka
- » Ilmastomuutoksen torjunnan ratkaisujen ja vähähiilisyden edistäminen ruuan osalta
- » Korkeatasoisten elintarvikkeiden ja palveluiden kaupallistaminen
- » Kansainvälisyyden näkyminen ruuan osalta

Vesi

Vesi-painopiste käsittää Etelä-Savossa laajasti sekä luonnon vedet sekä veden puhdis-tusosaamisen, -teknologian sekä veden kiertotalouden osaamismahdollisuudet. Puhtaan veden ja veden kiertotalouden kaupalliset mahdollisuudet vastaavat globaaleihin ongelmiin.

Etelä-Savon pintavesistä erinomaisessa tai hyvässä tilassa on peräti 97 prosenttia järvipinta-alasta ja 82 prosenttia jokipituuksista.

Puhtaan veden osaamisen ytimessä on innovaatioalusta EcoSairila sekä siihen linkittyvä klusteri Blue Economy Mikkeli (BEM). Vesiosaamista klusterin tutkimus- kehitys- ja innovaatiotoiminnassa tarjoavat LUT sekä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (Xamk). Klusteritoiminnan ytimessä ovat toiminnassa mukana olevat yritykset sekä toimintaan potentiaalisesti liittyvät uudet yritykset. EcoSairila linkittyy maakunnallisesti myös kansainväliseen Water Smart Territories -kumppanuuteen (S3 kumppanuus).

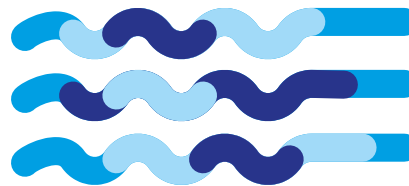
Kansallisesti EcoSairilan moderni vedenpuhdistamo luo mahdollisuuksia potentiaalisille veden vientipalveluille ja -tuotteille. Mikkelin kaupungilla on ekosysteemisopimus 2020–2027 Työ- ja elinkeinoministeriön kanssa liittyen toiminnan edistämiseen.

Puhtaan veden osalta painopistealojen ja läpileikkaavien teemojen poikkileikkaavia aiheita ovat puhdas vesi hyvinvoinnin edellytyksenä, matkailu kulminoituu puhtaisiin luonnonvesiin, sekä puhdas vesi pohjana myös muille älykkään erikoistumisen kärkialoille.

Etelä-Savon osalta painopisteessä

Vesi keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Kansainvälistyvä vesiliiketoiminta, -kiertotalous ja -järjestelmät huomioiden myös digitaaliset mahdollisuudet
- » Ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen liittyvät konkreettiset ratkaisut
- » Energiatehokkuuden parantaminen (tuotanto, infra, prosessit, käyttö)
- » Raaka-aineiden kestävä käyttö, talteenotto ja kierrätys

Matkailu

Matkailu on Etelä-Savossa merkittävä vahvuus ja mahdollisuus, jota ei voida korostaa liikaa. Matkailun osuus Etelä-Savon bruttokansantuotteesta oli vuonna 2019 yhteensä 3,9 prosenttia (valtakunnallisesti 2,7 %). Lisäksi matkailun osuus maa-kunnan koko työvoimasta oli 5,3 prosenttia. *)

Saimaan matkailustrategia 2021–2025 linjaa matkailun painopistealan keskeiset kehittämiskohteet. Matkailuun sisältyvät keskeisesti Saimaan-brändin tunnettavuuden ja hyödyntämisen sekä monipaikkaisuuden edistäminen elinkeinolähtöisesti.

Matkailun painopiste Etelä-Savossa on hyvin maaseutupainotteista ja koostuu pääasiallisesti pienistä yksiköistä ja toimijoista. Kuvaavaa ja erityistä maakunnan matkailussa ovat runsas vapaa-ajanasuntojen määrä ja vuokraustoiminta (noin 46 600 mökkiä) sekä maaseutumatkailu ja luontomatkailu (mm. Kansallispuistot ja Saimaa Geopark).

Erityistä Etelä-Savon matkailussa ovat myös kulttuuriperinnön hyödyntäminen, runsas kulttuuritarjonta ja kulttuurimatkailun käyntikohteet ja tapahtumat (muun muassa Olavin-linna, Savonlinnan oopperajuhlat).

Matkailun poikkileikkaavia teemoja ovat ruokamatkailu, vastuullinen ja kestävä matkailu sekä digitaalisuuden hyödyntäminen matkailussa sekä verkostomainen toimintatapa.

*) Työ- ja elinkeinoministeriö (2021). Alueellinen matkailutilinpito - Matkailun alueelliset talous- ja työllisyysvaikutukset 2018–2019.

Etelä-Savon osalta painopisteessä Matkailu keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Saimaa-brändin vahvistaminen ja hyödyntäminen matkailussa
- » Matkailun edistäminen verkostomaisena yhteistyönä ja liiketoimintalähtöisesti kohti Saimaan matkailuklusteria
- » Vastuullinen ja kestävä matkailuliiketoiminta

Hyvinvointi

Hyvinvointi on Etelä-Savossa vahvuus profiloituen korkeatasoiseen erityisosaamiseen. Alueella on alan korkea koulutus- ja erityisosaamista, jota osataan myös hyödyntää sekä hyvinvointialueella että tutkimus-, kehitys- ja innovointitoiminnassa. Hyvinvointiala on merkittävä palvelutoimiala ja työllistäjä Etelä-Savossa. Sote-ala on alueen ylivoimaisesti työllistävin toimiala, jonka piirissä työskentelee noin 11 700 henkeä (Tilastokeskus 2019).

Hyvinvoinnin elinkeinolähtöisyyteen sisältyvät erityisesti sosiaalisten innovaatioiden sekä digitaalisten tai muuten saavutettavien palveluiden kaupalliset mahdollisuudet. Luotavissa palveluissa huomioidaan asiakaslähtöisyys sekä maakunnan erityispiirteet.

Maakunnassa ikääntyvä väestö tulisi hyödyntää Silver Economy -näkökulmasta tehokkaammin. Tällöin ikääntyvä väestö nähtäisiin enemmän palveluja käyttävänä, maksukykyisenä asiakaskuntana sekä kehitystoiminnan resursseina ja hyödyllisenä työvoimaresursseina.

Hyvinvointia Etelä-Savossa tarjoaa myös puhdas luonto sekä viihtyisä, turvallinen asuin- ja elinympäristö, jotka ovat kiistattomia alueen vahvuuksia. Hyvinvointi kytkeytyy vahvasti myös muihin painopistealoihin (metsä, vesi, ruoka ja matkailu). Siihen linkittyvät myös terveys- turvallisuus, liikunta- ja urheilu sekä kulttuurihyvinvointi tapahtumineen.

Etelä-Savossa hyvinvointiin lukeutuu myös monipaikkaisuus mahdollisuutena, sillä maakunnassa on merkittävä määrä kausiluonteisia asukkaita. Monipaikkaisuudessa hyvinvoinnin näkökulma on erillinen vielä matkailuun verrattuna.

Hyvinvoinnin erityisosaamiseen linkittyvät Etelä-Savon toimijakentässä vahvasti Vaalijalan erityishuoltopiirin kuntayhtymä, Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-yksikkö (Pieksämäki) sekä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun hyvinvointi- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämissyksikkö Active Life Lab.

Etelä-Savon osalta painopisteessä

Hyvinvointi keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Hyvinvoinnin uusien palveluiden ja palvelukonseptien kaupallistaminen
- » Alueen erityisosaamisen säilyttäminen ja vahvistaminen
- » Silver Economy -mahdollisuuksien hyödyntäminen
- » Maakunnan puhtaan luonnon kestävä hyödyntäminen hyvinvointiin linkittyvässä liiketoiminnassa

Strategian läpileikkaavat teemat

Vihreä siirtymä ja ratkaisut

Euroopan komissio julkaisi ensimmäiset tiedot tulevasta ”Vihreän siirtymän” politiikasta vuonna 2020, ja tavoitteiden sisältöä täsmennettiin ilmastoasioita koskevalla Fit for 55 säädösehdotuspaketilla vuonna 2021. Poliittikan tavoitteena on ilmastomuutoksen torjunta laajamittaista vähähiilisyttä edistämällä. Oikeudenmukaisen siirtymän (Just Transition Mechanism) avulla pyritään tukemaan ja mahdollistamaan siirtymää fossiilisista energiamuodoista uusiutuvaan energiaan. Vihreä siirtymä tarvitsee osaltaan konkreettisia ratkaisuja, joiden avulla kestävää kasvua voidaan toteuttaa.

Läpileikkaavana teemana vihreä siirtymä ja ratkaisut pitää sisällään laajamittaisesti kaikki innovaatiot, ratkaisut, kokeilut sekä muutokset, joilla olemassa olevan toiminnan ympäristövaikutuksia pystytään vähentämään.

Etelä-Savon osalta teemassa vihreä siirtymä ja ratkaisut keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Vähähiilisuuden edistäminen
- » Ilmastomuutokseen sopeutumiseen liittyvät ratkaisut
- » Vihreän siirtymän luomat kaupalliset mahdollisuudet; kestävää kasvua tukevat kaupallistettavat tuotteet ja palvelut
- » Luonnonvarojen kestävä ja resurssiviisas hyödyntäminen, resurssitehokkuuden parantaminen sekä kiertotalousratkaisut (sisältäen tuotteiden koko elinkaaren huomioinnin)
- » Vaihtoehtoisten materiaalien ja teknisten ratkaisujen hyödyntäminen vähähiilisyttä edistäen
- » Rakentamisen uudet materiaalit, innovaatiot ja kiertotalous
- » Kestävät energiaratkaisut, uudet energiaratkaisut, energiatehokkuuden parantaminen ja vähähiilisuuden edistäminen
- » Kestävät logistiikka- sekä liikennepalvelut digitaalisuus huomioiden
- » Jakamistalouden perusteiden hyödyntäminen ja soveltaminen
- » Laatu- ja ympäristöjohtamisen sekä vastuullisuuden huomiointi yritystoiminnassa

Digitalisaatio

Digitalisaation edistäminen linkittyy osaltaan Euroopan vihreään siirtymään, sillä digitaalisilla ratkaisuilla pystytään edistämään vähähiilisyttä ja korvaamaan olemassa olevia tuotteita ja palveluja uudenaikaisilla ratkaisuilla. Digitaalisuus oli läpileikkaavana teemana myös edellisessä maakunnan älykkään erikoistumisen strategiassa (2018–2021). Digitaalisuus tarkoittaa kaupallistettavien ratkaisujen lisäksi myös digitalisaation hyödyntämistä yrityskentässä muilla tavoilla. Digitalisaatiossa korostuu myös strategisen ja kohdennetun yhteistyön lisääntymisen ja tarve, jotta yritykset pystyisivät kehittämään omia digitaalisia ratkaisujaan eteenpäin esim. Digital Innovation Hub:ien avulla.

Keskeisiä toimijoita alueella digitalisuuden kentässä ovat Kansallisarkisto, Kansalliskirjasto, Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkisto (ELKA), Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (Xamk), Mikkelin yliopistokeskus (MUC, Kansalliskirjasto on myös osa MUC:ia), Etelä-Savon ammattiopisto (Esedu), Digitalia, Sodan ja rauhan keskus Muisti sekä useita Etelä-Savon ohjelmisto- ja digialan yrityksiä.

Etelä-Savon osalta teemassa digitalisaatio keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Digitaalisuuden hyödyntäminen laajamittaisesti
- » Digitaalisten palvelujen kehittäminen asiakas- ja tarvelähtöisesti
- » Uudet kaupalliset palvelut ja tuotteet (metsä-ruoka-vesi-matkailu-hyvinvointi)
- » Digitaalisen saavutettavuuden parantaminen
- » Digitaalisuuden luomat mahdollisuudet kansainvälisyydessä
- » Klusteri-, DIH- ja verkostotoiminta digitaalisuudessa
- » Digitaalisen osaamisen kasvattaminen

Yrittäjyys, ekosysteemit ja klusterit

Teemalla yrittäjyys, ekosysteemit ja klusterit pyritään laajamittaisesti edistämään maakunnan yrittäjyyttä, yritystoiminnan kehittämistä sekä yhteistyön parantamista. Älykkään erikoistumisen pohjimmaisena tarkoituksena on luoda alueelle uusia innovaatioita, kasvua sekä työpaikkoja. Nämä tavoitteet eivät ole mahdollisia ilman alueen yritystoimintaa sekä tutkimus-, kehitys- ja innovointitoiminnan hyödyntämistä yritystoiminnassa.

Klusteritoiminnan puuttuminen maakunnasta on yksi keskeisistä innovaatiotoimintaa hidastavista tekijöistä. Lisäksi alueen sidosryhmien kokemiin yhteistyön puutteisiin ja haasteisiin pystytään vastaamaan tähän teemaan panostamalla. Klusteritoiminnan ytimessä hyötyjinä ovat aina toimintaan linkittyvät yritykset. Lisäksi klusteritoiminta mahdollistaa koko klusteriin sisältyvän toimijajoukon (yritykset, tutkimus- kehitys- ja koulutusorganisaatiot, julkistoimijat, rahoittajat sekä järjestöt) löydettävyyden yhtenä kokonaisuutena myös kansainvälisesti.

Tässä yhteydessä termillä ekosysteemi viitataan laajoihin verkostokokonaisuuksiin, jotka sisältävät erilaisia toimijoita. Termillä klusteri puolestaan viitataan Euroopan komission kriteerien mukaisesti hyväksytyyn ja rekisteröityyn yhteistyöverkostoon, jonka Euroopan komissio on tarkastanut ja hyväksynyt viralliseksi klusteriksi 1).

Teemassa yrittäjyys, ekosysteemit ja klusterit keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Yrittäjyydelle ja innovaatioille suotuisan toimintaympäristön vahvistaminen
- » Klusteritoiminnan edistäminen ja kehittäminen; Etelä-Savon maakuntastrategian 2030 tavoitteena olevien kolmen pronssitason klusterin saavuttaminen (merkkien myöntäjänä European Clusters Excellence Labelling Structure, EUCLES)
- » Kansainvälistymisen edistäminen kaikissa maakunnan yritysekosysteemeissä
- » Kansallisen TKI-tiekartan mukaisen tutkimus- kehitys- ja innovaatiotoiminnan menojen kasvattaminen 4 % BKT-tasolle (yksityiset ja julkiset investoinnit).

1) European Cluster Collaboration Platform (ECCP).
<https://clustercollaboration.eu/>

Osaaminen

Osaaminen on keskeinen ja kriittinen tekijä Etelä-Savon menestyksessä. Teemana osaaminen pitää sisällään laajamittaisesti osaamistason nostamisen, erityisosaamisen (TKI) sekä osaavan työvoiman saatavuuden edistämisen. Jatkuvan oppimisen tarpeen korostuessa tarve työikäisen väestön jatkuvalle osaamisen päivittämiselle kasvaa.

Osaajapula ja alueen väestökehitys luovat haasteita, jotka edellyttävät vahvaa toimijoiden välistä yhteistyötä sekä sen pohjalta luotuja alue- ja työelämälähtöisiä ratkaisuja ja kokeiluja muuttuviin osaamistarpeisiin vastaamiseksi. Erityisesti osaamistarpeiden ennakointia kehittämällä ja hyödyntämällä voidaan vastata työelämän muutoksiin entistä paremmin.

Etelä-Savon osalta teemassa osaaminen keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Osaavan työvoiman saatavuuden parantaminen
- » Väestön koulutus- ja osaamistason nostaminen
- » Koulutuspolkujen rakentaminen ja sujuvoittaminen yhteistyössä
- » Oppilaitosten ja työelämän yhteistyön kehittäminen - yrittäjyyskasvatuksen, ja yhteistyön vahvistaminen
- » Kansainvälisen osaamisen lisääminen ja hyödyntäminen
- » Digitaalisen osaamisen vahvistaminen ja laaja-alainen hyödyntäminen

Vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden seuranta

Älykkään erikoistumisen strategian toteuman seurattavuuteen ja mitattavuuteen tehdään muutoksia toimikaudella 2022–2027 toimintaympäristön muutokset huomioiden. Käytännössä asetuilla indikaattoreilla seurataan älykkään erikoistumisen strategian toteutumista.

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 kiinnittäminen kansalliseen tutkimus-, kehitys- ja innovointitoiminnan tiekarttaan (TKI-tiekarttaan) edellyttää maakunnassa yksityisten ja julkisten investointien ja rahoituksen 4,0 % bruttokansantuotteesta tason tavoittelua. Älykkään erikoistumisen strategiaa asetettaessa Etelä-Savon maakunta oli monen muun alueen tavoin kaukana tästä valtakunnallisesta tavoitteesta*).

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 seuranta on suunniteltu yhteiseksi maakuntaohjelman 2022–2025 kanssa, ja seurantatietoja ja käytettyjä indikaattoreita täsmennetään tarvittaessa strategjakauden edetessä. Seurantaan valitut indikaattorit ovat kirjattu maakuntaohjelmaan, ja reaaliaikaisesti käytössä olevat indikaattorit ja toteumat ovat nähtävissä maakuntaliiton verkkosivuilla.

Kansainvälistymisen osalta seuranta toteutetaan Etelä-Savon maakuntastrategialle 2030, maakuntaohjelmalle sekä älykkään erikoistumisen strategialle 2022–2027 asetettujen mittareiden avulla.

Etelä-Savon maakuntaliitossa otetaan käyttöön Thinking portfolio -hankeseuranta vuoden 2022 alusta. Tämä tulee olemaan keskeinen parannus Euroopan aluekehitysrahastosta 2021–2027 rahoituskaudella rahoitettavan hanketoiminnan seurannassa Eura2021 -järjestelmän lisäksi. Uusien järjestelmien tuottamat seurantatiedot tullaan huomioimaan älykkään erikoistumisen 2022–2027 seurannassa.

*) Tekniikka&Talous 20.8.2021. Vain yksi saa puhtaat paperit (sivuilla 10–11). ISSN 0785-997X. Alma Media 2021.

Etelä-Savo
Saimaan maakunta.